

ΔΙΑΛΟΓΟΙ
ΠΕΡΙ
ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ
ΤΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΕΡΕΥΝΗΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΠΟΙΘΟΤΟΣ,
ΟΙΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΤΑΙ

αἱ ἀπορίαι ἐκ τῆς ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς τοῦ Πωπίου, Πατριάρχου τῆς
Βασιλευσῆς πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Πατριρχικάς Καθίστας.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΝΤΕΣ ΜΕΝ ΡΩΣΣΙΣΤΙ,

αἱ τὸ τέταρτον ἐκδοθέντες τῷ 1843 ἔτει, ἐν **ΜΟΣΧΑ**.

Ἐξελληνισθέντες δὲ ὑπὸ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΒΑΛΛΙΑΝΟΥ

Συνταγματάρχου τῶν Γενικῶν Ἐπαρτίων τοῦ Στρατοῦ τῆς Ἑλλάδος.

« Βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάταις.

» Βλέπετε τὴν κακίστην. »

Παῦλ. Φίλιπ. Γ'. 2.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ.

Παρα τῇ Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς. Ἀριθ. 420.

1853.

1853

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΠΕΡΙ

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ.

НБ ОНУ імені І. Мечникова

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

ΔΙΑΛΟΓΟΙ
ΠΕΡΙ
ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ.

ΤΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,
ΜΕΤΑΞΥ ΕΡΕΤΗΝΗΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΠΟΙΘΟΤΟΣ,
ΟΙΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΤΑΙ

*Καὶ ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς τοῦ Φωτλου,
Πατριάρχου τῆς Βασιλενούσης, πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς
Πατριαρχικὰς Καθέδρας.*

ΣΥΓΓΡΑΦΕΝΤΕΣ ΜΕΝ ΡΩΣΣΙΣΤΙ,
ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΕΚΔΟΘΕΝΤΕΣ ΤΩ 1843 ΕΤΕΙ,
ΕΝ ΜΟΣΧΑ.

ΕΞΕΛΑΠΝΙΘΕΝΤΕΣ ΔΕ

ΥΠΟ

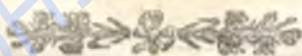
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΒΑΛΛΙΑΝΟΥ

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΟΥ ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΕΛΩΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

«Βλέπετε τοὺς κακοὺς ἔργατας

»Βλέπετε τὴν κατατομὴν.

Παῦλ. Φίλιπ. Γ' 2.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ.

Παρεκ τῆς Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς. ἀριθ. 420.

1855.

НБ ОНУ імені І. Мечникова

ΦΙΛΟΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΙ!

Μεθερμηνεύσας τοὺς περὶ Ὀρθοδοξίας διαλό-
γους ἀνδρὸς σεβασμιωτάτου καὶ σοφωτάτου ἐν
τοῖς Ἱεράρχαις τῆς εὐκλεοῦς Ῥωσσίας, προσφέ-
ρω τούτους εἰς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην μετὰ μεγί-
στης χαρᾶς ὡς μελέτης ἀξιώτατους. Ὑποσυ-
νάπτων δὲ καὶ τοὺς λόγους, οἱ οὓς συνεγράφη-
σαν οὗτοι, ἕνα καὶ μόνον ἔχω σκοπὸν ὅπως παρά-
σχῃ ἀφορμὴν παντὶ Χριστιανῷ, οἰουδὴποτε ὀρη-
σκευτικοῦ φρονήματος ἢ τάξεως κοινωνικῆς, ἵνα
τούτους ἀπόνως ἀναγνοὺς, ὡς εὐσυνόπτους καὶ
φυσικῶς ἐκτιθεμένους, ἐξετάσῃ ἀκριβῶς τε καὶ
ἀμερολήπτως τὰς ἐν αὐτοῖς ὁρθὰς ἐκφράσεις
καὶ σκέψῃς τοῦ σοφοῦ Ἱεράρχου, καὶ οὕτω νο-
ήσῃ τὴν ἀγνὴν καὶ μόνην ἀλήθειαν, καὶ εἰσχω-
ρήσῃ εἰς αὐτὴν ἐμβριθῶς, καὶ τέλος, πεισθῇ,
διὰ τοῦ ὁρθοῦ λόγου καὶ εὐσυνειδήτως, ἐν

ποίᾳ τῶν Ἐκκλησιῶν ὑπάρχει τὸ ὀρθόν, ἥ-
τις πρεσβεύει τὴν ἀλήθειαν τῆς θείας πίστεως
καὶ λατρεύει τὸν Θεόν, καθ' ἁδιατάσσει τὸ ἱε-
ρόν Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡ-
μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Οἱ σπουδαιότατοι οὗτοι διάλογοι περιέχουσι
τοὺς κυριωτέρους λόγους, δι' οὓς ἡ Δύτις ἐχω-
ρίσθη ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀπο-
δεικνυομένους προφανῶς ἐκ τούτων τῶν ὀρθῶν
καὶ συνετῶν ὁμιλιῶν ἀσυμφώνους πρὸς τε τὴν
Καينὴν καὶ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, καὶ πρὸς
αὐτὸν τὸν ὀρθὸν λόγον. Τοιαυτὴ ὑπάρχει τῶν
διαλόγων τούτων ἡ δύναμις εἰς πᾶσαν λογικὴν
ψυχὴν ζητοῦσαν ἀπαθῶς τὴν ἀλήθειαν, καθότι
συνεγράφησαν ὡς προεῖπον, ὑπ' ἀνδρὸς ἱεροῦ τὴν
τε θείαν καὶ ἀνθρωπίνην σοφίαν ἐσπουδακίως,
καὶ ἐκνεότητος μέχρι τῆς παρούσης προεβόη-
κυίας αὐτοῦ ἡλικίας καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ μετὰ ζή-
λου κατ' ἐπίγνωσιν ἀγωνιζομένου ὑπὲρ τῆς ἀλη-
θείας τῆς ἀμωμήτου Πίστεως. Καὶ τοῦτο μαρ-
τυροῦσι στεντορίως τὰ πολυειδῆ καὶ πολυάριθμα
αὐτοῦ συγγράμματα δι' ὧν ἐπελάμπρυνεν ἐν τῷ
κατ' ἡμᾶς αἰῶνι τὴν Ἐκκλησίαν ὑπερμαχῶν ἀ-

εἶποτε ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, καὶ μίαν τρέφων ἄ-
σβεστον ἐπιθυμίαν, ὅπως στηρίξῃ τὸ ἀληθὲς καὶ
τὸ δίκαιον τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος, ἐπὶ τῇ
ἀκλονήτῳ βάσει τοῦ Ἁγίου Εὐαγγελίου καὶ τῆς
παρὰ πᾶσιν ὁμολογουμένης Ἀποστολικῆς διδα-
σκαλίας. Καὶ περὶ τοῦτο τὸ θεοφιλέστατον ἔργον
σπουδάζει μετὰ πολλῆς καὶ γνησίας πρὸς τὸν
πλησίον ἀγάπης, καὶ μετὰ τοσαύτης ἀπλότητος
καὶ αὐθυφίας καὶ μετριοφροσύνης, ὅσον ὑψηλὸς
ὑπάρχει ὁ βαθμὸς ὃν ἐπέχει ἐν τῇ μεγαλοδόξῳ
αὐτοῦ Πατρίδι, σεβάζομενος παρὰ πάντων.
Πόσον δὲ λαμπρὸν ὑπάρχει τὸ φιλόλληλον
καὶ φιλάδελφον τοῦ σεβάστου τούτου Ποι-
μενάρχου καὶ κήρυκος τῆς ἐν Χριστῷ Εἰρή-
νης ἣν διατηρεῖ εἰς τὴν ἐκθεσιν τῆς θείας ἀληθείας,
ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐφεξῆς ἰδίων αὐτοῦ λόγων
«ὅτι ὁρεῖλομεν γινῶναι τὴν ἀλήθειαν, διατε-
λοῦντες ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰρήνῃ μετ' ἀλλήλων τε
» καὶ μετὰ παντός Χριστιανοῦ διότι ἀδελφοί
» ἐσμέν, καὶ διότι ἡ ἐν Χριστῷ ἀγάπη ἐστὶ τὸ
» αἶκρον ἐρπὲς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.»

Οἱ διάλογοι οὗτοι, ἔτι μάλλον πολὺ τιμοὶ ἀνα-
φαίνονται καθότι ἐγένοντο καὶ πραγματικῶς, καὶ

πολλοὺς διστάζοντας ἔπεισαν περὶ τῆς ἀληθείας
τῆς Ἀγίας ἡμῶν καὶ ἀμωμήτου πίστεως, ἥτις
ζῇ καὶ διαλάμπει φαινοτάτῃ καὶ μόνῃ ἀληθείᾳ,
καὶ ἀρχέτυπος, οἷα ἐδιδάχθη ὑπὸ τῆς ἑαυτῆς
κεφαλῆς, τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

Ταῦτα ἔκρινα προῦπομνησαι τὸν εὐμενῆ ἀ-
ναγνώστην τῶν σοφῶν καὶ σπουδαιοτάτων τού-
των διαλόγων, οὓς ἐξελληνίσας χάριν τῆς ἱεράς
ἀληθείας, καὶ πρὸς ἀπόκρουσιν παντὸς ἄλλου
πρὸς αὐτὴν μὴ συμφωνούντος φρονήματος, πα-
ραδίδωμι τούτους εἰς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ᾧ
φίλοι ὁμογενεῖς, ἵνα καὶ ἐξ αὐτῶν πληροφορηθῆτε
ὁποία ἐστὶν ἡ πίστις τῶν Πατέρων ἡμῶν!

Ἐγραφον Ἀθήνησι,

Κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ 1853 ἔτους.

Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

Τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθοῦς Χριστιανικῆς ἀνοχῆς καὶ τὸ φιλειρηνικόν, ὅπερ διατηρεῖται διὰ τῆς θείας χάριτος ἐν τῇ Ῥωσικῇ Ἐκκλησίᾳ, προξενεῖ τὸ νὰ μὴ ἐξηγῶνται ἐνίοτε, ἐν ταῖς συνήθεσι καὶ πανδήμοις διδασκαῖς, μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης σπουδῆς τὰ ἀντικείμενα, τὰ κυκλοφοροῦντα εἰς τὰς μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄλλων Χριστιανικῶν φρονημάτων γινομένης ἀμφισβήτησεις· καθὼς τοῦτο συνήθως συμβαίνει εἰς τοὺς ἑτεροδόξους. Ἀνθρωποι δὲ ἀνήκοντες εἰς ταύτας τὰς κοινωνίας, (ὡς ὑπαρχούσης ἐν Ῥωσίᾳ πολιτικῆς ἀνεξιθρησκείας), καὶ συναντῶμενοι πανταχοῦ μετὰ τῶν τέκνων τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας, μεταδίδουσιν ἐνίοτε εἰς αὐτὰ εἰσηγήσεις, μὴ συμφώνους πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς Ἀνατολικῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ πρὸς τὴν ἀγνὴν αὐτῆς ἀρχαιότητα καὶ τὴν ἀρχαίαν καθαρότητα. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ ἐξαγάγωμεν, ἐκ πηγῶν ἀξιοπίστων τὴν συνοπτικὴν ταύτην καὶ πᾶσιν εὐκατάληπτον ιδέαν περὶ τῆς Ὁρθοδοξίας ταύτης τῆς Ἐκκλησίας, παριστανομένης διὰ τῶν ἐξῆς διαλόγων. Διότι διὰ διαλόγων ἐξεταζομένων τῶν ἀντιρρήσεων, ἀποβαίνει ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐκθέσεως φυσικώτερος καὶ μᾶλλον εὐκατάληπτος, καθότι καὶ τῷ Συγγράψαντι πολὺ λάκεις ἔτυχον πραγματικῶς τοιαῦται συνδιαλέξεις.

Πρὸς τούτοις ἐπισυνήφθη καὶ ἀπόσπασμα τῆς ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, δι' ἧς οὗτος ἐλέγχει ἐνώπιον τῶν τῆς Ἀνατολῆς Πατριαρχικῶν Θρόνων τὴν ἀποστασίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἀγνόητος τῆς ἀρχαίας πίστεως καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν

κανόνων. Αὐτὸ ἐκ τὸ ἀντιλεγόμενον πρᾶγμα ὑπερα-
σπισάτω ἑαυτὸ ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου ἐξεταστοῦ.

Ἐν τοσοῦτῳ, ὁ Συγγραφεὺς τῶν διαλόγων τούτων, ἐπι-
θυμῶν, καθ' ἃ ὁ Ἀπόστολος διδάσκει, νὰ συμβαλλῇ πρὸς
τὰς ἀπλοϊκὰς ψυχὰς εἰς τὸ βλέπειν τοὺς κακοὺς
ἐργάτας, ἐπεμελεῖτο καὶ αὐτὸς βλέπειν τὴν κατα-
τομήν ἣγουν, τὸ μὴ παρέχειν ἀφορμὴν εἰς διαίρεσιν καὶ
ἔχθραν μεταξὺ τῶν πιστευόντων εἰς ἓνα Θεὸν
Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ Ἅγιον Πνεῦμα.

Θελομεν, ὡς ὁμόδοξε Ἀναγνώστα, βλέπειν τοὺς τοι-
οῦτους ἐργάτας ἐν τῇ πίστει, οἵτινες ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ
φέρουσιν ἡμᾶς πρὸς τινα ἐπίγειον διδάσκαλον· ἀλλὰ φα-
νῶμεν πρόθυμοι εἰς τὸ ἔχειν πρὸς πάντας εἰρήνην, ἥτις,
κατ' ἐμὴν γνώμην, ἐστὶν ἡ κορωνὶς τῆς ἡμετέρας Ἐκκλη-
σίας.

ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΜΕΤΑΞΥ ΕΡΕΥΝΗΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΠΟΙΘΟΤΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Ὁ Ἐρευνητής. Ζητῶ τὴν ἀληθειαν. Ἐπιθυμῶ νὰ ὑπόκημαι ὑπὸ τὴν ἀληθινὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπιθυμῶ τὴν σωτηρίαν μου.

Ὁ Πεποισμένος. Ἐὰν αἱ ἐπιθυμίαι σου αὗται εἰσὶν εἰλικρινεῖς, τότε αὐτὸς ὁ Κύριος ἀποκρίνεται σοι Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ. Ἰωάν. ΙΔ', 6. Οὐ γὰρ εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. Ματθ. ΙΗ', 20. Ὁ δὲ Ἀπόστολος λέγει σοι, ὅτι τὴν συναξίν ταύτην πρέπει νὰ ζητῇς ἐν οἴκῳ Θεοῦ, ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ Ἰωάντος, στέλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας. Α'. Τιμόθ. Γ', 15.

Ἐρ. Ἀλλὰ σήμερον, πολλὰ κοινωνίαι, πρὸς ἀλλήλας διαφοροί, συναθροίζονται ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, καὶ κοσμοῦσιν ἑαυτάς διὰ τῆς ἐπωνυμίας Ἐκκλησίαι. Τούτου ἕνεκα δύσκολον εἶνε ν' ἀποφασίσῃ τις εἰς ποίαν ἐξ αὐτῶν πρέπει μᾶλλον νὰ ἀνήκῃ.

Πεπ. Πῶς δὲ; σὺ εἰς οὐδεμίαν Ἐκκλησίαν ὑπάγεις;

Ἐρ. Συμφώνως πρὸς τὰ αἰσθημὰ καὶ τὰς διαθέσεις τῆς καρδίας μου κρίνων, δισταζῶ ὅπως οὖν πῶς εἰς τοῦτο ν' ἀπαντήσω.

Πεπ. Καὶ ἐν τίνι τῶν Ἐκκλησιῶν ἐλαβες, κατὰ πρῶτον, γνῶσιν περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ;

Ἐρ. Ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Πεπ. Ἀράγε δὲν εἶσαι προσκεκολλημένος τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, τοῦλάχιστον διὰ τῶν δεσμῶν τῆς εὐγνωμοσύνης;

Ἐρ. Πολὺ πλέον ἢ διὰ μόνης τῆς εὐγνωμοσύνης συνδέομαι μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· διὰ τῆς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων καὶ τῆς υποχρέωσης, ἣν ἀνεδέχθην κατὰ τὸ βάπτισμα ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς διδασκαλικῆς αὐτῆς.

Πεπ. Καλῶς. Ἀλλ' ἐγὼ ἤθελον νὰ λαλήσω πρῶτον περὶ τῆς εὐγνωμοσύνης σου. Ἐξεπλήρωσας ἄρα τὸ καθήκον σου τοῦτο ἐντελῶς;

Ἐρ. Οὐχί· διότι ἐστερούμην τῶν πρὸς τοῦτο δεόντων.

Πεπ. Τὰ δεόντα ταῦτα εὐρίσκεις πάντοτε — ἐν τῇ ὑπακοῇ.

Ἐρ. Προθύμως τε καὶ εὐλικρινῶς ὑπακούω τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐὰν πεισθῶ, ὅτι ἡ ἐπ' ἐμὲ ἐξουσία αὐτῆς ἐστὶν ἀρεστὴ τῷ Θεῷ. Διότι, πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ *καὶ* ἀνθρώποις. Πραξ. Ε', 29.

Πεπ. Ἐφαρμόσωμεν, εἰ μὲν ἀρεστόν σοι εἶνε, ἐπὶ τοῦ προκειμένου τοῦς Ἀποστολικούς τούτους λόγους, *Πειθαρχεῖτε δεῖ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις*. Οὕτῃ σημαίνουνσιν, ὡς φαίνεται μοι, ὅτι ἡμεῖς, αἰσθανόμενοι ἡμᾶς αὐτοὺς ὑποχρέους τοῦ ὑπακούειν ἐπιγείῳ τινὶ ἐξουσίᾳ, ὀφείλομεν νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς αὐτήν, *ἐν* ὅσῳ αὕτη δὲν ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ὅ,τι ὁ Θεὸς ἀπαγορεύει.

Ἐρ. Ὅρθως εἶπας.

Πεπ. Ἀλλὰ τί ἀπαιτεῖ παρὰ σοῦ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία;

Ἐρ. Νομίζω τὸ πιστεύειν, ὡς καὶ αὕτη πιστεύει, καὶ τὸ ζῆν, ὡς αὕτη ἐντέλλεται.

Πεπ. Ἄλλως εἰπεῖν· τὸ πιστεύειν καὶ ζῆν, ὡς αὕτη ὁμολογεῖ ἐν τῷ τῆς Νικαίας καὶ τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Συμβόλῳ, καὶ ὡς διδάσκει ἐν ταῖς δέκα ἐντολαῖς.

Ἐρ. Ἐστω οὕτως.

Πεπ. Ἀποκρίθητι λοιπόν· ὑπάρχει ἄρα ἀμφιβολία, ὅτι ἀρεστόν ἐστι τῷ Θεῷ, ἐὰν σὺ πιστεύῃς καὶ ζῇς καθὼς ἡ Ἀνατολικὴ

Ἐκκλησία ἐν τῷ τῆς Νικαίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως Συμβόλῳ ὁμολογεῖ, καὶ διδάσκει ἐν ταῖς δέκα ἐντολαῖς ;

Ἐρ. Οὐδεμία περὶ τῶν ἐντολῶν ὑπάρχει ἀμφισβήτησις. Μήπως ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐρμηνεύῃ ἐντολὴν τινα οὕτως, ὥστε νὰ μεταβάλληται ἡ ἐξασθενῇται ἡ ἰσχὺς τοῦ θεοῦ νόμου ;

Πεπ. Οὐδεμίαν ὡς πρὸς τοῦτο ἀφορμὴν ἔχεις. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ θεοῦ νόμου, χειραγωγεῖται, πρῶτον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ λόγου· δεύτερον, ὑπὸ τῶν κανόνων τῶν Ἁγίων Οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν Συνόδων· τρίτον, ὑπὸ τῶν συγγραφῶν τῶν ἀρχαίων τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλων, ὧν ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοξασθεῖσα καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀπάσης ἀναγνωρισθεῖσα ἀγιότης, ἐγγυᾶται τὴν ἀξίαν τῆς διδασκαλίας αὐτῶν· τὸ δ' ὀφειλόμενον αὐτοῖς σέβας οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας χωρισθέντες δύνανται νὰ ἀρνηθῶσιν. Ἡ Ἁγία Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία οὐτ' εἰς τὸ αὐθαίρετον τοῦ ἀλαζόνος καὶ τοῦ ἀνιέρου νοός, οὐδ' εἰς τὴν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν ἐνός, τοῦ πρὸς τὰ ἴδια αὐτοῦ πάθη πολεμοῦντος, τὴν ἁγίαν διδασκαλίαν παραδίδει.

Ἐρ. Εἶπον, ὅτι περὶ τῶν ἐντολῶν οὐδεμία ἀμφισβήτησις ὑπάρχει. Ἄλλ' ἡ ἐρώτησις, εἰμὲν δηλαδὴ εἶνε θεάρεστον τὸ πιστεύειν καθὼς ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὁμολογεῖ ἐν τῷ τῆς Νικαίας καὶ τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Συμβόλῳ, χρηζέει ἐξετάσεως.

Πεπ. Εἰπωμεν ἄλλως. Μὴ γὰρ ὅσα ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐμπεριέχωνται δὲν ἦνε καθαρὰ ἀλήθεια, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκαλυφθεῖσα ;

Ἐρ. Ἐπιθυμῶ ν' ἀκούσω τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας περιεχόμενον, ἐστὶ καθαρὰ ἀλήθεια, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκαλυφθεῖσα.

Πεπ. Πρῶτον. Πάντα ταῦτα οὐ μόνον ἀληθῆ εἰσιν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἀπαντες οἱ σπουδαιότεροι λόγοι καὶ φράσεις, αἱ περιεχόμεναι ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐλήφθησαν

ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἥτις περιέχει τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν, τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκαλυφθεῖσαν.

Δεύτερον. Ἐπειδὴ αἱ ὑποψίαι σου ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ ὅτι παρετήρησας διαφωνίαν μεταξὺ τῶν Χριστιανικῶν περὶ πίστεως φρονημάτων, ὁφείλω προσέτι εἰπεῖν σοι, ὅτι οὐδεμία πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν διαφωνοῦσα Χριστιανικὴ πίστις ἐκτὸς ἐκείνων, αἵτινες ἀποβάλλουσι τὰ μυστήρια τῆς Ὑπεραγίας Τριάδος καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου Ἐνσαρκώσεως (δι' ἣν ἀνάξιαί εἰσι καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστιανοῦ), καὶ ὧν αἱ γινῶμαι οὐδ' ἀξίαι προσοχῆς φαίνονται σοι βεβαίως, ἐκτὸς αὐτῶν τούτων, λέγω, οὐδεμία Χριστιανικὴ ὁμολογία ἀπαιτεῖ ὅπως ἐκ τοῦ Συμβόλου τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀφαιρεθῇ τι.

Ἐρ. Τί δὲ ἐκ τούτου;

Πεπ. Ἐκ τούτου ἐξάγεται, ὅτι ἅπασαι αἱ Χριστιανικαὶ ὁμολογίαι, ἀναγνωρίζουσι πᾶν τὸ ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας περιεχόμενον, ὡς καθαρὰν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκαλυφθεῖσαν ἀλήθειαν.

Ἐρ. Νομίζω ὅτι ὁ κανὼν, ὃν ἀνωτέρω παρεδεξάμην, ἀπαιτεῖ διόρθωσιν.

Πεπ. Ὅποῖος κανὼν;

Ἐρ. Ἐκεῖνος, ὅτι δηλαδὴ ἡμεῖς αἰσθανόμενοι ἡμᾶς αὐτοὺς ὑποχρέους τοῦ νὰ ὑποτασσώμεθα οἷα δὴ ποτε ἐπὶ τῆς γῆς ἐξουσία, ὁφείλομεν νὰ ὑποτασσώμεθα αὐτῇ, ἐν ὧσιν αὕτη δὲν ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ὅ,τι ὁ Θεὸς ἀπαγορεύει.

Πεπ. Πῶς δὲ θέλεις νὰ διορθώσῃς τοῦτο;

Ἐρ. Ἐμοὶ φαίνεται, ὅτι ὀρθώτερον εἶνε νὰ εἰπώμεν οὕτως· Τῇ νομίμῳ ἐξουσίᾳ ὁφείλομεν ὑπακοῇ, ἐν ὧσιν αὕτη δὲν ἀπαιτεῖ ὅ,τι ὁ Θεὸς ἀπαγορεύει, καὶ ἐν ὧσιν δὲν ἀπαγορεύει ὅ,τι ὁ Θεὸς παρὰγγέλλει.

Πεπ. Ἔστω καὶ οὕτως. Ἐρωτῶ σε δὲ ἤδη· δύναται νὰ ροβηθῇ, ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀπαγορεύσει σοι ὅ,τι ὁ Θεὸς παρὰγγέλλει;

Ἐρ. Ὅ,τι ἀνάγεται εἰς τὴν ἡλικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, εἰπόν σοι ἤδη, ὅτι περὶ τούτου οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχω. Ἀλλὰ, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεως, ἀπαιτεῖται θεβαίωσις περὶ τοῦ ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἐκβάλλει ἐκ τοῦ Συμβόλου αὐτῆς σπουδαίας τινὰς ἀληθείας, καὶ διὰ τούτου δὲν ἀπαγορεύει τὸ πιστεῦν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παραγγελλόμενον.

Πεπ. Ἐννοεῖται οἰκοθεν, ὅτι τὸ Σύμβολον ἀπαγορεύει τὸ πιστεῦν εἰς πᾶν τὸ ἐναντίον πρὸς τὰς ἐν αὐτῷ περιεχομένας ἀληθείας ὡς παραδείγματος χάριν τὸ ὅτι ὁ Θεὸς οὐκ ἔστιν ἐν τρισὶ προσώποις· διότι πᾶσα ἀλήθεια ἀποκλείει παντὶ ἀντίκειται εἰς αὐτήν. Τὸ δὲ Ἀνατολικὸν Σύμβολον, οὔτε ἀπαγορεύει, οὔτε ἀποκλείει τινα. Διότι σὺ λέγεις μὲν ἐν αὐτῷ πιστεύω, ὁμολογῶ· ἀλλ' οὐδέποτε, οὐ πιστεύω, ἀναγκαζομαι μὴ ὁμολογεῖν.

Ἐρ. Ὅθεν, δύναμαι ἀρᾷ γε νὰ πιστεύσω καὶ εἰς τὸ μὴ ἐν τῷ Ἀνατολικῷ Συμβόλῳ ἀναφερόμενον;

Πεπ. Δύνασαι νὰ πιστεύῃς καὶ εἰς ὅ,τι ἐν αὐτῷ ἀποσιωπάται μὲν, ἀλλὰ περιέχεται εἴτε εὐκρινῶς, εἴτε συνεπτυγμένως ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, καὶ ἐπομένως ὑπάρχει ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Συμβόλου τούτου.

Ἐρ. Ὅποιον, λόγου χάριν;

Πεπ. Ἴδού. Σὺ λέγεις ἐν τῷ Συμβόλῳ, ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα, καὶ οὐχὶ ὁμολογῶ τὸ μυστήριον τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' ἐν τοσούτῳ πιστεύεις, καὶ ὀφείλεις νὰ πιστεύῃς καὶ τὸ δευτερον σὺν τῷ πρώτῳ.

Ἐρ. Ἐννοῶ. Θέλεις νὰ μοι εἴπῃς ὅτι τὸ Σύμβολον ἐπικυροῦν τὰς γνωστὰς ἀληθείας, οὔτε ἀφαιρεῖ, οὔτε ἀποκρούει διὰ τοῦτο τὰς ἄλλας, τὰς μὴ κατὰ λέξιν ἐν αὐτῷ περιεχομένας. Ὅθεν, οὐδεὶς λόγος φόβου ὑπάρχει, τοῦ ν' ἀπαγορεύσῃ σοι τὸ πιστεῦν ὅ,τι ὁ Θεὸς παραγγέλλει. Ἀρα ὅ,τι μέχρι τοῦδε εἶπας περὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς, ὀλίγον, ἢ

οὐδόλως χρησιμεύει εἰς ἀνατροπὴν τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν.

Πεπ. Οὐδὲ σκοπὸν εἶχον τοῦ ν' ἀνατρέψω τὰς ἄλλας ἐκκλησίας.

Ἐρ. Μήπως οὕτω θέλεις νὰ εἰσαγάγῃς με εἰς ὅλας τὰς πρὸς ἀλλήλας διχογνωμώσας ἐκκλησίας;

Πεπ. Οὐδὲ τοῦτο.

Ἐρ. Ἀλλ' ἵνα προτιμήσῃ τις τὴν Ἐκκλησίαν, πρὸς ἣν αἱ ἄλλαι διαφωνοῦσι, πρέπει ν' ἀποκρούσῃ ἐκείνας.

Πεπ. Ἐσκέφθης ἄραγε τί ζητεῖς; τί σημαίνει ἀποκρούσεις τῶν διχογνωμοῦσων ἐκκλησιῶν;

Ἐρ. Τὸ ν' ἀποδείξωμεν καὶ φανερώσωμεν, ὅτι ἐκκλησίαι τινες, γνωσταί, δὲν εἶνε ὀρθόδοξοι, τουτέστι φρονοῦσι περὶ τῆς πίστεως οὐκ ὀρθῶς.

Πεπ. Πῶς δὲ ὀνομάζεται ἡ πράξις, δι' ἧς ἀποδεικνύεται καὶ καταφαίνεται ὁ ἀθῶος ἢ ὁ ἔνοχος;

Ἐρ. Ὀνόμασον αὐτὴν ὅπως θέλῃς· ὑποθέτω ὅτι περὶ τούτου δὲν θέλομεν ἔλθεῖν εἰς διενέξεις.

Πεπ. Ἐγὼ ὀνομάζω αὐτὴν *Δίκη*.

Ἐρ. Κατὰ τούτου δὲν ἀντιτάττομαι.

Πεπ. Ἀλλὰ σὺ απαιτεῖς, ἵν' ἀποδείξω καὶ φανερώσω, ὅτι τινες τῶν γνωστῶν ἐκκλησιῶν εἰσὶν ἔνοχοι.

Ἐρ. Ναί.

Πεπ. Ὅθεν θέλεις νὰ κρίνω περὶ τινων ἐκκλησιῶν;

Ἐρ. Πῶς; νομίζεις, ὅτι καταβάλλεις με διὰ τοῦ λόγου σου τούτου;

Πεπ. Οὐχί· ἐγὼ αὐτὸς εἰμὶ καταβεβλημένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ λόγου, *Μὴ κρίνετε ἵνα μὴ κριθήτε. Ματθ. Ζ, 1. Μὴ πρὸ καίρου τι κρίνετε, ὥς ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν. Α. Κορινθ. Δ'. 5.*

Ἐρ. Ἀλλ' ἄρα γε οἱ λόγοι οὗτοι ἀναφέρονται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ,

πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν, περὶ οὗ ἡμεῖς σήμερον συζητοῦμεν;

Πεπ. Ἡ πρώτη φράσις τοῦ Εὐαγγελίου ἀναφέρεται πρὸς τοὺς κατακρίνοντας ἐν γένει ἢ δὲ δευτέρα ῥητῶς πρὸς ἐκείνους, οἵτινες, κοῖνοι ἄνθρωποι ὄντες, κρίνουσιν ἄκλιτοι τοὺς διδασκάλους τῆς πίστεως, καὶ τοιούτους διδασκάλους, οἵτινες ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦ Χριστοῦ ἐποικοδομοῦσι ξύλα, χόρτον, καλάμην. Α. Κορινθ. γ'. 12.

Ἐρ. Ἄλλο φρίνεται μοι τὸ κρίνειν περὶ τῆς ἀναξιοτήτος τῶν διδασκάλων, καὶ ἄλλο περὶ τῆς μὴ ὀρθοδοξίας τῶν Ἐκκλησιῶν.

Πεπ. Εὐκολώτερον εἶνε τὸ κατακρίνειν ὁλόκληρον Ἐκκλησίαν, ἢ ἓνα μόνον ἄνθρωπον;

Ἐρ. Ἀλλὰ πῶς δύναμαι νὰ προτιμήσω Ἐκκλησίαν τινα μᾶλλον τῶν ἄλλων, τῶν διαφωνουσῶν, ἐὰν μὴ ἐπιτρέπηται μοι ποσῶς νὰ κρίνω καὶ περὶ τῆς μὴ ὀρθοδοξίας αὐτῶν;

Πεπ. Πῶς λοιπὸν δύνασαι καὶ νὰ κρίνης περὶ αὐτῶν; Ἐρώτησον τὴν καρδίαν σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς συνειδήσεως. Αἰσθάνεσαι ἄρα γε σεαυτὸν περιβεβλημένον τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τὰς Ἐκκλησίας;

Ἐρ. Αἰσθάνομαι τὴν τόλμην μου. Ἀλλ' εἰμὶ προπετὴς διὰ τὸν φόβον, τοῦ νὰ μὴ ἀπολεσθῶ ἐκτὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Πεπ. Ἀλλ' εἰ μὲν ἦσο πεπεισμένος, ὅτι ἀληθῶς ἐν τῇ Ὀρθόξῳ Ἐκκλησίᾳ ὑπάρχεις, τότε δὲν ἤθελες ἄρα γε συμφωνῆσαι, ὡς κοινὸς ἄνθρωπος, νὰ μὴ κρίνης ποσῶς περὶ τῶν ἄλλων, τῶν πρὸς αὐτὴν διαφωνουσῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ ν' ἀφισώσῃς αὐτάς εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ;

Ἐρ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ περιττὸν ἤθελεν εἶσθαι νὰ κρίνω περὶ αὐτῶν. Ἀλλ' ὅταν ἐπιθυμῶ νὰ βεβαιωθῶ περὶ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐκείνης τῆς ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἀνήκω, ἢ δ' ἐπιθυμία αὕτη οὐδὲ νὰ ἐμποδισθῇ οὐδὲ νὰ περιορισθῇ δύναται, τότε δὲν ἵπο-

μεσομαι ἀρὰ γε νὰ ἐξετάζω τοῦλάχιστον τὰ τῆς Ἐκκλησίας μου; Ἐν δὲ τῇ περιπτώσει ταύτῃ, δὲν εἶμαι ἀρα ἡναγκασμένης νὰ κρίνω;

Πεπ. Ἀλλ' ἐξετάσωμεν, μήπως δυνάμεθα νὰ ὑπεκφύγωμεν τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην ἀνάγκην, ἀντιπραθέτοντες εἰς τὴν εὐλογοφανῇ ταύτῃ ἐπιθυμίᾳ τὴν ἀληθινὴν ὑποχρέωσιν.

Ἐν πρώτοις· σὺ ὀφείλεις νὰ κρίνης αὐτὸς σεαυτὸν· διότι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει· εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. Α. Κορ. ΙΑ, 31. Καὶ τούτου ἕνεκα λέγει προσέτι· ἑαυτοὺς πειράζετε· εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει, ἑαυτοὺς δοκιμάζει· ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτοὺς, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστίν; εἰ μὴ τι ἀδόκιμοί ἐστε. Β' Κορ. ΙΓ'. 5. Καὶ οὕτως ἐξετάζε· σεαυτὸν· διαμένεις ἀρα ἐν τῇ ἐγκαρδίῳ πίστει ἢ, ὅπερ τὸ αὐτὸ ἐστὶ, διαμένει ἀρα ἐν σοὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός; Καὶ εἰ μὲν δὲν εὕρισκεις ταῦτα ἐν σοὶ, προχώρει, μήπως σὺ αὐτὸς εἶσαι κατὰ τι ἀδόκιμος· τοῦτ' ἐστὶ, μήπως ὑπάρχωσιν ἐν σοὶ τοιχῦται ἐλεύθεροι διαθέσεις, αἵτινες κωλύουσιν ἐν σοὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐνώσεώς σου μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὁ ταπεινὸς Χριστιανὸς εὕρισκει πάντοτε ἐν ἑαυτῷ τοιαύτας ἐλλείψεις· διὰ δὲ τοῦτο, εἶνε πάντοτε καὶ ὅλος ἐνησχολημένος εἰς τὴν περὶ ἑαυτοῦ κρίσιν. Ἀλλὰ συγχρόνως, καὶ τὴν καθαρότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας εὐκολώτερόν τε καὶ πιστότερον βλέπει ὁ ταπεινός, μὴ τυφλούμενος ὑπὸ τῆς εἰς ἑαυτὸν πεποιθήσεως καὶ τῆς ὑψηλοφροσύνης.

Δευτέρως· εἰ μὲν ἀνεφύη ἤδη ἐν σοὶ ἡ ἀσχολοῦσά σε ἰδέα, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ἐπενεργεῖ ἐπὶ σὲ διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας, ἀληθῶς προσφέρει σοὶ τὴν ἀληθινὴν σωτήριον πνευματικὴν βοήθειαν· καὶ εἰ μὲν φοβεῖσαι, μήπως ὁ δισταγμὸς βλάβῃ τὴν πρόοδόν σου ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ, τότε, βεβαίως συγχωρεῖται σοὶ νὰ προβῇς εἰς σκέψεις περὶ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἀνῆκεις, περὶ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἱεραρχίας αὐτῆς· ἀλλ' εἰς σκέ-

ψεις ταπεινάς, εὐλαβεῖς, προσεκτικὰς, στρέφων ἐξαιρέτως τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ κυριωτέρου καὶ οὐσιωδεστέρου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ πανάγαθος πρόνοια ἐφανέρωσε τὴν ἀληθεῖαν τόσον μάλλον ἐφθאלμοφανῶς ὅσον ὀλεθριωτέρα ἐπέκειτο ἡ πλάνη.

Ἴδε, πόσον ἀπλῶς ὁ Ἀπόστολος Ἅγιος Ἰωάννης διδάσκει τὸ δοκιμάζειν τοὺς ἀνθρώπους, περὶ τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως αὐτῶν. *Μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν.* Ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. *Πᾶν Πνεῦμα, ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ καὶ πᾶν πνεῦμα, ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστὶ.* Α. Ἰωάν. Δ', 1, 2, 3.

Ἐρ. Κατὰ τὸ τεκμήριον τοῦτο, καὶ ἡ Ἀνατολικὴ καὶ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰσι· διότι καὶ ἡ μὲν καὶ ἡ δὲ ὁμολογοῦσι τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ, εἰς δὺ Ἐκκλησίαι διχογνωμοῦσαι πρὸς ἀλήλας.

Πεπ. Ναί μὲν, ἀλλ' ἑκατέρα ἔχει ἴδιον ἑαυτῆς πνεῦμα, ἢ ἰδίαν πρὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀναφορὰν.

Ἐρ. Ὅθεν, ἀναγκάζομαι νὰ ἐξετάσω τὴν ἀναφορὰν ταύτην, ἵνα γνωρίσω, ὁποίας Ἐκκλησίας τὸ πνεῦμα ἀνταποκρίνεται πιστότερον εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.

Πεπ. Πρόσεχε, μήπως ὑπερυψώνης σαυτὸν, καὶ μήπως ὑπὲρ τὰς δυνάμεις σου ἀναλαμβάνης νὰ ἐξετάσης τὴν ἀναφορὰν ἐκείνης ἢ ἄλλης Ἐκκλησίας πρὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.

Ἐρ. Τί δὲ νὰ πράξω, ἵνα βεβαιωθῶ περὶ τῆς ὀρθοδοξίας τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ ὑπάρχω;— Μὴ γὰρ αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος δὲν παρηγγεῖλε νὰ δοκιμάζωμεν τὸ πνεῦμα;

Πεπ. Αὐτὸς καὶ ὥρισεν εἰς τί πρέπει νὰ συνίσταται ἡ δοκιμασία αὕτη· ἡγουν, εἰς τὸ εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ καὶ ἐδειξεν ἡμῖν φανερόν τεκμήριον, δι' οὗ δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τοῦτο.

Πεπ. Ἀλλὰ διὰ τοῦ τεκμηρίου τούτου, κοινοῦ ὄντος εἰς πολλὰς ἐκκλησίας, δὲν πείθομαι περὶ τῆς ὀρθοδοξίας τῆς ἰδιαίτης μου Ἐκκλησίας. Διό, χρεῖαν ἔχω τεκμηρίου ἑτέρου, δι' οὗ να καταρτίζηται, ὅτι καὶ τὸ ἰδιαίτερον πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν, ὅτι ἀπορρέει ἀπὸ τοῦ ἀληθινοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ, ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἄγει με εἰς τὴν μετὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ ἔνωσιν, καὶ διὰ τῆς εὐθείας καὶ ἀσφαλούς ὁδοῦ.

Πεπ. Μετρίωτερός τε καὶ δικαιοτέρος εἰς τὰς ἀπαιτήσεις σου ἤρχισας νὰ ἦσαι. — Τί σημαίνουναι αἱ λέξεις εὐθεῖα καὶ ἀσφαλὲς ὁδὸς πρὸς ἔνωσιν μετὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ;

Ἐρ. Ἐν ἄλλοις λόγοις σημαίνουναι τὴν καθαρὰν διδασκαλίαν, τὴν χειραγωγούσαν εἰς τὴν μετὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ ἔνωσιν.

Πεπ. Ἄρα ἡ ἐπιθυμητὴ σοι δοκιμασία δύναται νὰ περιορισθῇ διὰ τῆς ἐξῆς ἐρωτήσεως· διδάσκει ἀρά γε ἡ Ἐκκλησία, εἰς ἣν ἀνήκεις, τὴν καθαρὰν διδασκαλίαν, τὴν χειραγωγούσαν εἰς τὴν μετὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ ἔνωσιν;

Ἐρ. Σύμφημι.

Πεπ. Τί ἐστὶ καθαρὰ διδασκαλία;

Ἐρ. Τοιαύτη ἥποια περιέχει μίαν ἀληθεῖαν, ἁμικτον ψεύδους.

Πεπ. Δύναται νὰ ὑπάρῃ ψεῦδος εἰς τὴν διδασκαλίαν, τὴν μὴ υποχρεοῦσαν νὰ πιστεύωμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπαγορεύει, καὶ τὴν μὴ ἀποβάλλουσιν ὅτι ὁ Θεὸς παραγγέλλει νὰ πιστεύωμεν;

Ἐρ. Ἐννοεῖται, ὅτι εἰς τοιαύτην οὐδὲν ψεῦδος εἰσχωρεῖ.

Πεπ. Ἀρα, ἀντὶ τῆς ἐρωτήσεως· διδάσκει ἀρά ἡ Ἐκκλησία καθαρὰν διδασκαλίαν; δυνάμεθα νὰ θεώσωμεν τὴν ἐξῆς· Ἀληθεὺς ἀρά ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῆς δὲν ὑποχρεοῖ νὰ πιστεύωμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπαγορεύει, καὶ δὲν ἀποβάλλει ὅτι ὁ Θεὸς παραγγέλλει νὰ πιστεύωμεν;

Ἐρ. Ἦδη βλέπω, διατὶ σὺ, εἰς τὰς περὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκ-

κλησίας ἐρένης σου, περιορίσθης εἰς τοσοῦτον ἀπλῶς ἐρωτήσεις, ὥστε ἐκ πρώτης ὄψεως, ἢ δι' αὐτῶν ὑπεράσπισις δὲν ἐφαίνεται σταθερά.

Πεπ. Μείνωμεν ἐνταῦθα, καὶ ἐπαναλάβωμεν τὰς ἀληθείας, αἱ μέχρι τοῦδε σὺ αὐτὸς εἴτε ἐξέφρασας, εἴτε ὁμολόγησας. — Σὺ εἶπας, ὅτι συνδiesσαι μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ εἶσαι πρόθυμος νὰ ὑπακούσῃς αὐτῇ εἰλικρινῶς, ἔαν ἡ ἐπὶ σὲ ἐξουσία αὐτῆς ᾔη ἀρεστὴ τῷ Θεῷ. Σὺ ὁμολόγησας, ὅτι ἡμεῖς, αἰσθανόμενοι ἡμᾶς αὐτοὺς ὑποχρέους νὰ ὑπακούωμεν τινι τῶν ἐπὶ γῆς ἐξουσιῶν, ὀφείλομεν νὰ ὑπακούωμεν αὐτῇ ὡς ἐκ τοῦ Θεοῦ οὕτῃ, ἐν ὧν αὕτη δὲν ἀπαιτεῖ ὅ,τι ὁ Θεὸς ἀπαγορεύει, καὶ δὲν ἀπαγορεύει ὅ,τι ὁ Θεὸς παραγγέλλει. Ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐν τῇ ἡθικῇ διδασκαλίᾳ οὐδὲν τῷ Θεῷ ἐνάντιον ἀπαιτεῖ, καὶ οὐδὲν τῷ Θεῷ ἀρεστὸν ἀπαγορεύει· περὶ δὲ τούτου δὲν ἡμφισβήτησας. Ὅτι δ' ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως προβάλλει αὕτη τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν, τοῦτο σαφῶς, ὡς φαίνεται μοι, ἀπέδειξα ἐκ τοῦ Συμβόλου, περιλαμβανόντος ἐν ἑαυτῷ τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Οὐδὲν, σὺ αὐτὸς ἰδὲ, ὅποιον ἐκ τούτου συμπέρασμα ἐξαχεται.

Ἐρ. Ἡ περὶ τὰς τοιαύτας ἐρένας ἀπειρία μου κολλᾷ με τοῦ νὰ πεισθῶ, ὅτι δεόντως εἰσέδυσκα εἰς ὅλας τὰς τὰς κρίσεις.

Πεπ. τὸν διάλογον τοῦτον ὅλον γράψω. Σὺ δὲ σκέφθητι περὶ αὐτοῦ ἐλευθέρως, ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειαν τοῦ Πνεύματος τῆς ἀληθείας.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Πεπ. Εἶπας, ὅτι συμφωνῶς πρὸς τὰ κισθήματα καὶ τὰς διὰ θέσεις τῆς καρδίας σου κρίσεις, διατάξεις ὑπασσύν περὶ τοῦ εἰ ποῖαν Ἐκκλησίαν ἀνήκεις.

Ερ. Ἐγὼ ὁμολόγησα εἰλικρινῶς τὴν ἀπορίαν μου.

Πεπ. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ εἶπας σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι εἶσαι συνδεδεμένος μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς παρ' αὐτῆς παραλαβῆς τῶν μυστηρίων.

Ερ. Ἔως οὐδὲν ἀνεφύησαν ἐν ἐμοὶ δισταγμοί, ἡσθάνομην ἐνδομύχως τὴν σπουδαιότητα τοῦ συνδέσμου μετὰ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν μυστηρίων, ἅπερ παρ' αὐτῆς ἔλαβον.

Πεπ. Ἀλλὰ μήπως οἱ δισταγμοί σου ἰσχύουσι νὰ καταστήσωσι τὸν σύνδεσμον, τὸν ἐπικυρωθέντα καὶ ἀγιασθέντα ὑπὸ τῆς χάριτος, ἥττον σπουδαῖον; Τοῦναντίον, ἐν τῇ πεποιοήσει περὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν μυστηρίων τῶν δοθέντων σοι ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἠδύνατο νὰ εὕρης τοιαύτην βεβαιότητα περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ μετ' αὐτῆς συνδέσμου σου, ἥτις ἠδύνατο νὰ διαφυλάξῃ σε ἀπὸ τῶν ἐξ αὐτῆν λυπηρῶν δισταγμῶν.

Ερ. Ἐτήγησόν μοι τοῦτο.

Πεπ. Ἀξίωμεν ὡς παράδειγμα τὸ βάπτισμα. Πιστεύεις, ὅτι τὸ μυστήριον τοῦτο ἐτελέσθη ἐπὶ σὲ ὀρθῶς;

Ερ. Οὐδὲν κωλύει με τοῦ πιστεῦναι τοῦτο. — Διότι τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος εἶναι πάντοτε ὀρθόν· ἀρκεῖ δὲ νὰ τελεῖται ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Πεπ. Ὁ Ἀπόστολος λέγει· *ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐρεθύσασθε*. Γαλάτ. Ι', 27. Ἐξετελέσθη ἄρα ἐπὶ σὲ καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο;

Ερ. Πιστεύω ὅτι καὶ τοῦτο, διὰ τῆς θείας χάριτος, ἐξετελέσθη ἐν τῷ βαπτίσματί μου· ἀλλ' ἐρευνῶν τὴν συνειδήσιν μου, δὲν τολμῶ νὰ εἶπω, ὅτι πιστῶς διεφύλαξα τὸ θεῖον τοῦτο ἔνδυμα.

Πεπ. Συγχώρησόν μοι τὸν θρασὺν ἱσῶς ζῆλόν μου, ἐάν, ἐκ τῆς ἑξομολογήσεώς σου αὐτῆς ὠφελοῦμενος, ἐλέγξω σε. Σὺ συνοράς καὶ ὁμολογεῖς, ὅτι δὲν διεφύλαξας πιστῶς τὴν χάριν τοῦ βαπτίσματος· ὅθεν, ἐπειδὴ ἡ ἀπόλειψις καὶ ὁ κίνδυνος ἐν σοὶ αὖ-

τῷ ὑπάρχουσιν, ἄρα ὑπάρχει ἐν σοὶ καὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦ σωτηρίου ἀγῶνος. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου, σὺ ἐγείρεσαι διὰ τῶν δισταγμῶν σου κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς διδούσης τὴν χάριν. Σὺ ἐλάβες θησαυρὸν, ὃν ἀπώλεσας, καὶ ὀφείλεις νὰ ζητήσης αὐτόν· ἀλλ' ἀντὶ νὰ πράξης τοῦτο, ἐξετάζεις, ἐὰν αὐτὸς ἐδόθη σοι διὰ τῆς δεξιᾶς;

Ἐρ. Σὺ ἐλέγχεις με ὥσανεὶ ἐγίνωσκας βεβαίως, ὅτι ἐγὼ θέλω νὰ δοκιμάζω μόνον τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ νὰ μὴ φροντίζω περὶ τῆς ἐντός μου διορθώσεως.

Πεπ. Ἀληθῶς, ἀδυνατῶ νὰ ἐμβλέψω εἰς τὰ ἐντός σου· ἀλλ' ἡμεῖς ἐνόητε, οὐδ' εἰς τὰ τῆς ἰδίας ἡμῶν ψυχῆς βάθη ἀρκούντως εἰσδύομεν. Εἰς λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ κριτικὸς ἐνθυμήσεω καὶ ἐννοιῶν καρδίας. Ἐδοξ. Δ', 12 Κριθώμεν ἐνώπιον τοῦ λόγου τοῦτου ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει· ἐὰν τις θέλῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιεῖν, γνωσέται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶν· Ἰωάν. Ζ', 17. Ἀρα, ἐὰν τις μὴ γνώσῃται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ, δισταζει καὶ ἐὰν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἡ διδαχὴ, δι' ἧς ἐπὶ μακρὸν χρόνον κατηχεῖται, καὶ ἐὰν ἡ Ἐκκλησία, ἐν ἧς ζῇ, ἦνε ὁρθόδοξος· ἐκεῖνος ἀναποφειδύτως πρέπει νὰ ἀμφιβάλλῃ καὶ ἐὰν ἀληθῶς θέλῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιεῖν· καὶ ἐὰν πρὶν ἐπιθυμήσῃ τὴν γνώσιν, ἐπεθύμησεν ἄρα τὴν ἐνδόμυχον ἑαυτοῦ διόρθωσιν; καὶ ἠγωνίσθη πιστῶς εἰς τὴν διόρθωσιν ταύτην;

Ἐρ. Θεία βοήθεια προσπαθήσω διὰ παντοίων τρόπων νὰ τρέφω ἐνδομύχως ἐνθερμον τὴν θέλησιν τῆς διορθώσεώς μου, καὶ νὰ ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ ἐπιθέτω ἐμμανῶς αἰώνιον ἐμπόδιον εἰς γνώσιν τῆς ἀληθείας.

Πεπ. Ἀλλ' ἐπανελέλθωμεν εἰς τὴν ἔτι ἀπεραιώτον σκέψιν περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος. — Σὺ εἶπας, ὅτι ἐλάβες ἐν τῷ ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας βαπτισματί σου τὴν θείαν χάριν, καὶ ὅτι δὲν διεφύλαξας αὐτὴν ἀκεραίαν· ἀλλὰ γινώσκεις, βεβαίως ὅτι πρὸς ἐπανελεύσιν αὐτῆς, περιττὸν καθίσταται σοι νέον βάπτισμα.

Ἐρ. Ναί· γινώσκω τοῦτο.

Πεπ. Ἐάν δευτέρου βαπτίσματος χρεῖαν δὲν ἔχῃς, δὲν φρονεῖς ἄρα, ὅτι ἡ χάρις τοῦ βαπτίσματος δὲν ἐγκατέλιπέ σε ἐντελῶς ;

Ἐρ. Ἰσως φρονῶ καὶ οὕτως· ἀλλὰ φρονῶ ἐπίσης, ὅτι ἐπαναλαμβάνω τὴν χάριν ταύτην δι' ἄλλων μυστηρίων· ὡς παραδείγματος χάριν, διὰ τῆς μετανοίας, ἣν ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζει καὶ δευτερον βάπτισμα.

Πεπ. Ἄλλ' εἰμὲν δὲν ἐτελείτο ἐπὶ σε τὸ βάπτισμα, τότε ἤθελες ἔχειν ἀνάγκην καὶ τούτου καὶ τῆς μετανοίας· ἤδη δὲ, ταύτης μόνης, ἄνευ ἐκείνου. Ὅθεν φαίνεται, ὅτι διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπήλυσάς τι τοιοῦτον, διὸ οὐδεμίαν χρεῖαν καὶ ἐκ δευτέρου ἔχεις.

Ἐρ. Εἶνε ἴσως, τὸ ὅτι ἀπὸ τῆς ὥρας τοῦ βαπτίσματος ὑπάρχω, ἐάν οὐχὶ ὑγιές, τοῦλάχιστον ἀσθενές μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ.

Πεπ. Οὕτω καὶ ἐμοὶ φαίνεται· ὅτι, διὰ ταύτης μόνης τῆς προϋποθέσεως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ μὴ ἐπανάληψις τοῦ βαπτίσματος. Καθὼς μέλος σώματος φυσικοῦ, οὐδέποτε παύει τοῦ νὰ ᾔη μέλος, εἰμὴ διὰ τῆς ἀνεπιστρέπτου ἀποτομῆς καὶ τοῦ ἐντελοῦς θανάτου, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἐνδυθεὶς ἐν τῷ βαπτίσματι τὸν Χριστόν, οὐδέποτε παύει τοῦ νὰ ᾔη μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰμὴ διὰ τοῦ ἀνεπιστρέπτου ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοῦ, καὶ τοῦ αἰωνίου θανάτου.

Ἐρ. Σύμφωνι.

Πεπ. Ἐκ τῆς γνώσεως ταύτης, περὶ τῆς ἰσχύος καὶ σπουδαιότητος τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος, τοῦ δοθέντος σοι ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, πορισθῶμεν ἡδὴ ιδέας τινάς περὶ τῶν πρὸς αὐτὴν ἀναφορῶν σου.

Σὺ ὁμολογεῖς, ὅτι διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐγενίνας μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὁπότε ἐγενίνας μέλος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· καὶ ἔπειτα διστάζεις περὶ τῆς ἐκλογῆς εἰς ποῖαν Ἐκκλησίαν πρέπει νὰ ἀνήκῃς ; Τοῦτο ἄραγε δὲν ἐξαμοιούται πρὸς

μέλος, ἀποσπασθὲν ἀπὸ τοῦ τύπου, ὃν κατεῖχεν ἐν τῷ σώματι, καὶ ζητοῦν νέαν θέσιν;

Ὁ μετὰ τῶν μερῶν σώματος τινὸς σύνδεσμος δὲν δύναται ἄλλως νὰ ἐκλείψῃ, εἰμὴ διὰ τοῦ θανάτου, εἴτε τοῦ ὅλου, εἴτε μερῶν τινῶν, ἀποτεμνομένων ἀπὸ τῆς ὁλομελείας. Τί δὲ, ἐάν, δυστυχῶς, οἱ ἐν σοὶ ἀναφυόμενοι δισταγμοὶ ἤθελον ὠθήσειν σε μέχρι διαρρήξεως τοῦ συνδέσμου σου μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἧς εἶσαι μέλος; Δὲν πρέπει ἀρὰ γε νὰ φοβῇται τις, μήπως ὁ θάνατος καταλάβῃ τὸ ἀπὸ τοῦ ζῶντος καὶ ζωοδόχου σώματος ἀποσπώμενον μέλος;

Ἐρ. Ἐπιθυμῶ νὰ διαμείνω ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ τί νὰ πράξω ἀφ' οὗ ἀπήνητησα εἰσηγήσεις, ἐγειρούσας ἐν ἐμοὶ δισταγμούς;

Πεπ. Συμβουλεύω σε νὰ ἐπιτηρῇς σαυτὸν ἐπιμελῶς, μήπως κατὰ πρόσκλισιν στηρίζεσαι ἐπὶ τοῦ διεγείροντος ἐν σοὶ δισταγμούς· διότι οἱ δισταγμοὶ δύνανται νὰ σοὶ φανῶσιν ἰσχυροὶ διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι ἀπεδέχθης αὐτοὺς αὐτοπροαιρέτως.

Ἐρ. Ἡ περὶ τῆς ψευδοῦς Ἐκκλησίας ἰδέα ταραττεῖ με.

Πεπ. Ὁ φόβος οὗτος ἀποκρούει ἀπὸ σοῦ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τίς ἐστὶν ὁ ψεύστης, εἰμὴ ὁ ἀρνούμενος, ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἐστὶν ὁ Χριστός; Οὐτὶς ἐστὶν ὁ ἀντιχριστός, ὁ ἀρνούμενος τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν. Α. Ἰωάν. Β. 22. Βλέπεις λοιπὸν, τίς ἐστὶν ὁ ψεύστης ὡς πρὸς τὸν Χριστιανισμόν; Ὁ μὴ ὁμολογῶν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, Θεάνθρωπον, Αὐτρωτὴν. Ἀρα, ἐντελῶς ψευδὴς Ἐκκλησία ἤθελεν εἶσθαι ἢ μὴ ὁμολογοῦσα τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, Υἱὸν Θεοῦ, Θεάνθρωπον, Αὐτρωτὴν ἢ γοῦν ἢ Ἐκκλησία τοῦ ἀντιχρίστου.

Ἐρ. Ἀλλὰ, μετὰ τῶν ὁμολογούντων, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός, ὑπάρχουσι καὶ τινες, ἀναμειγνύοντες εἰς τὴν ἀληθινήν καὶ σωτήριον διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου ἀνθρωπίνας γνώμας, ψευδεῖς καὶ ἐπιβλαβεῖς.

Πεπ. Τοῦτο εἶναι μὲν ἀληθές· ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν

Ἐκκλησίαν, ἀπέδειξα ἤδη, ὅτι τὸ σύμβολον αὐτῆς περιέχει τὴν καθαρὰν διδασκαλίαν.

Ἐπανελθωμεν δ' αὖθις εἰς τὰς περὶ τοῦ Ἁγίου βαπτίσματος σκέψεις.

Εἶπας, ὅτι εἶσαι συνδεδεμένος μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δι' ὑποσχέσεως, ἣν ἔδωκας αὐτῇ κατὰ τὸ βάπτισμα, ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς. Πῶς δὲ ἔδωκας τὴν ὑπόσχασιν ταύτην;

Ἐγὼ νομίζω, ὅτι τὸ Ἀνατολικὸν Σύμβολον τῆς πίστεως, ὡς, κατὰ τὴν βάπτισιν ἐξεφράσθη ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου, ὡς ἀπὸ προσώπου μου, εἶνε πράξις, δι' ἧς ὑπεσχέθην νὰ ὁμολογῶ τὴν ἐν τῷ Συμβόλῳ τούτῳ περιεχομένην διδασκαλίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Πεπ. Οὕτως ἔχει. Ἀλλὰ, μήπως δὲν ἔδωκας ταυτόχρονως ὑποσχέσεις καὶ πρὸς ὑπακοὴν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν διὰ παντός;

Ἐρ. Πῶς τοῦτο;

Πεπ. Ὅταν ἀπὸ προσώπου σου ἐξεφράσθησαν οἱ λόγοι Πιστεύω εἰς μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν ὅποιαν ἄρα ἐννοίαν εἶχον οὗτοι; Μήπως οὐχὶ ταύτην; Ὑπόσχομαι νὰ πιστεύω εἰς τὴν ἀληθινὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις ἐστὶν ἡ Ἀνατολικὴ Καθολικὴ Ἐκκλησία;

Ἐρ. Ἀναμφιβόλως, ὑπὸ ταύτην τὴν ἐννοίαν ἀπεδέξατο ἡ Ῥωσικὴ Ἐκκλησία τὴν ὑπόσχεσίν μου ἄλλως, οὐδ' ἤθελε συγκατατεθῆ νὰ μοὶ δώσῃ τὸ βάπτισμα.

Πεπ. Ὅθεν δυνάμεθα εἰπεῖν, ἐνὶ λόγῳ, ὅτι ὡμοσας ὅρκον πίστεως τῇ Ἀνατολικῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἐρ. Ἐγὼ δὲν ἐνόουν τὸν ὅρκον τοῦτον, ὅταν ὡμύουν αὐτόν.

Πεπ. Πῶς δὴ; Μήπως νομίζεις, ὅτι δι' αὐτοῦ δὲν εἶσαι καὶ ὑπόχρεως;

Ἐρ. Τοῦλάχιστον ἡ ὑποχρέωσίς μου αὕτη δὲν εἶνε τοσοῦτον

ἰσχυρά· διότι ἡ ἔννοια τοῦ ὅρκου μου, οὐχὶ ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἀναδόχου μου ἐκρέματο.

Πεπ. Ἀλλ' ἐν τούτῳ θεωρεῖς διὰ τοῦ βαπτίσματος δωρηθῆν σοι δικαίωμα, πλήρες.

Ἐρ. Πρὸς τί ταῦτα;

Πεπ. Διὰ νὰ λογισθῇ πλήρες τὸ δικαίωμά σου, πρέπει νὰ λογισθῇ ἐπίσης πλήρης καὶ ὁ ὅρκος, ὑπὸ τοῦ ὁποίου τὸν ὅρον ἐδόθη σοι τὸ δικαίωμα.

Ἐρ. Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἀνάδοχός μου ἤθελε δώσειν, ἀπὸ προσώπου μου, ὅρκον τοῦ νὰ ὁμολογῶ τὸ μὴ ὀρθόδοξον δόγμα;

Πεπ. Τότε ἡ ὑπόσχεσις ἤθελεν ἀπολέσει τὴν ἰσχύν, ἅμα ἡ-
θελες γινώρισει, ὅτι τὸ παρ' αὐτοῦ ἀπαιτούμενον ἐστὶν ἐνάντιον τῷ Θεῷ. Ἀλλ' ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία οὐδὲν ἐνάντιον τῷ Θεῷ ἀπαιτεῖ παρά σοῦ.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

Ἐρ. Ἐπιθυμῶ βεβαιώσιν, ἐὰν καθαρῶς ὁμολογεῖ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τὸ δόγμα τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.

Πεπ. Τὰ Λόγια τοῦ Κυρίου, Λύγια ἀγνά. ψαλμ. Α, 7. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὁμολογεῖ τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δόγμα, δι' αὐτῶν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗς εἶπε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους. *Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ἐμὴν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, Ο ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΕΚΠΟΡΕΥΕΤΑΙ, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ.* Ἰωάν. ΙΕ', 26. Τί δὲ καθαρώτερον τῆς ὁμολογίας ταύτης ὑπάρχει; διότι αὐτοὶ οἱ λόγοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ο ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΕΚΠΟΡΕΥΕΤΑΙ, ἐτέθησαν ὑπὸ θεοσφῶν Πατέρων τῆς δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου

ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Πίστεως, ΤΟ ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΕΚΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΝ.

Ἐρ. Τὸ πόρισμα τούτου τοῦ δόγματος εἶνε τόσον καθαρὸν, ὥς τε, κατὰ τὸ φαινόμενον, οὐδεμίαν ἀφορμὴν διενέξεως παρέχει. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ αὐτὸ τοῦτο τὸ δόγμα εἶνε ἀντικείμενον διενέξεως μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Πεπ. Ναί· διότι ἡμεῖς κατὰ λέξιν ἐπαναλαμβάνομεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συμβόλῳ, τὸ δόγμα, ὃ παρελάβομεν ἐκ στόματος Αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οἱ δὲ διδάσκαλοι τῆς χωρισθείσης Δυτικῆς ἐκκλησίας φιλονεικοῦσι πρὸς ἡμᾶς, καὶ θέλουσιν ἵνα προσθίσωμεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ λέγωμεν, α ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται.

Ἐρ. Ἰσως ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία νομίζει, ὅτι ἡ Ἀνατολική, εἰ καὶ προφέρει τὸ περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δόγμα, δι' αὐτῶν τῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ λόγων, ὅν ἐννοεῖ ὁμοῦς ὀρθῶς τοὺς λόγους αὐτοὺς, ἢ δὲν ἐρμηνεύει αὐτοὺς δεόντως.

Πεπ. Ἐξετάσωμεν ἀμφοτέρως ταύτας τὰς ὑπονοίας. Πρῶτον· σὺ ἀμφιβάλλεις ἂν ὀρθῶς ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐννοῇ τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.— Ἀλλὰ δὲν παρατηρεῖς, ὅτι οἱ Θεοσόφοι Πατέρες, οἱ συντάξαντες τὸ Σύμβολον, ὥσανε προτιθόντες τὴν ὑπόνοιαν ταύτην, προέλαβον αὐτὴν ἐντελῶς; Οὗτοι, ἐν τῷ Συμβόλῳ οὐδεμίαν ἐρμηνείαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ ἐθήκαν, ἵνα μὴ δώσωσι ποσῶς τόπον εἰς τοιαύτην ἐρώτησιν· περὶ τοῦ ἂν ὀρθῶς ἐρμηνεύωνται οἱ λόγοι οὗτοι· ἀλλ' ἐθήκαν αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, καταλιπόντες εἰς τὴν ὑμῶν κρίσιν παντὸς Χριστιανοῦ τὸ νόημα αὐτῶν, ὡς ἔχουσι.

Δεύτερον· σὺ ἐρωτᾷς· μήπως ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία σφάλλαται μὴ ἐφαρμοζουσα εἰς τοὺς περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν δέουσαν ἐρμηνείαν.— Ἀλλ' ὅταν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε τοῖς Ἀποστόλοις Αὐτοῦ, ἴτε τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, οὐδε-

μίαν ἑρμηνείαν ἔκρινεν ἀναγκαίαν νὰ προσθήσῃ εἰς τοὺς λόγους τούτους. Ἄρα, καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἐπαναλαμβάνουσα τοὺς αὐτοὺς λόγους ἐν τῷ Συμβόλιῳ, οὐδεμίαν ἄλλην ἑρμηνείαν ὡς ἀναγκαίαν παρέλειψεν. Ἀλλ' ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία ἀπαιτεῖ ἄρα, ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, ἑρμηνείαν μόνον;

Ἐρ. Τί δὲ ἄλλο;

Πεπ. Ἐάν, λόγου χάριν, εἰπῶ, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, τοῦτ' ἐστὶ, λαμβάνει τὴν ἀρχὴν τῆς ἑαυτοῦ ὑποστάσεως, ἰδοὺ ἡ ἑρμηνεία. Ἀλλ' ἐάν εἰπῶ, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται παρὰ τοῦ Πατρὸς, τοῦτ' ἐστὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ὅποια εἰσχωρεῖ ἑρμηνεία ὧδε; Τοῦτο, μὴ εἶνε ἄρᾳ γε προσθήκη νέας ἰδέας, μὴ ὑπαρχούσης εἰς τοὺς προτέρους λόγους; — Ποῖος δὲ δύναται νὰ ποιῇ προσθήκας εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἰδίως εἰς τὸ προσούτων ἀκατάληπτον ἀντικείμενον, οἷον ὑπάρχει ἡ ἐκπόρευσις καὶ ἡ ἀμοιβαία ἀναφορὰ τῶν ὑποστάσεων τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐν τῷ ἐνδοξαίῳ Ἀγιαστηρίῳ τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως;

Ἐρ. Σύμφωνι, ὅτι ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως δὲν πρέπει νὰ ποιῇ τις μαντευτικὰς, πολλῶ δὲ μᾶλλον αὐθαιρέτους προσθήκας, εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, περὶ ὧν ἤδη πρόκειται, δὲν πρέπει ἄρᾳ γε νὰ προσθέσωμέν τι, ἀναγκαῖον, ἐκ τῶν ἄλλων λόγων Αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ;

Πεπ. Τί ἐννοεῖς δια τούτου;

Ἐρ. Ὅταν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λέγῃ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· *Εγὼ πέμψω*, μὴ ἄρα σημαίῃ, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται καὶ παρὰ τοῦ Υἱοῦ;

Πεπ. Τί σημαίνει τὸ *Εγὼ πέμψω*, ἐρώτησον περὶ τούτου Αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐγὼ, λέγει Αὐτὸς ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν. Ἰωάν. 14', 16. Βλέπεις ὅθεν, ὅτι τὸ *Εγὼ πέμψω* παρὰ τοῦ Πατρὸς, σημαίνει, Ἐγὼ ἐρωτήσω

τὸν Πατέρα, καὶ δώσει. Καὶ οὕτως, ὁ Ἰησοῦς, Χριστὸς ἀποδίδει εἰς ἑαυτὸν, ὡς λέγουσιν οἱ Θεολόγοι, οὐχὶ αἰώνιοι ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἥτοι αἰώνιοι ἀρχήν τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ἀλλὰ προσωρινήν αὐτοῦ ἀποστολήν, ἡ διατομήν τῶν δώρων αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀποδίδει εἰς ἑαυτὸν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς οὐχὶ ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀναφορικῶς ὡς πρὸς τὴν πηγὴν τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατρὸς· διὸ, καὶ λέγει, πέμψω παρὰ τοῦ Πατρὸς· ἐρωτήσω τὸν Πατέρα.

Ἐρ. Ἄλλοι λέγουσι τοῦναντίον, ὅτι ἡ λέξις ἐκπόρευσιν, σημαίνει τὴν ἐκχυσιν τῶν δώρων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἥτοι τὴν προσωρινήν ἀποστολήν.

Πεπ. Εἰμὲν θέλεις νὰ ἴδῃς ἐὰν ᾔνε ὁρῇ ἡ ἐρμηνεία αὕτη, ἐφάρμοσον αὐτὴν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. *Ὅταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, Ὁν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, Ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, τοῦτο ἐστὶ, πέμπεται. Δὲν βλέπεις πῶς ἡ ἐρμηνεία αὕτη δυσμορφοῖ ὅλην τὴν ῥῆσιν, καταντῶσα αὐτὴν εἰς ταυτολογίαν καὶ ἀταξίαν;*

Ἐρ. Πῶς δὲ ὁρρότερον νὰ ἐρμηνευθῶσιν οἱ ἀνωτέρω λόγοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὄντες οὕτω συντεταγμένοι;

Πεπ. Διὰ τοῦτο, σημειώσωμεν πρὸ πάντων (σύ δὲ δύνασαι νὰ ἐξελέγξης τὴν παρατήρησιν ταύτην, ἀναγινώσκων ἅπασαν τὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους ὁμιλίαν, ἐξ ἧς ἐλήφθησαν οἱ λόγοι οὗτοι,) σημειώσωμεν, λέγω, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς σκοπὸν προέθετο νὰ παρηγορήσῃ τοὺς Ἀποστόλους αὐτοῦ, διὰ τὸν μετ' ὀλίγον ἀποχωρισμὸν αὐτοῦ ἀπ' αὐτῶν. Ἐν τούτῳ τῷ Πνεύματι λαλεῖ ὁ Ἰησοῦς, *ὅταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος*. Οἱ δὲ λόγοι οὗτοι εἰσὶν ἀόριστοι, καὶ δὲν παρέχουσιν ἔτι τοῖς ἀκρωμένοις πλήρη παρηγορίαν. *Ὅταν ἔλθῃ*. Πόθεν ἔλθῃ; Ποῦ ἔλθῃ; μὴ ἄρά γε ἡ ἐλευσις αὕτη ἐστὶ ἀγνώστος τοῖς Ἀποστόλοις; *Παράκλητος*. Τίς ἐστὶν ὁ Παράκλητος οὗτος; Μὴ ἄρά γε εἶνε ἄνθρωπος ἐμπλεὺς Πνεύματος θεοῦ; μὴ Ἀγγέλως; Ἀναπληροῖ ἄρα γε ὁ Παράκλητος οὗτος τὴν ἀπουσίαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ; Ἐπὶ τῶν τοιούτων δισταγμῶν ἀποκρίνεται

Ἰησοῦς Χριστός, ἐν τοῖς ἐπομένοις λόγοις τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ. Πόθεν ἔλθῃ; — *Ἐγὼ πέμψω*. Ποῦ ἔλθῃ; — Βεβαίως πρὸς τοὺς Ἀποστόλους. διότι λέγει, *Ἐγὼ πέμψω ὑμῖν*. Μὴ ἀρά γε ἀνθρώπος, μὴ Ἄγγελος πεμφθῇ; — Οὐχί. *Πέμψω*. ἐκ τῶν μὴ ἀνθρώπων, οὔτε ἐκ τῶν χορῶν τῶν Ἀγγέλων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Πατρὸς. Ἀλλ' ἡ λύσις αὕτη τῶν δισταγμῶν, τῶν προξηνηθέντων ὑπὸ τῶν πρώτων δύο λόγων, γεννᾷ νέαν, ἐτι δυσκολωτέραν ἐρώτησιν, τὴν ἑξῆς. Τίς ἐστὶν ὁ μέγας αὗτος Παράκλητος, ὃν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πέμψει παρὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς; Καὶ τί δηλοῖ, τὸ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἰς ὃν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐδόθη *πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς*; Ματθ. ΚΗ', 18. καὶ ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον πέμψει τὸν Παράκλητον, οὐχὶ ἀπλῶς διὰ τῆς ἑαυτοῦ θείας ἐξουσίας, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Πατρὸς; — Πρὸς τελείαν τούτου λύσιν, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς φανεροῖ ἐπὶ τέλους αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ Παράκλητου, λέγων· *τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται*. ὡσανεὶ εἶπεν αὐτός· *Ἐγὼ εἶπον, πέμψω παρὰ τοῦ Πατρὸς*. διότι πέμψω οὐχὶ ποιηθὲν καὶ τῇ ἐμοὶ ἐξουσίᾳ ὑποταχθὲν πνεῦμα· ἀλλὰ Πνεῦμα, *Ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἔχων τὴν αἰώνιον ἀρχὴν τῆς Θείας ἑαυτοῦ ὑποστάσεως* v.

Ἐρ. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει ἐπίσης περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· *ἐκ τοῦ Ἐμοῦ λήψεται*. Ἰωάν. ις, 14.

Πεπ. Πρόσθετε εἰς τὰς λέξεις ταύτας, τὰς ἐπομένας· τότε θέλεις ἰδεῖ πρὸς τί ἐλέχθησαν οὗτοι· *ἐκ τοῦ Ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν*. Βλέπεις, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, *λήψεται ἐκ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ*, ἥτοι λήψεται ὡς περ ἐκ τῆς ιδιότητος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὄντος καὶ διδασκάλου τῶν Ἀποστόλων, ὅτι *ἀναγγελεῖ τοῖς Ἀποστόλοις*, τοῦτ' ἐστὶ, *τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν διδασκαλίαν*. ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ λέγεται. *Ὅταν δὲ ἔλθῃ Ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν*. οὐ γὰρ λαλήσει ἄφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἰάν. ις', 13. Πάντα δὲ ταῦτα δὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν αἰώνιον ἐκπορεύσιν τῆς ὑποστάσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Οἱ δὲ Ἅγιοι Πατέρες ἐξηγοῦσι τοὺς λόγους τούτους τοῦ Χριστοῦ ὡς ἐξῆς. « Καὶ συμφωνῶν πρὸς τὰ τοῦ Ἐφέσου Μάρκου, » λέγω ὡς αὐτὸς, τὰ δὲ τὸ εἶναι ταῦτα συμμартυρεῖ μοι Χρυσόστομος καὶ ὁ Μακάριος Κύριλλος. Τούτων γὰρ ὁ μὲν ἐξηγούμενος τὸ, παρὰ τοῦ Υἱοῦ λαμβάνειν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, » λέγει. *Λήψεται παρ' Ἐμοῦ, τοῦτ' ἐστὶ, παρὰ τῆς Ἐμῆς γνώσεως, ἥτοι σύμφωνα καὶ συνωδὰ τοῖς Ἐμοῖς ἐρεῖ. (εἰς Ἰωάν. Ὁμιλία 78).* Ὁ δὲ Κύριλλος, ἐν τοῖς Θησαυροῖς (Κεφ. ΙΔ.) φησὶν· οὐ γὰρ τοι φύσεως ἐδήλου διαφορὰν Ἐκτου τε καὶ τοῦ Πατρὸς, λέγων ὁ Υἱός, *ἐκ τοῦ Ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν, ἀλλ' ὅτι λόγοις κεχρησεται τοῖς ἑαυτοῦ το Πνεῦμα τὸ Ἅγιον* ». (1)

Ἐρ. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ λέγει. *Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, Ἐμὰ ἐστι.* Ἰωάν. ΙΣ', 15. Ἄρα, ἡ ἐκπόρευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ *Αὐτοῦ ἐστι*· ἡ ἐξαρτάται ἀπ' Αὐτοῦ καθὼς καὶ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς.

Πεπ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ λέγει αὐτὸς πρὸς τὸν Πατέρα Αὐτοῦ, *Καὶ τὰ Ἐμὰ πάντα Σὰ ἐστι.* Ἰωάν. ΙΖ, 10. Ἐκ δὲ τούτου, οὐδένα συμπερασμὸν ἐξάγεις, ὅτι καὶ ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ Πατρὸς ἐστὶ· ἡ ἀνήκει τῷ Πατρὶ καθὼς καὶ τῷ Υἱῷ, ἄλλο τόσον ὀλιγώτερον ἢ μπερεῖς νὰ στηριχθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου σου συμπερασματος περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἐρ. Ὁ Ἀπόστολος ὀνομάζει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, *Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ*. Γαλάτ. Δ', 6.

Πεπ. Ἰνα νοήσωμεν ὀρθῶς τὴν προσηγορίαν ταύτην, ἰδῶμεν τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου, κατὰ γράμμα ἐλαπέσσει· *λεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ, εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν*. Βλέπεις, ὅτι ἔρδε λέγεται περὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, οὐχὶ ἐπὶ τῆς κυρίας σημασίας τοῦ ὀνόματος τούτου, καθὼς ὅταν πρόκηται περὶ τῆς αἰωνίου ὑποστάσεως τῆς Θεότητος, ἀλλ' ἐπὶ τῶν δωρεῶν τῶν

(1) Concil. Florent. Sess. XVIII.

Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, τῶν ἀποσελλομένων εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Τὰ δῶρα ἢ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀναφέρονται εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· πρῶτον μὲν, διὰ τὸ ὁμοούσιον τῶν ὑποστάσεων τῆς Θεότητος· δεύτερον δέ, διότι ὁ σαρκωθεὶς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ φαίνεται, διὰ τῆς ἀξιωμασίας Αὐτοῦ, ὥσανεὶ ἀνγκτήσας, παρὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, τὸ τῶν δώρων τούτων δικαίωμα, δι' οὗ ἔχει ἐξουσίαν τοῦ διανεμεῖν αὐτά τοῖς ἀνθρώποις, τοῖς ἐκτὸς ἀξιωμασίας Αὐτοῦ καὶ ἕνοις τῆς Θεότητος. Ἡ ἰδέα αὕτη εἰκονίζεται καθαρῶς ὑπὸ τοῦ Προφήτου Δαυὶδ, λέγοντος πρὸς τὸν σαρκωθέντα, καὶ μετὰ τὴν ταπείνωσιν ἀναληφθέντα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ἀνέβης εἰς ὕψος, ἤγαλῳτευσας αἰχμαλώσιαν, ἐλυβες δόματα ἐν ἀνθρώποις ἥτε ἔρεκεν ἀνθρώπων· ψαλμ. ζζ', 19. διὰ τοῦτο, δὲν φαίνεται ἄπορον, ὅτι τὰ δόματα ταῦτα, ἢ τὰ δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, προσκτηθέντα, καὶ διανεμηθέντα τοῖς ἀνθρώποις διὰ τῆς ἀξιωμασίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὀνομάζονται Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἄρα, ἡ ἐκφρασις αὕτη δὲν ὑπερβαίνει τὴν αἰώριον ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἐρ. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δίδει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δι' ἐμφυσήσεως. Ἰωάν. Κ', 22. Ἄρα, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ.

Πεπ. Οἱ Ἀπόστολοι δίδουσι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν. Πράξ. Κ', 17. Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν δύνασθαι, βεβαίως, νὰ ἐξαγάγῃς τὴν παράλογον παρατήρησιν, ὅτι τάχα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται καὶ παρὰ τῶν Ἀποστόλων. Ἐκ δὲ τούτου βλέπεις, ὅτι καὶ τὸ πρῶτον παρόμοιον συμπέρασμα ἐσφαλμένον τι καὶ ἀνίσχυρον εἶνε.

Ἐρ. Τί προσέτι εἴπῃς περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ;

Πεπ. Ὅτι καὶ ἡ ἀρχαία Ἀνατολικὴ καὶ Οἰκουμένηκῃ Ἐκκλησίᾳ, ἐν τῷ συμβόλῳ αὐτῆς· τοῦτ' ἐστίν, οὐθέν. Ἡ, εἰ μὲν ἀπαιτεῖς, ὥπως ἐρμηνευθῇ σοι αὕτη ἡ, τῶν τῆς δευτέρας Οἰ-

κουμενικῆς Συνόδου Πατέρων, σιωπῇ, παρουσιάζω σοι τὸν ἀγ-
 χίνουν καὶ πιστὸν ἐρμηνευτὴν αὐτῆς, ὀνομαστὶ, Μάρκον τὸν
 Εφέσου, ὅστις, ἐφελκύσας ἐν τῇ Φλωρεντινῇ Συνόδῳ τὴν προ-
 σοχὴν τῶν πρὸς αὐτὸν ἐριζόντων μελῶν τῆς Δυτικῆς ἐκκλη-
 σίας, ἐπὶ τῆς συντάξεως τῶν λόγων τούτων τοῦ Συμβόλου·
 Πιστευομεν καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζω-
 οποιόν, *Τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, Τὸ σὺν Πατρὶ καὶ*
Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον καὶ λέγει·
 « Ἐνταῦθα τὸν σκοπὸν τῶν Ἀγίων τούτων (Πατέρων) θεωρη-
 » τέον ἐστίν, ὅτι τὸ προκείμενον ἀνάπτυξις ἐστὶ τῆς θεολογίας
 » ἐκείνης· καὶ τὸν τρόπον τῆς πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν ἐνώ-
 » σεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ Σύνοδος ἐκείνη σαφῶς ἐβου-
 » λήθη παραστήσαι, καὶ βλέπετε, ὅτι διαφορῶς ἀποδίδωσι
 » καὶ αὕτη πρὸς Πατέρα καὶ Υἱὸν οἰκειότητα τοῦ Πνεύματος·
 » μονονουχὶ γὰρ καὶ αὕτη φησὶν ὅτι συντέτακται τῷ Πατρὶ
 » καὶ τῷ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὑπὸ τῶν Πατέρων ἐκείνων,
 » ὡς *ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, Πατρὶ δὲ καὶ Υἱῷ συμ-*
 » *προσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον,* τοῦτ' ἐστίν, ὁμότιμόν
 » τι καὶ ὁμοούσιον. Εἰ δὲ καὶ ἐξ ἀμφοῖν Ἀντὶ ἐκπορευόμενον
 » ᾗδει, (ἡ Σύνοδος), τίνος ἔνεκεν μεμνημένη, καὶ ἀμφοτέρων,
 » οὐ πρότερον μὲν εἶπεν, *ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον,*
 » ὕστερον δὲ ἐπήγαγε, *οὐκ αὐτοῖς συμπροσκυνούμενον καὶ*
 » *συνδοξαζόμενον;* Τοῦτο γὰρ ἀκόλουθον ἦν, εἴγε τὴν τοιαύ-
 » την εἴχε δόξαν ἡ Σύνοδος. Ἐπειδὴ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ παρέ-
 » λπον οἱ Πατέρες τὴν δι' Υἱοῦ μνήμην, ὅτε τὴν αἰτίαν ἀπο-
 » δοῦναι τοῦ πράγματος ἤθελον, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ταύτην ἐπὶ
 » γαγον, ὅτε τὸ ὁμότιμον καὶ ὁμοούσιον ἤθελον παραστήσαι·
 » οὐκ ἄρα *ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορευόμενον*
 » ᾗδεσαν· οὐ γὰρ ἂν τοῦτο παρέλιπον, καὶ ταῦτα ποιούντες
 » ἀνάπτειν τοῦ δόγματος. Ὅτι δὲ ἡ ἀνάπτυξις αὕτη τελειο-
 » τάτη ἐστὶ, καὶ οὐχ ἡμιτελής, ὡς ἂν ὑμεῖς εἵποιτε, οὐδὲ τῶν
 » αἰτίων θάτερον πωπύλατα, δῆλον ἐξ ὧν οὐδεμίαν μετ' αὐ-

» τὴν Σύνοδος τῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως ἑτέραν ἀνάπτυξιν ἐποι-
 » ῆσατο, οὐδὲ προσέθηκεν, ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ
 » ἐκπορεύεται· μάλλον μὲν οὖν καὶ ἀπεῖρξαν καὶ διεκώλυσαν
 » ἅπασαι διὰ τῶν οἰκείων ὅρων, ὥςπερ προφητικῶς προγινώ-
 » σκουσι τὸ παρ' ὑμῖν γενησόμενον. (1) »

Ἐρ. Ἀλλ' ἡ Φλωρεντινὴ Σύνοδος ἀπεδέχθη τὴν προσθήκην,
 καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ.

Πεπ. Διὰ τοῦτο, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἐθεώρησε τὴν
 Σύνοδον ταύτην ὀρθήν, ὡς ἀντιλέγουσαν εἰς τε τὸν λόγον τοῦ
 Θεοῦ καὶ εἰς τὰς ἑπτὰ Οἰκουμενικὰς Συνόδους, γενομένας πα-
 ραδεκτὰς ὑπὸ τε τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

Ἐρ. Ἦκουσα, ὅτι ὁ Μακάριος Αὐγουστίνος ἀναπτύσσει καλῶς
 τὸ μυστήριον τῆς Ἀγίας Τριάδος, καὶ τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ
 Ἁγίου Πνεύματος, διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν ὑποστάσεων τῆς
 Θεότητος μετὰ τινων ἐνεργειῶν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Μήπως
 γινώσκης τὸ μέρος τοῦτο;

Πεπ. Τὸ μέρος τοῦτο εὐρίσκεται ἐν τῷ ΙΕ βιβλίῳ κεφ. κζ'.
 περὶ τῆς Ἀγίας Τριάδος· καὶ γὰρ σοὶ μεταφράσω τοῦτο. Πρὸ τοῦ
 τέλους τοῦ πονήματος αὐτοῦ, ὁ Μακάριος Αὐγουστίνος, ἀποτει-
 νόμενος πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, λέγει.

« Σὺ εἶδες πολλὰς ἀληθείας, οὐχὶ διὰ τῶν ὀμμάτων δι' ὧν
 » βλέπονται ποικιλόχροα σώματα, ἀλλὰ δι' ὧν προσήχετο ὁ
 » ἀνὴρ, ὁ ἐκφράσας τοὺς λόγους τούτους· οἱ ὀρθόδοξοί μου
 » ἰδέτωσαν εὐθότητας. ψαλμ. ις'—2. Σὺ εἶδες πολλὰς ἀλη-
 » θείας, καὶ διέκρινας αὐτὰς ἀπὸ τοῦ Φωτὸς, καὶ ἐκ τῆς

(1) Concil. Florent. Sess. XXIII.

» λάμψεως αὐτοῦ εἶδες. Ὑψώσον τοὺς ὀφθαλμούς σου πρὸς τοῦτο
 » τὸ Φῶς, καὶ ἀπένισον εἰς αὐτὸ ἕαν δύνασαι. Διότι οὐ-
 » τως ὀφεί πῶσον ἀπέχει ἡ γέννησις τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ,
 » ἀπὸ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, οὐ ἐνε-
 » κεν ὁ μονογενὴς Υἱὸς δὲν εἶπεν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον
 » ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννᾶται; διότι ἄλλως ἤθελεν εἶναι ἀδελφός
 » αὐτοῦ· ἀλλ' ἐκπορεύεται. Διὸ, ὑπαρχούσης δημοσιεύσεως
 » κοινωνίας, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον,
 » καλεῖται Πνεῦμα ἀμφοτέρων, καὶ οὐχὶ Υἱὸς ἀμφοτέρων,
 » ὅ μὴ γένοιτο. Ἀλλ' ἵνα θεωρήσῃς τοῦτο σαφῶς τε καὶ εὐκρι-
 » νως, σὺ δὲν δύνασαι νὰ στερεώσῃς ἐκεῖ τὸ βλέμμα σου· ναί,
 » γινώσκω ὅτι δὲν δύνασαι. Εἰ γὰρ λαλῶ τὴν ἀλήθειαν· λαλῶ
 » πρὸς ἑμαυτὸν, καὶ γινώσκω ὅτι, ἐμοὶ ἀδύνατον ἐστὶ τοῦτο.
 » Ἐν τοσούτῳ, αὐτὴ ἡ Ἁγία Τριάς δεικνύει σοι, ἐν σοὶ αὐτῷ,
 » τὰ τρία ἐκεῖνα ἀντικείμενα, ἐν οἷς δύνασαι νὰ γνωρίσῃς τὴν
 » εἰκόνα αὐτῆς τῆς ὑψίστης Τριάδος, ἢν ἀδυνατεῖς ἐτι νὰ
 » εἶδῃς διὰ ἀτενῶν ὀφθαλμῶν. Αὐτὴ δεικνύει σοι, ὅτι ἐνυ-
 » πάρχει, ἐν σοὶ αὐτῷ, ὁ ἀληθὴς Λόγος, ὅταν οὗτος γεννᾶται
 » ἐκ τῆς γνώσεώς σου· τοῦτ' ἐστίν, ὅταν λέγωμεν ὅτι γινώ-
 » σκουμεν, εἰ καὶ οὕτως οὐδὲ μίαν φωνὴν, ἢ λέξιν (vocem) ἔχου-
 » σκεν σημασίαν τινὰ, εἰς οἷαν δὴποτε γλώσσαν, προφέρωμεν,
 » καὶ οὗτ' ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν ἔχομεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅτι γι-
 » νώσκουμεν, σχηματίζεται ἡ διάνοια (cogitatio) ἡμῶν, καὶ
 » ὑπάρχει ἐν τῷ ὁματι τοῦ διανοουμένου ἡ δημοσιότης
 » εἰκῶν τῆς ἐπιγνώσεως (cognitionis) ἐκείνης, ἥτις ὑπῆρ-
 » χεν ἐν τῇ μνήμῃ· ταῦτα δὲ τὰ δύο ἀντικείμενα συνδέει
 » καθὼς τὸν γεννήτορα καὶ τὴν γέννησιν, τρίτον— ἡ βούλη-
 » σις ἢ ἡ ἀγάπη (dilectio). Καὶ ἡ βούλησις αὕτη ἐκπορεύεται
 » ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως (de cognitione)· διότι οὐδεὶς θέλει
 » ἐκεῖνο, ὅπερ οὐδὲν γινώσκει, ὅποιον, καὶ τί εἶνε· ἐντοσου-
 » τῳ δὲ, ἡ βούλησις δὲν εἶνε εἰκὼν τῆς ἐπιγνώσεως (cognitio-
 » nis)· καὶ εἰς τὰ ἐγνωστὰ ταῦτα ἀντικείμενα παρίσταται

» διάστασις (distantiam) μεταξύ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς
 α ἐκπορεύσεως, διότι τὸ διορᾶν διὰ τῆς διανοίας, δὲν εἶνε
 » τὸ ἐπιθυμεῖν ἢ τὸ βούλεσθαι ἀπολάβεин, καθὼς παρατηρεῖ
 » ἡ διακρίνει, ὅστις δύναται. »

Ἰδοὺ αὐτοὶ οἱ λόγοι τοῦ μακαρίου Αὐγουστίνου. Ἐξ αὐτῶν
 δὲ πορίσωμεν τὰς κυριωτέρας, πρὸς ἀλλήλας ἀνταποκρινομέ-
 νας ἰδέας, καὶ ἀντιτάξωμεν αὐτάς.

Γνωσις, ἢ ἐπιγνώσις.— ὁ Πατήρ.

Λόγος, ἢ διάνοια.— ὁ Υἱός.

Βούλησις, ἢ ἀγάπη.— τὸ Πνεῦμα.

Ἡ βούλησις ἐκπορεύεται ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως.

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐκ τοῦ Πατρὸς.

Ἐρ. Ἀλλὰ πῶς μὴ εἰπώμεν καὶ οὕτως; ὅτι, ἡ βούλησις ἐκ-
 πορεύεται ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως καὶ τῆς διανοίας;

Πεπ. Σὺ ἤθελες νὰ γνωρίσης, πῶς ὁ μακάριος Αὐγουστίνος
 ἀναπτύσσει τὸ μυστήριον τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύ-
 ματος· ἐγὼ δὲ ἐδειξά σοι τοῦτο. Ἀλλὰ τίνας ἐνεκεν ἀναπτύσ-
 σει αὐτὸ οὕτω, καὶ οὐχὶ ἄλλως; τοῦτο εἶναι ἕτερον ζήτημα.
 Ἐγὼ παραιτοῦμαι τῆς ἐρμηνείας αὐτοῦ, ὅταν ἐκεῖνός θέλῃ νὰ
 ἐρμηνεύσῃ τὸ ἀκατάληπτον.

Ἐρ. Οὗτος ἐρμηνεύει τὸ ὑπερφυσικὸν καὶ τὸ ἀκατάληπτον
 διὰ φυσικοῦ καὶ καταληπτοῦ.

Πεπ. Ἀλλ' ἐγὼ ἀγνοῶ, ἐὰν τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεχθὲν φυσικὸν
 καὶ καταληπτόν, ἀνταποκρίνηται εὐκρινῶς πρὸς τὸ ὑπερφυσικὸν
 καὶ ἀκατάληπτον. Οὗτος νομίζει, ὅτι ἡ ἐν τῷ Θεῷ ὑπόστασις
 τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶνε, ὅτι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἡ βούλησις ἢ ἡ
 ἀγάπη. Ἀλλ' ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ βλέπω, ὅτι ἡ ἀγάπη εἶνε
 ἰδιότης, οὐχὶ μίας τῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ τῆς Θείας φύσεως
 ἐν γένει· ὡς λέγει ὁ Ἰωάννης· ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ. Α'.
 Ἰωάν. Δ', 16. Ὅτι ἐνίοτε, ἡ ἀγάπη ἀποδίδεται τῷ Θεῷ Πατρὶ,
 ὡς, ἐν τῷ Ἀποστόλῳ Παύλῳ, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὀνομάζεται
 Υἱὸς τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ Πατρὸς· πρὸς Κολοσ. Α', 13. Ὅτι

αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰκονίζων τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὀνομάζει Αὐτὸ, *Πνεῦμα τῆς ἀληθείας*. Ἰωάν. ΙΕ', 26. Εἰς δὲ τὰ ἰδιαίτερα πνευματικὰ δῶρα, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὀνομάζεται *Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, Πνεῦμα βουλῆς καὶ Ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, πνεῦμα φόβου Θεοῦ*. Ἠσαΐας ΙΑ', 2, 3.

Ἐρ. Παραλείψωμεν τὴν ὁμοίωσιν ταύτην μεταξὺ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς ἰσχύος τῆς βουλήσεως ἢ ἀγάπης, ὥς πρόθεσιν, ἀνήκουσαν τῷ μακαρίῳ Αὐγουστίνῳ ἰδίως. Ἀλλ' ἐγὼ καὶ πάλιν δὲν νοῶ, ἵνα τί αὐτὸς δὲν λέγει, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκπορεύεται ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως καὶ τῆς διανοίας;

Πεπ. Δύσκολον δὲν εἶνε, φαίνεται μοι, νὰ ἐξηγήσω τοῦτο, ἐξετάσωμεν τὴν ἐπίγνωσιν, τὴν διάνοιαν καὶ τὴν ἀγάπην ἑντὶνι ὠρισμένην περιστάσει. Παραδείγματος χάριν, σὺ ἔχεις ἐπίγνωσιν περὶ τοῦ Πατρὸς σου;

Ἐρ. Ναί, ἔχω.

Πεπ. Διανοεῖσαι περὶ αὐτοῦ;

Ἐρ. Ναί.

Πεπ. Τρέφεις ἀγάπην πρὸς αὐτόν;

Ἐρ. Ναί.

Πεπ. Ἀγαπᾷς αὐτόν, διότι διανοεῖσαι περὶ αὐτοῦ, ἢ διανοεῖσαι περὶ αὐτοῦ, διότι ἀγαπᾷς αὐτόν;

Ἐρ. Ἀγνοῶ τί περὶ τούτου νὰ εἰπῶ καὶ ἀγαπῶ τὸν πατέρα μου, διότι διανοοῦμαι περὶ αὐτοῦ, ὥς περὶ Πατρός, καὶ διανοοῦμαι περὶ αὐτοῦ, διότι ἀγαπῶ αὐτόν.

Πεπ. Τοῦτο ἀρκεῖ. Καὶ δὴ σὺ δὲν δύνασαι νὰ εἴπῃς καταφατικῶς, ὅτι ἡ πρὸς τὸν πατέρα σου ἀγάπη ἐκπορεύεται ἐκ τῆς διανοίας περὶ τοῦ πατρὸς. Ἀλλ' εἰπέ μοι, ἀγαπᾷς ἀρὰ γε τὸν πατέρα σου καὶ μὴ περὶ αὐτοῦ διανοούμενος;

Ἐρ. Ἐγὼ νομίζω, ὅτι ἡ πρὸς αὐτόν ἀγάπη ὑπάρχει ἐν τῇ ψυχῇ μου, καὶ ὅτε δὲν διανοοῦμαι περὶ αὐτοῦ ὠρισμένως.

Πεπ. Ἄλλ' εἰμὲν· δὲν εἶχες ποσῶς ἐπ' ἡρώων περὶ τοῦ πατρὸς, ὡς πατρός;

Ἐρ. Τότε δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἡ ἀγάπη· διότι, ὡς καὶ ὁ Αὐγουστίνος λέγει· οὐδεὶς θέλει, ἡ ἀγάπη ἐκεῖνο, ὅπερ ἐντελῶς ἀγνοεῖ, ὅποιον καὶ τί εἶνε.

Πεπ. Ὅθεν, δὲν δύνασαι ἄρα νὰ βεβαιώσῃς, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἄνευ ὑπονοίας τινὸς, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκπορεύεται ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως;

Ἐρ. Δύναμαι βεβαίως.

Πεπ. Καὶ δὲν βλέπεις ἄρα, ὅτι ὁ μακάριος Αὐγουστίνος ἔχει δίκαιον, λέγων ὡς εὐκρινες καὶ ὀρθοὺς, ὅτι ἡ βούλησις ἐκπορεύεται ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως; ἄρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁγίον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς.

Ἐρ. Βλέπω νῦν, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις αὕτη συμφωνεῖ ἐντελῶς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἐν- τοσοῦτω, εἶπόν μοι περὶ αὐτῆς ἄλλ' ἂντ' ἄλλων.

Πεπ. Ἐγὼ γινώσκω ἐπὶ ποίων βάσεων στηριζόμενοι εἰπόν σοι οὕτω. Σὺ αὐτὸς δύνασαι, ἐὰν μὴ φεισθῇς τοῦ κόπου, νὰ ἐρευνήσῃς, εἰμὲν ἐγὼ διακοινῶ σοι τὰς ιδέας τοῦ μακαρίου Αὐγουστίνου πιστότερον ἢ ἐκεῖνοι, οἵτινες περὶ αὐτοῦ ἐλάλη- σάν σοι. Ἐγὼ μὲν ἐξέθηκα τοὺς λόγους αὐτοῦ, ὡς ἔχουσιν ἐν τοῖς ἀρχαίοις, καὶ σχεδὸν ἅπασι τοῖς χειρογράφοις· εἰ δ' ἄλ- λοι ἐξέθηκάν σοι αὐτοὺς, ὡς ὑπάρχουσιν ἐκτετυπωμένοι ὑπὸ τῶν ὑπερμάχων τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας.

Ἐρ. Ἀπίθανος φαίνεται μοι ἡ θέλησις τοῦ νὰ φθέρῃ τις τὰ πονήματα σεβαστῶν συγγραφέων, ἵνα ἐφαρμόσῃ αὐτὰ εἰς τὰς δοξασίας τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας. Εἶνε δυνατόν νὰ ὑπερασπίζη- ται τις τὴν πίστιν διὰ τοῦ ψεύδους;

Πεπ. Τὴν ὑποψίαν ταύτην παραχωρῶ εἰς τὴν ἰδίαν σου κρί- σιν. Ἐγὼ δὲ δώσω σοι λόγον περὶ τῆς μεταφράσεώς μου.

Ἐτυπώθη. *imago simillima cogitationis ejus*, ὁμοιοτάτη τῆς διαβολῆς ἐκείνης εἰκὼν.

Voluntatem de cogitatione procedere.

Ἡ βούλησις ἐκπορεύεται ἐκ τῆς διανοίας.

Cogitationes imaginem.

Εἰκὼν τῆς διανοίας.

Ἀλλ' ἐν τῇ Ἐνετικῇ ἐκδόσει τοῦ 1552 ἔτους, ἐγένετο ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου ἡ ἐξῆς παρατήρησις: *vetera interim loco cogitationis, habent cognitionis* τοῦτ' ἔστιν « ἐν τοσοῦτῳ ἐν τοῖς ἀρχαίοις χειρογράφοις ἀντὶ διανοίας, ὑπάρχει, ἐπιγνώσεως. »

Ἐπίσης ἐν τῇ Παρισινῇ ἐκδόσει τοῦ 1679 ἔτους, καὶ ἐν τῇ τῆς Ἀντθέρπης τοῦ 1700, ἐγένετο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου ἡ ἐξῆς παρατήρησις. *Omnes prope Mss. cognitionis ejus. Et infra, cognitione procedere. Ac paulo post, cognitionis imaginem.* Τοῦτ' ἔστιν « σχεδὸν ἐν πᾶσι τοῖς χειρογράφοις » ἐκείνης τῆς ἐπιγνώσεως. Καὶ κατωτέρω ἐκπορεύεται ἐκ τῆς « ἐπιγνώσεως. Καὶ ἀπωτέρω εἰκὼν τῆς ἐπιγνώσεως ».

Ὅθεν κρίνειν ὅποιον ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσω; τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα, καὶ σχεδὸν πάντα τὰ χειρόγραφα, ἡ τοὺς ἐκδότας, οἵτινες οὐδὲ κἀν λέγουσι, διὰ τίνα λόγον ἐτύπωσαν, οὐχὶ ὡς ἀναγινώσκειται ἐν τοῖς ἀρχαίοις χειρογράφοις, καὶ σχεδὸν ἐν ᾗπαντι τοῖς χειρογράφοις;

Ἐρ. Οἱ ἐκδότες οὗτοι καθίστανται οὐσιωδῶς ὑποπτοί, ὅτι ἐπρωτίμην τὴν ἐσφαλμένην ἀνάγνωσιν τοῦ κειμένου, θέλοντες νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν ἑαυτῶν γνώμην.

Πεπ. Ἐτι μᾶλλον γίνονται ὑποπτοί καθ' ὅσον οὐ μόνον τὸ ἀρχαῖον, οὐδὲ τὰς πλείστας τῶν ὑπὲρ τῆς ἄλλης ἀναγνώσεως μαρτυριῶν ἐσεβάσθησαν, ἀλλὰ καὶ οὐδ' ἠθέλησαν νὰ παρατηρήσωσιν, ὅτι ἡ παραδεχθεῖσα παρ' αὐτῶν ἀνάγνωσις βλάπτει ὀφθαλμοφανῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου. Οὗτοι ἀναγινώσκουσιν.

Sed ex illo, quod novimus, cogitatio nostra formetur, sitque in acie cogitantis imago simillima cogitationis ejus. Τοῦτ' ἔστιν « ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅτι γινώσκουμεν, μορφοῦται ἡ διὰ

» τοια ἡμῶν, καὶ ὑπάρχει ἐν τῷ ὄνματι τοῦ διανοουμένου
» ὁμοιοτάτη τῆς διανοίας ἐκείνης εἰκὼν ».

Μὴ γὰρ δὲν βλέπεις, ὅποιος παραλογισμὸς πηγάζει ἐκ τῆς
ἀναγνώσεως ταύτης;— 'Ἡ διάνοια ὑπάρχει ὁμοιοτάτη εἰκὼν
τῆς διανοίας! Ἐκ τοῦναντίου ἡ ἄλλη ἀνάγνωσις δὲν ὑπε-
ρασπίζει ἀρα αὐτὴ ἑαυτὴν διὰ τῆς ὁρθότητος τῆς ἑαυτῆς
ἐννοίας; 'Ἡ διάνοια ὑπάρχει ὁμοιοτάτη εἰκὼν τῆς ἐπιγνώ-
σεως.

Ἐρ. Ἀπορῶ.

Πεπ. Ἦθελες ἀπορήσειν ἐτι μᾶλλον, ἢ ἤθελες ἐντελῶς παῦ-
σειν τοῦ ἀπορεῖν, εἰμὲν εἶχες εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσης, ὅποια
πληθὺς χωρίων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐπίσης πασιφανῶς
εἶνε βεβλαμμένη.

Ἐρ. Ἐπιθυμῶ ν' ἀκούσω εὐκρινέστερον, πῶς οἱ ἀρχαῖοι δι-
δάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας προέφερον τὸ δόγμα περὶ τῆς ἐκπο-
ρεύσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ἀρα δὲν ὑπάρχουσι περὶ τού-
του μαρτυρίαι, μὴ ὑποκείμεναι εἰς διενέξεις;

Πεπ. Ἐν τοῖς συγγράμμασι μόνον τοῦ μακαρίου Αὐγου-
στίνου, ὁ Ἀδάμ Ζηρνακάτιος καὶ ὁ Θεοφάνης Προκοπόβιτς εὖ-
ρον πλέον τῶν πεντήκοντα χωρίων, ἐν οἷς, τὸ δόγμα περὶ τῆς
ἐκπορεύσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ὑπάρχει γεγραμμένον κα-
θὼς μέχρι τοῦδε προφέρει αὐτὸ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Μετα-
ξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ τοιαῦτα περὶ ὧν τοῦ ἀνοθεύτου οὐ-
δεὶς ἀμφιβάλλει. Τοιοῦτο εἶνε, λόγου χάριν, τὸ ἐξῆς χωρίον ἐκ
τῆς βίβλου *contra sermonem Arianum*, κεφ. ΚΓ'.

« Μὴ νομίσουσιν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὑπάρχει ἐξ Αὐτοῦ
» (τοῦτ' ἔστιν, ἐκ τοῦ Υἱοῦ) διὰ βαθμῶν τινων, καθὼς Αὐτὸς
» (ὁ Υἱὸς) ἐκ τοῦ Πατρὸς. Τοῦναντίον, ἀμφότεροι ὑπάρχουσιν
» ἐκ τοῦ Πατρὸς. Οὗτος μὲν γεννᾶται, ἐκεῖνο δὲ ἐκπορεύεται·
» τὰς δὲ δύο ταύτας ἐνεργείας, δυσχερὲς εἶνε βεβαίως νὰ δια-
» κρίνη τις ἐν τῷ ὕψει τῆς ἐκείνου (τοῦ Θεοῦ) φύσεως ».

Ἐκ τῆς πληθύς ἄλλων ὁμοίων μαρτυριῶν, ἀπαντωμένων εἰς

τοὺς Ἀνατολικούς καὶ Δυτικούς Συμφραφεῖς, προτείνω σοι τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Πάπα Δαμάσου, καὶ ολοκλήρου τῆς Ῥωμαϊκῆς Συνόδου, περὶ τῆς γνησιότητος τῆς ὁποίας οὐδεμία ἀμφισβησία ὑπάρχει· διότι, περὶ τούτου ἔγραψαν συμφώνως ὁ Αὐγουστίνος (*sermo 129 de tempore*) καὶ ὁ Θεοδώρητος (*L. V. Historia Ecclesiastica. c. II*)· ὁ μὲν ἐν Ἀφρικῇ, ὁ δὲ ἐν Ἀσίᾳ καὶ ὁ μὲν Λατινιστὶ, ὁ δὲ Ἑλληνιστί· κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν χρόνον· ἀλλὰ, βεβαίως, μὴ ἀκούσαντες ὁ εἰς περὶ τοῦ ἄλλου. Ὁ Δαμάσος, ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Συνόδου, τῇ γνώμῃ πολλῶν Ἐπισκόπων, ἐξέδωκεν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἐν ἣ, ὡς εἶπον, ὁ Αὐγουστίνος καὶ ὁ Θεοδώρητος ἀναγινώσκουσι τὰ ἐξῆς.

« Εἴτις μὴ εἶπη, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς εἶναι ἀληθῶς καὶ κυρίως, ὡς καὶ τὸν Υἱὸν ἐκ τῆς Θεᾶς οὐσίας, καὶ Θεὸν Θεοῦ Λόγον, ἀνάθεμα ἔστω ».

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

Ἐρ. Προτείνω σοι ἀπόσπασμά τι, μεθερμηνευμένον ἐκ τῆς ἐξῆς βίβλου *Instructions générales en forme de catéchisme, imprimées par ordre de Messire Charles—Joachim Colbert, Evêque de Montpellier*. Ἴδου καὶ ἡ μετάφρασις.

« Δὲν εἶνε δόσκολον ὃ ἀποδείξωμεν, ὅτι ὅσαι τῶν Ἑλλήνων ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐχωρίσθησαν καὶ ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. »

« Ἴνα δὲ πείσωμεν πάντα εὐδιάθετον ἄνθρωπον, ἀρκεῖ νὰ ἐξετάσωμεν ἀμφοτέρας τὰς Ἐκκλησίας, ὡς ἦσαν τῷ καιρῷ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν. Βέβαιον εἶνε, ὅτι τότε οἱ Ἕλληνες ἀνεγνώριζον τὸν Πάπα ὡς κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται διὰ τῶν ἑπτὰ πρώτων Οἰκουμενικῶν (*Généraux*) Συνόδων, αἵτινες ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ καθ' ἑ-

» ἀναγνωρίσθησαν νομίμως τὰ πρωτεῖα τοῦ Πάπα. Καὶ αὐτός
 » ὁ Φώτιος, ὅστις ἐνέσπειρε τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ χωρι-
 » σμοῦ, δὲν ἠναντιοῦτο εἰς τοῦτο. Ἐπὶ τῶν Οἰκουμενικῶν (Gé-
 » néraux) Συνόδων, Λουγδούνου καὶ Φλωρεντίας, ἐν αἷς συνε-
 » ζητεῖτο ἡ ἔνωσις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἡ ἀλήθεια αὕτη ἀ-
 » νεγνωρίσθη ἐπίσης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ τῆς Κωνσταντι-
 » νουπόλεως Ἐκκλησία οὐδέποτε ἀπῆτει πλεῖον τι ὑπὲρ ἑαυ-
 » τῆς, εἰμὴ ὅπως ἦνε δευτέρα Ῥώμη, καὶ ὅπως κατέχη μετ'
 » ἐκείνην, τὴν πρώτην θέσιν. Ἐπίσης βέβαιον εἶνε, ὅτι ἡ τῆς
 » Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία, μόλις ἐπὶ τῆς τετάρτης,
 » καὶ οὐδέποτε πρὸ τῆς δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἔλαβε
 » τὴν δευτέραν θέσιν, ὅπερ ἐγένετο καὶ οὐχὶ ἀνευ ἐναντιότητος.
 » Ὅθεν, δικαίως δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ὁ Πάπας ἦτο ὁρατὴ
 » κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας· ἡ δὲ Ῥώμη ὑπῆρχε συγκέντρωσις
 » τῆς ἐνότητος, ὡς λέγει ὁ Ἕλλην τὸ γένος ἐπίσκοπος Λουγ-
 » δούνου Εἰρηναῖος, ὁ ζήσας κατὰ τὴν δευτέραν εκατονταετη-
 » ρίδα. Ἐὰν ἡ Ἐκκλησία, ἡ ἀναγνωρίζουσα τὸν Πάπαν ὡς ὁρα-
 » τὴν κεφαλὴν, ἦτο ἀναντιρρήτως ἀληθινὴ Ἐκκλησία, ἐν δια-
 » στήματι τῶν πρώτων ὀκτὼ αἰώνων· ἡ αὕτη βεβαίως ἔσεται
 » τοιαύτη καὶ διὰ παντός· διότι, οὐδέποτε δύναται νὰ συμ-
 » βῇ μεταβολὴ τις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.
 » Ἄρα, τὸ χωρίζεσθαι ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀναγνωριζού-
 » σης κεφαλὴν τὸν Πάπαν, σημαίνει τὸ χωρίζεσθαι ἀπὸ τῆς
 » ἀληθινῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· τὸ εἶσθαι σχισματι-
 » κός. Ἄρα οἱ Ἀνατολικοί, οἱ χωρισθέντες ἀπ' αὐτῆς, σχισμα-
 » τικοὶ εἰσιν ».

Πεπ. Μήπως θέλεις νὰ ἐξετάσω μετὰ σοῦ τὴν ἀπόδειξιν ταύτην;

Ἐρ. Ναί!

Πεπ. Ἐξετάσωμεν δ' αὐτὴν κατ' ἄρθρον, τηροῦντες, διὰ τὸ σαφές, τὴν αὐτὴν τάξιν, καθ' ἣν καὶ ὁ συγγραφεὺς ἐξέθετο τὰς ἰδέας αὐτοῦ.

« Δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι ὅσοι τῶν Ἑλλήνων
» ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐχωρίσθησαν
» καὶ ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. »

« Ἰνα δὲ πείσωμεν πάντα εὐδιάθετον ἄνθρωπον, ἀρκεῖ νὰ
» ἐξετάσωμεν ἀμφοτέρως τὰς Ἐκκλησίας, ὡς ἦσαν τῷ καιρῷ
» τῆς ἐνώσεως αὐτῶν. »

Πῶς νομίζεις; τίνα ἐννοεῖ ὁ συγγραφεὺς διὰ τῶν λέξεων
τούτων, ὅσοι τῶν Ἑλλήνων ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊ-
κῆς ἐκκλησίας;

Ἐρ. Τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἀναμφιβόλως.

Πεπ. Ἰποθέτει λοιπὸν, τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν χωρι-
σθεῖσαν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς;

Ἐρ. Καὶ ἀμφιβάλλεις περὶ τούτου;

Πεπ. Οὐχί, ἀλλὰ πέποιθα, ὅτι τὸ ὑποτιθέμενον τοῦτο δὲν
εἶνε ὀρθόν.

Ἐρ. Δὲν ἐννοῶ τοῦτο.

Πεπ. Ἐξηγῶ σοι αὐτὸ διὰ παραδείγματος. Ὅτε, μετὰ
τὸν θάνατον τοῦ Σολομῶντος, ἐξ ἐνὸς λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐγένοντο
δύο Βασίλεια, τὸ Ἰουδαϊκὸν καὶ τὸ Ἰσραηλιτικὸν, τότε, εἰ-
πέ μοι, τὸ Ἰουδαϊκὸν ἐχωρίσθη ἀπὸ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ, ἢ τ'
ἀνάπαλιν;

Ἐρ. Βλέπω, ὅτι ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, ὀρθότερον εἶνε νὰ
εἴπωμεν, ὅτι τὸ Ἰσραηλιτικὸν Βασίλειον, ἐχωρίσθη ἀπὸ τοῦ
Ἰουδαϊκοῦ.

Πεπ. Διὰ τί εἶνε τοῦτο ὀρθότερον;

Ἐρ. Διότι, τὸ Ἰουδαϊκὸν Βασίλειον ἐμεινεν ὅποιον ἦτο καὶ
πρότερον, τὸ δὲ Ἰσραηλιτικὸν συνέστησε νέαν Κυβέρνησιν, πα-
ραβαῖνον τὸ ὑπὸ πασῶν τῶν φυλῶν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ἀναγνω-
ρισθὲν δικαίωμα τῆς κληρονομικῆς διοικήσεως.

Πεπ. Ἐφαρμόσωμεν τὸ παράδειγμα τοῦτο ἐπὶ τοῦ προκει-
μένου. Ὁ Γάλλος διδάσκαλος λέγει, ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία
ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς· Ἄλλ' ἵνα δικαίως λέγῃ οὕτως,

ἔπρεπε νὰ ἀποδείξῃ πρῶτον, ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἔμεινε μετὰ τὸν χωρισμὸν ἢ αὐτῇ, ὁποῖα ἦτο καὶ πρότερον, καὶ ὅτι, ἐκ τούναντίου, ἡ Ἀνατολικὴ παρέβη μέγαν τινα νόμον, ἀχώριστον ἀπὸ τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς δὲν ἔπραξε τοῦτο, ἀφῆκε νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς αὐτὰς τὰς πρῶτας ἐκφράσεις τῆς ἀποδείξεως αὐτοῦ δόλος, παριστῶν ἀληθές, ὅπερ ἔπρεπε ν' ἀποδείξῃ. Καὶ πλείονα εἶπω. Αὐτὸς παρέστησε τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ τὴν ἐντελῶς ἀντίστροφον ὄψιν.

Ἐρ. Σὺ νομίζεις, ὅτι εἶνε ἀληθέστερον νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς;

Πεπ. Ναί. Νῦν δὲ λέγω καὶ ἐγὼ ὡς ὁ Γάλλος διδάσκαλος. Ἴνα δὲ πείσωμεν πάντα εὐδιάθετον ἀιθιωπον, ἀρκεῖ νὰ ἐξετάσωμεν ἀμφοτέραις τὰς Ἐκκλησίας, ὡς ἦσαν τῷ καιρῷ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν. Ἐξετάζων ἑκατέραν Ἐκκλησίαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν, ἢ ὅπερ τὸ αὐτὸ, ἐξετάζων τὴν Οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρῶτων ὀκτὼ αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, εὐρίσκω τὸν ἐξῆς ὑπ' ἐκείνης, πρὸς διαφύλαξιν τῆς ἐνότητος αὐτῆς καὶ καθαρότητος καθιερωθέντα νόμον. Ἡ κοινὴ ὁμολογία τῆς πίστεως καὶ τὸ καταστατικὸν τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας προσδιορίζεται ἐκ τοῦ Θεῖου λόγου, κοινῇ γνώμῃ αὐτῆς, καὶ διὰ τῶν διδασκάλων αὐτῆς· αἱ δὲ μερικαὶ ἐκκλησίαι δύνανται νὰ θεσπίσωσι μόνον μερικά, δι' ἑαυτὰς καταστατικὰ, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν, οὐχὶ δὲ καὶ ἀποβλέποντα τὸ θεμέλιον τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐρ. Ποῦ εὔρες τὸν νόμον τοῦτον;

Πεπ. Ἐπ' αὐτοῦ θεμελιοῦνται ἅπσαι αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ὁμοῦ. Αὗται δὲν ἠθελον ὑπάρξαι ἔαν αὐτὸς ὁ νόμος μὴ ὑπῆρχε.

Ἐρ. Σύμφημι.

Πεπ. Στραφῶμεν ἀπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας τῶν πρῶτων ὀκτὼ αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, πρὸς τοὺς μετέπειτα χρόνους, καὶ ὅς βλέπομεν δύο ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμέ-

νας Ἐκκλησίας, τὴν Ἀνατολικὴν καὶ τὴν Δυτικὴν, ἥτε Ῥωμαϊκὴν. Τηρεῖται ἄρα ὧδε ὁ νόμος ἐκεῖνος τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας; Καὶ εἰ μὲν τηρεῖται, τίς τῶν πρὸς ἀλλήλας διαφωνουσῶν Ἐκκλησιῶν τηρεῖ αὐτόν;

Στρέψωμεν τὰ ὅμματα ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Ἀνάγνωσον τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως αὐτῆς συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πάπα κατὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου, ἐκτετυπωμένην ἐν αὐτῇ τῇ βίβλῳ τοῦ ὑπὸ σοῦ ἀναφερομένου Γάλλου διδασκάλου, καὶ σύγκρινε αὐτὴν πρὸς τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀρχαίας Οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας, τοῦτ' ἔστι, πρὸς τὴν Νικαίας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σύμβολον τῆς πίστεως.

Εὐρίσκεις, πρῶτον, ἀρχαῖον δόγμα, προφερόμενον μετὰ σημαντικῆς ἀλλοιώσεως, οὐ μόνον λέξεων τοῦ ἀρχαίου Συμβόλου, ἀλλὰ καὶ λόγων αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Qui ex patre Filioque procedit τοῦ ἔστι,

« Τὸ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον ».

Δεύτερον, εὐρίσκεις δόγματα καὶ θεσμούς, ὧν οὐδὲ ἕχνος ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἀρχαίῳ Συμβόλῳ, καὶ ἅπερ ἐκ νέου ἐθεσπίσθησαν ὡς λόγου χάριν, **Fateor, etiam, sub altera tantum specie, totum atque integrum Christum verumque sacramentum sumi.** Τοῦτ' ἔστιν.

« Ὁμολογῶ, ὅτι καὶ ὑπὸ τῷ ἐν τῶν δύο εἰδῶν λαμβάνεται ὅλος » καὶ ὅλοςχερὴς ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ τὸ ἀληθὲς μυστήριον ».

Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse. illarumque usum Christiano Populo salutare esse affirmo. Τοῦτ' ἔστιν.

« Ἐπικυρῶ ἐπίσης, ὅτι ἡ ἐξουσία τῶν Συγχωρητηρίων (*Indulgentiarum*) ἐδόθη τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ » ὅτι ἡ χρῆσις αὐτῆς εἶνε σωτήριος εἰς τὸν Χριστιανικὸν λαόν. »

Romano Pontifici, beati Petri Apostolorum Principis successori ac Jesu Christi vicario, veram obedientiam spondeo ac iuro. Τοῦτ' ἔστι.

« Τῷ Ῥωμαϊκῷ Πρωθιεράρχῃ, διαδόχῳ τοῦ μακαρίου Πέ-
 . τρου, ἡγεμόντος τῶν Ἀποστόλων, καὶ τοποτηρητοῦ τοῦ Ἰη-
 » σοῦ Χριστοῦ, ἀληθῆ ὑπακοὴν ὑπόσχομαι, καὶ ὀρκίζομαι ἐν
 » τούτῳ ».

Ἐκ τούτων οὖν, δὲν βλέπεις, ὅτι ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς νῦν
 Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ὑπάρχουσιν ἄρθρα τινὰ ὑπ' αὐτῆς, ἄνευ
 τῆς κοινῆς γνώμης τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ὀρισθέντα;

Ἐρ. Ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία λέγει, ὅτι καὶ τὰ νέα ἄρθρα τῆς
 ὁμολογίας τῆς πίστεως αὐτῆς ὠρίσθησαν ὑπ' αὐτῆς, ὡς ὑπὸ Οἰ-
 κουμενικῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ Οἰκονομικῶν Συνόδων.

Πεπ. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία, μετὰ τοῦ Πατριάρ-
 χου αὐτῆς, ἢ, ὅπερ τὸ αὐτὸ ἐστὶ, μετὰ τοῦ Πάπα αὐτῆς, ἐχω-
 ρίσθη ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Πατριαρχῶν
 ταύτης, αἱ Δυτικαὶ Σύνοδοι, συγκροτηθεῖσαι ἄνευ τῆς συμμε-
 τοχῆς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ μὴ κυρωθεῖσαι τῇ ψήφῳ
 αὐτῆς, δὲν ἔχουσιν, ὀφθαλμοφανῶς, τὸ πλήρες καὶ τὴν ἀξίαν
 τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἡ ἐν Τριδέντῳ Σύνοδος, ἐφ' ἧς
 ἰδίως, κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ ἐν Τριδέντῳ Συμβόλου, ἐπι-
 στηρίζεται ἡ σήμερον Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, εἶνε Σύνοδος μερικὴ
 ταύτης, καὶ οὐχὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Ἐκτὸς τούτου,
 αὐτὴ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας πλήρης Σύνοδος εἶνε· διότι αὐτὴ
 ὑπῆρχε τότε διαμεμελισμένη.

Ἐρ. Ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία θεωρεῖ τὴν Ἀνατολικήν, οὐχὶ ὡς ση-
 μαντικὴν μερίδα τοῦ προϋπάρχαντος ὅλου.

Πεπ. Τοῦτο εἶνε ἀρίστη ἐνδειξίς ὑπὲρ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκ-
 κλησίας· ὅτι καὶ αὕτη, ὡς καὶ ἡ μοναδικὴ κεφαλὴ αὐτῆς, ὁ
 Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐστὶ ἄλλος, Ὁρ ἀτεδοχίμασαν οἱ οἰκοδομοῦν-
 τες. Ματθ. ΚΑ', 42. Διὰ τούτου αὕτη πλησιεστέρα ἐστὶ εἰς τὸ
 τεθῆναι ἐπὶ κεφαλῆς τῆς γῶνίας.—

Ἐλπίζω ν' ἀποδείξω σοι δι' ὀλίγων λέξεων, ὅτι τὸ περιφρο-
 νεῖν τὴν Ἀνατολικήν, ἡμίσειαν τοῦ ὅλου μερίδα τοῦ Χρι-
 στιανισμοῦ, ὡς ἀσήμαντον, δὲν σημαίνει κρίνειν τὴν κρίσιν

τοῦ Θεοῦ.— Γινώσκεις ἄρα γε, ἐπὶ τίνος στηρίζεται ἡ περιφρόνησις αὕτη;

Ἐρ. Ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ, ἣτις διηγείρε τὴν παρούσαν ὁμίλιαν, ἀνέγων τὰ ἐξῆς.

« Ἡ πάγκοινος ἐρήμωσις, πνευματικὴ τε καὶ Πολιτικὴ (*La desolation générale spirituelle et temporelle*), ὅφ' ἦν ὑπόκειται οἱ Ἀνατολικοὶ, ἀπὸ τοῦ σχίσματος αὐτῶν, δύναται νὰ ληφθῇ ὡς ἀπόδειξις, τοῦ ὅτι ὁ Θεὸς ἐγκατέλειπεν αὐτούς ».

Πεπ. Ἰδε, ὅποια ἐστὶν ἡ ἀπόδειξις αὕτη.— ἡ πάγκοινος πνευματικὴ ἐρήμωσις. Ποῦ ὑπάρχει αὕτη; δεῖξόν μοι. Ὅποια εἶνε αὕτη; ἐξηγήσόν μοι. Ὑπάρχει εἰς Ὀθωμανικὰς τινὰς ἐπαρχίας; ἄρα, οὐχὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολικὴν Χριστιανιστὴν— οὐχὶ πάγκοινος. Συνίσταται εἰς τὸν μὴ φωτισμὸν τόπων τινῶν; Ἀλλ' ὁ οὕτω ὀνομαζόμενος μὴ φωτισμὸς δὲν εἶνε ἐρήμωσις πνευματικὴ διότι εἰς τοὺς μὴ ὑπὸ τῆς σοφίας τοῦ παρόντος αἰῶνος πολιτισθέντας ἀνθρώπους, δύναται νὰ ἐγκατοικῇ, καὶ ἐγκατοικεῖ ἡ ζῶσα πίστις.— Ἡ πάγκοινος Πολιτικὴ ἐρήμωσις καὶ τοῦτο ψεῦδος. Ἐν μὲν τῇ Ἑλλάδι ταλαιπωρεῖται ὁ Ἀνατολικὸς Χριστιανισμὸς ἐν δὲ τῇ Ῥωσσίᾳ εὐδαιμονεῖ.

Ἐμβλεψὼν μὴ ἐκ τοῦναντίου, τὸ ὅπλον τοῦ Γάλλου διδασκάλου στραφῇ μετὰ μείζονος δυνάμεως καθ' ἑαυτοῦ μὴ μετὰ μείζονος δικαιοσύνης δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν.

Ἡ κοινὴ πνευματικὴ ἐρήμωσις, ἣτις, ὡς ὀφθαλμοφανῶς ἀποδεικνύεται, ἐγεννήθη, ηὔξηθη, καὶ ἐπεκράτησεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ, διὰ τῆς ἀντιχριστιανικῆς ἀπιστίας καὶ διαφθορᾶς, κατήντησε μέχρι θριαμβικῆς καὶ πανδήμου ἀποστασίας ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ· ταύτην δὲ ἐκολούθησεν ἀναποφύκτως ἡ κοινὴ Πολιτικὴ ἐρήμωσις, ἣτις πρὸ μικροῦ, δι' ὅλως ἐκτάκτου καὶ πλῆγίας συνδρομῆς, Κύριος δὲ οἶδε ἐὰν ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἀνεστάλη. Ἡ διττὴ αὕτη ἐρήμωσις, ὅφ' ἦν ὑπέκυνθαν οἱ Δυτικοὶ Χριστιανοί, ἐνώπιον τῆς Οἰκου-

μένης καὶ τῶν ἀπογόνων, μὴ δύναται ἄρα νὰ ληφθῇ ὡς ἀπόδειξις, τοῦ ὅτι ὁ μακρόθυμος Θεὸς, ὁ ἀναμείνας τὴν ἐπανάρθωσιν αὐτῶν, *ἐγκατέλιπε* αὐτοὺς ἐπὶ τέλους, ἢ τοῦλάχιστον, τοῦ ὅτι διὰ τῆς τοσούτω ἀριδήλου τιμωρίας ἀπειλεῖ αὐτοὺς τῇ *ἐγκαταλείψει*;

Δὲν δύναμαι ἄρα νὰ εἶπω καὶ ταῦτα;

Ἡ διὰ φανερᾶς ἐνεργείας τῆς Θείας Προνοίας γενομένη ἐκλογὴ ἐπὶ τῶν Ἀνατολικῶν Χριστιανῶν (τῶν Ῥώσων), ὡς κύριον ὄργανον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τῆς κοινῆς ἐρημώσεως, πνευματικῆς τε καὶ πολιτικῆς, καὶ πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, τῆς τεταπεινωμένης καὶ περιϋδρισμένης ἐν αὐτῷ τῷ Πρωθιεράρχῃ αὐτῆς, καὶ πρὸς θριαμβικὸν ἀγιασμὸν πρωτευούσης μεμολυσμένης ὑπὸ τῆς ἀθείας, τῆς βασιλοκτονίας, καὶ τῶν ἐμφυλίων αἱματοχυσιῶν, ὅστις ἐπεδαψιλεύθη ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας τῷ Ἱερατεῖῳ καὶ τοῖς Χριστιανοῖς τῆς Ἀνατολικῆς ἐπίσης Ἐκκλησίας, — ταῦτα πάντα, λέγω, δὲν δύνανται νὰ ληφθῶσιν ἄρα γε ὡς ἀπόδειξις, τοῦ ὅτι ὁ Θεὸς *ὄν ἐγκατέλιπε τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν*, ἀλλ' εὐλογεῖ καὶ εὐνοεῖ αὐτήν;

Καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην περιφρονοῦσιν, ὡς ἀσήμαντον μερίδα τοῦ Χριστιανισμοῦ! Ἐνθυμηθῆτι πάλιν, τὸ πρὸ μικροῦ ὑπ' ἐμοῦ προσενηχθέν σοι παράδειγμα. Ὅτε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σολομῶντος, ἐγεννήθησαν, ἐξ ἐνὸς Λαοῦ τοῦ Θεοῦ δύο βασιλείαι, τὸ Ἰουδαϊκὸν καὶ τὸ Ἰσραηλιτικὸν, τὸ μὲν συνίστατο ἐκ δύο μόνον φυλῶν, τὸ δὲ ἐκ δέκα. Τότε βεβαίως οἱ Ἰσραηλῖται ἔλεγον περὶ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι εἰσὶν ἀσήμαντος μερίς τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀσήμαντος αὕτη μερίς ἀπετέλει τὸν ἀληθινὸν Λαὸν τοῦ Θεοῦ, εἰς ὃν περιείχετο ἡ μείζων ἐλπίς καὶ αὐτῶν τῶν δέκα ἀποστατησασῶν φυλῶν.

Ἐρ. Συμφωνῶ, ὅτι καὶ τῷ ἐνθέρμῳ ὑπερασπιστῇ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, ἡ Ἀνατολικὴ πρέπει νὰ ᾔνε σεβαστῇ. Αὕτη ἐξακολουθεῖ ὑπάρχουσα ἐπὶ χίλια ἔτη, ἀπὸ τῆς φανερᾶς πα-

ραβδάζεις τῆς ὁμοφωνίας, μεταξὺ αὐτῆς τε καὶ τῆς Δυτικῆς καὶ νῦν διασώζεται, εἰ καὶ βαρέως καὶ διαρκῶς κατὰ τε Νότον καὶ Ἀνατολὴν καταθλιβομένη. Ἐν δὲ τῇ Ἄρκτῳ ἐπεκτείνεται, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, παγιοῦται καὶ ἀνθὶ ὁσημέραι. Τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι αὕτη καὶ νῦν μεγάλης τῆς Θείας Προνοίας προστασίας τυγχάνει.

Πεπ. Ἄρα, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὑπάρχει, καθ' ὅλους τοὺς λόγους, σπουδαία μερὶς τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου.

Ἐρ. Δὲν ἀντιλέγω.

Πεπ. Ἄρα, αἱ σύνοδοι τῆς Δυτικῆς μερίδος τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, ἡτοι τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, μὴ ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς, εἰσὶν ἀληθῶς σύνοδοι μερικαί, καὶ οὐχὶ Οἰκουμενικαί· τὰ δὲ παρ' αὐτῶν ὁρισθέντα ἄρθρα τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, ὠρίσθησαν ἄνευ κοινῆς συναινέσεως τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐρ. Καὶ εἰς τοῦτο, ὥς νομίζω, πρέπει νὰ συμφωνήσω.

Πεπ. Ἄρα, ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία παρεβίασε τὸν ὑπὸ τῆς ἀρχαίας Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας παραδεδεγμένον νόμον τῆς ἐνόπτητος, καθ' ἣν, ἡ κοινὴ ὁμολογία τῆς πίστεως ἔπρεπε νὰ ὀρίζηται ἐκ τοῦ Θεοῦ λόγου κοινῇ συναινέσει τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐρ. Οὕτω φαίνεται.

Πεπ. Ἄρα, ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐχωρίσθη, ὥς πρὸς τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως αὐτῆς, ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐρ. Διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται ὅπως ἡ σημερινὴ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία χωρίσθῃ ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως αὐτῆς, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐπίσης Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας.

Πεπ. Καὶ Ἀδύνατον φαίνεται σοι τοῦτο!

Ἐρ. Δυσκόλως, βεβαίως, φαντάζομαι τοῦτο.

Πεπ. Τοῦτο φαίνεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος. Ἰδοὺ δὲ παράδειγμα. Κατὰ τὸ 809 ἔτος, ὅτε προὔταθῃ τῷ Πάπᾳ Λεοντίῳ

τῷ Γ'. ἡ εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως εἰσχωγῇ τῆς ἀναφύσεως γνῶμης, περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ παρὰ τοῦ Υἱοῦ, οὗτος, εἰ καὶ γενομένης τῆς προτάσεως ταύτης ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Μεγάλου, οὐ μόνον δὲν συνήνεσεν εἰς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διέταξε τὴν ἐγγλυφὴν τοῦ Συμβόλου ἐπὶ δύο ἀργυρῶν πλακῶν, Ἑλληνιστί τε καὶ Λατινιστί, ἄνευ τῆς προσθήκης τῆς λέξεως, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ αὐτῶν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν. *Haec Leo posui, amore et Cautela Orthodoxae religionis*· τοῦτ' ἔστιν, ὁ Λεων ἐπραξε τοῦτο ἐκ τῆς πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν ἀγάπης, καὶ πρὸς διαφύλαξιν αὐτῆς. Ἀλλὰ τὴν προσθήκην ταύτην, ἣν Λεων ὁ Γ' τοσοῦτῳ ἀπέφευγεν, ἡ νῦν Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἀναγνωρίζει ἐπισήμως ἐν τῷ ἐν Τριδέντῳ Συμβόλῳ. Ἐκ τούτου ἄρα δὲν φαίνεται καθαρῶς, ὅτι ἡ σήμερον Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία χωρίσθη, ἐν τῷ ἀγθρῷ τοῦτῳ τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας;

Ἐρ. Ἀλλ' ἡ διηγηθεῖσα αὕτη πράξις Λέοντος τοῦ Γ'. εἶνε ἄρα ἀληθής;

Πεπ. Περὶ ταύτης μαρτυροῦσιν οἱ ἐξῆς Συγγραφεῖς. Ὁ Σιμαρχῶδης, ὅστις ἐφύλαττε τὰς σημειώσεις περὶ τῆς ἀνωτέρω πρὸς τὸν Πάπαν προσθείας, Ἀναστάσιος ὁ Βιβλιοθηκῆριος, Πέτρος ὁ Ἀβελλιάρδος, Πέτρος ὁ Λομβαρδὸς καὶ Πέτρος ὁ Λαυριανοῦ. Περὶ αὐτῆς μνημονεύει καὶ ὁ Φώτιος. Οὐδ' οἱ νεώτεροι τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας συγγραφεῖς ἀναιροῦσιν αὐτήν· δηλονότι, ὁ Βαρώνιος, ὁ Βελλαρμίνος, ὁ Βίνιος, καὶ Κιρόβσκις ὁ Ἰησουΐτης. Εἰ μὲν θέλεις νὰ ἐξελέγξης δι' αὐτῶν τοὺς λόγους μου, ζήτησον περὶ αὐτῶν λεπτομερεῖς ἐνδείξεις εἰς Θεοφάνην τὸν Προκοπότην, ἐν *Historia de Processione Spiritus Sancti*.

Ἐρ. Μάθωμεν μὴ καὶ ἡ νῦν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία χωρίσθη ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Οἰκουμενικῆς.

Πεπ. Ἐξετάσωμεν. Τοῦτου δ' ἐνεκα ἐπανέλθωμεν πρὸς τὴν

παρ' ἡμῶν ἐν τῇ Ἀρχαίᾳ Οἰκουμενικῇ Ἐκκλησίᾳ εὐρεθέντα νόμον τῆς ἐνότητος, δι' οὗ ἡ κοινὴ ὁμολογία τῆς πίστεως, ἐπρεπε γὰρ προσδιορίζεται ἐκ τοῦ Θείου λόγου, κοινῇ συναινέσει τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ Πατέρες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων παρστήρησαν ἀμέσως, ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς κοινῆς συμφωνίας τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὰς νέας ἐρευνάς, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν πίστιν, καθίσταται ὁσημέρῃ δυσκολωτέρα, ἕνεκα τῆς ἐκτάσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἕνεκα τῆς ἐπεκτεινομένης ἐπιρροῆς διαφόρων ἀνθρωπίνων σκοπῶν ἐπὶ τῶν θείων ἔργων. Διὰ τοῦτο, ὅτε, ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, συνεστήθη ἰκανὴ κοινὴ ὁμολογία τῆς πίστεως, φυλαττομένη μέχρι τοῦ νῦν ὑπὸ τῷ ὀνόματι τοῦ τῆς Νικαίας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Συμβόλου τῆς πίστεως, τότε ἡ τρίτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, οὐ μόνον πρὸς ἀκριβεστέραν τήρησιν τῆς συμφωνίας καὶ τῆς ἐνότητος μετὰ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας τῶν παρωχημένων χρόνων, ἀλλὰ καὶ ἵνα προληφθῶσιν αἱ δυνάμεναι νὰ προσέλθωσιν ἀσυμφωνίαι, ἐπὶ τῶν νέων ἐρευνῶν, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν πίστιν, ἐξήγαγεν, ἐκ τοῦ γενικοῦ νόμου τῆς ἐνότητος, τὸν ἀκόλουθον κανόνα, ὅστις ὑπάρχει ἐν ταῖς πράξεσι τῆς Συνόδου ταύτης, ὑπὸ τὸν Ζ'. ἀριθμόν.

«Τούτων ἀναγνωσθέντων, ὥρισεν ἡ Ἁγία Σύνοδος, ἑτέραν »πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι (τοῦτ' ἔστιν, ἑτέραν ὁμολογίαν πίστεως, »ἢ Σύμβολον) προσφέρειν, ἥγουν συγγράφειν, ἢ συντιθέναι, »παρὰ τὴν ὀρισθεῖσαν παρὰ τῶν Ἀγίων Πατέρων τῶν ἐν τῇ »Νικαέων συναχθέντων πόλει, σὺν Ἀγίῳ Πνεύματι.»

Ἐκτοτε, οἱ κανόνες ἐκάστης τῶν μετὰ ταῦτα Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἤρχιζον διὰ διαφόρων μὲν ἐκφράσεων, ἀλλὰ δι' ὁμοίων ἀποφάσεων, ἐπικυρουσῶν τὸ ἀθικτοῦ τῆς κοινῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, καὶ οὐδεμία τῶν Συνόδων τούτων ἐτόλμησε νὰ προσθέσῃ τι εἰς τὴν τῆς Νικαίας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Συμβολῶν. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶναι ὅτι, ἐπὶ τῆς

ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, ἥτις ἐπεκύρωσε τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Φωτίου εἰς τὴν Πατριαρχείαν, οἱ Πρέσβεις τοῦ Πάπ᾽ Ἰωάννου τοῦ Η΄. ἔδωκαν, περὶ Συμβόλου, τὴν ἐξῆς γνώμην.

«Δίκαιόν ἐστιν, ἵνα μὴ ἐκ νέου ἕτερον ἐκθέσθαι ὕρον·» τοῦτ' ἐστιν, ἐκτός τοῦ τῆς Νικαίας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Συμβόλου.

Ἐρ. Αναγνωρίζει ἀραγε τὴν πράξιν ταύτην ἡ νῦν Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία;

Πεπ. Ἀληθὲς εἶνε, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι συγγραφεῖς ἀγωνίζονται, ἵν' ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τῶν μαρτυριῶν τῆς Συνόδου ταύτης, ἐνσπείροντες διαφόρους ὑπονοίας. Ἀλλὰ, περὶ τῆς Συνόδου ταύτης ἀναφέρει, καὶ τοὺς πρέσβεις αὐτοὺς ἐνομάζει αὐτὸς ὁ Ἰωάννης ὁ Η΄. ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ὁ Ἰωσήφ δὲ ὁ Βρυέννιος, ὁ γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης ἑκατονταστηρίδος γράψας, λέγει, ὅτι τότε ἐσώζοντο ἔτι, ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Συνόδου ταύτης, καὶ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν Ῥωμαίων Πρέσβεων. Ὁ δὲ Ζωναράς, ὁ Βαλσαμών, Ματθαῖος ὁ Βλάσταρις, καὶ αὐτὸς ὁ Γρατιανὸς, παραθέτουσι τοὺς κανόνας τῆς Συνόδου ταύτης. Ἀποσπάσματα τῶν πρακτικῶν αὐτῆς διεφύλαξεν Ἰωάννης ὁ Βέκκος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἀφωσιωμένος τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ.

Ἐντοσοῦτῳ ἐποίησα μνηεῖον τῶν ἀνωτέρω, ἵνα δεῖξω σοι τὴν ἀρχαίαν γνώμην τῶν χριστιανῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας· περὶ δὲ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, περιττὴ ἐστὶν ἡ μαρτυρία τῆς Συνόδου ταύτης. Ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς ἀντιγράφοις τῶν πράξεων αὐτῆς ἐπονομάζεται αὕτη, καὶ ὑπὸ πολλῶν θεωρεῖται ὁγδόη Οἰκουμενικὴ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Δυτικὸς Χριστιανισμὸς ἐπιμένει εἰς τὸ μὴ ἀναγνωρίζειν αὐτὴν ὡς τοιαύτην, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, φυλάττουσα τὴν Οἰκουμενικὴν ὁμοφωρίαν, τηρεῖ τὸν ἑβδομὸν ἀριθμὸν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὡς οὕτε καὶ ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία ἀπορρίψαι δύναται.

Καὶ τούτου ἕνεκα ἀρκεῖ, ὅτι δι' αὐτῶν ἐστερεώθη τὸ ἄθικτον τῆς κοινῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, ἡτοι τοῦ Συμβόλου. Τοῦτο δὲ τὸ ἄθικτον τοῦ Συμβόλου ἀπαρασαλεύτως φυλάττει καὶ μέχρι τοῦδε ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία· καθὼς καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διατάξει αὐτῆς, διατηρεῖ πᾶν, καὶ μόνον ὅ,τι ἐθεσπίσθη ὑπὸ τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἀρα, ἡ νῦν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἐν κοινῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως, καὶ θεοσπίσματι μετὰ τῆς ἀρχαίας Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἐστὶ.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἀπέδειξα, ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐχωρίσθη, ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως αὐτῆς, ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ἀρα, ὁρθῶς εἶπω, καὶ ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς, καὶ οὐχὶ ἡ Ἀνατολικὴ ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς, ὡς εἶπεν ὁ Γάλλος διδάσκαλος.

Ἐρ. Βλέπω, ὅτι διὰ τῆς ἀναστροφῆς μιᾶς μόνης φράσεως, τὸ ζήτημα περὶ χωρισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀφανίζεται ἐντελῶς. Ἀλλὰ νομίζω, εἰς τὴν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου σκέψιν τοῦ Γάλλου συγγραφέως, ἣν φέρω σοι εἰς μαρτυρίαν, ὑπάρχουσιν ἀντικείμενα χορῶντα ἰδιαιτέρας ἐξετάσεως.

Πεπ. Ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἐξέτασιν ταύτην.

Ὁ Γάλλος διδάσκαλος ἐξακολουθεῖ.

«Βεβαιώνει, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνεγνώριζον τότε τὸν Πάπαν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται διὰ τῶν ἐπτὰ, πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, αἵτινες ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ καθ' ἃς ἀνεγνωρίσθησαν νομίμως τὰ πρωτεῖα τοῦ Πάπα».

Ἐκ τῶν λέξεων τούτων ἐξάγω τὸ ἐξῆς συμπέρασμα.

«Ἀνεγνωρίσθησαν τὰ πρωτεῖα τοῦ Πάπα λέγει».

«Ἀρα ἀνεγνώριζον τὸν Πάπαν Κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας».

Ἐρ. Τί δὲ φρονεῖς περὶ τοῦ συμπεράσματος τούτου;

Πεπ. Νομίζω, ὅτι διὰ τοῦ αὐτοῦ συμπεράσματος ἀποδεικνύμεν τὰ ἐναντία, τῶν ὧσων ᾗθελεν ὁ Γάλλος διδάσκαλος.

Ἐρ. Πῶς τοῦτο ;

Πεπ. Ἴδου πῶς.

Ἀνεγνωρίσθησαν τὰ πρωτεῖα τοῦ Πάπα.

Ἄρα, δὲν ἀνεγνώριζον τὸν Πάπαν, ὡς κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐρ. Ἀλλὰ πῶς ἀποδείξεις, ὅτι τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶνε ὀρθόν ;

Πεπ. Αὐτὸ εἶνε ἐπίσης ὀρθόν, καθὼς καὶ τὸ ἐξῆς.

Ἀνεγνωρίσθησαν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ πρωτεῖα τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἄρα, δὲν ἀναγνώριζουσι τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ὡς κεφαλὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐρ. Καὶ πάλιν δὲν νοῶ, διὰ τί συμπεραίνεις οὕτως ἀντιστρόφως.

Πεπ. Ἐμβάτευσον σὺ αὐτὸς, τί ἐννοεῖται διὰ τῆς λέξεως, Πρωτεῖα ;

Ἐρ. Ἡ λέξις αὕτη, νομίζω, οὐδεμίαν ἐξηγήσεως χρῆζει.

Πεπ. Παραδείγματος χάριν· μεταξὺ ἀδελφῶν ὑπάρχουσι πρωτεῖα ;

Ἐρ. Ὑπάρχουσι.

Πεπ. Μεταξὺ δὲ πατρὸς καὶ υἱοῦ ;

Ἐρ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑπάρχει καὶ ἀνώτερόν τι τῶν πρωτείων.

Πεπ. Μεταξὺ δὲ τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ ἀρχομένου ;

Ἐρ. Καὶ ἐν τῇδε τῇ περιπτώσει ὑπάρχει ἄλλη τις σχέσις ἢ τὰ πρωτεῖα.

Πεπ. Πῶς δὲ προσγορεῖται ἡ σχέσις τοῦ ἀρχοντος πρὸς τὸν ἀρχόμενον ;

Ἐρ. Ἀρχὴ ἢ ἐξουσία.

Πεπ. Ὅθεν, δὲν βλέπεις ἤδη, ὅτι τὰ πρωτεῖα ἀποδίδονται ἐν τῇ ἐκείνῳ, τῶν μὴ ἐχόντων ἐπ' ἀλλήλων ἐξουσίαν ; Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἀπορρέει τὸ προὔποτεθέν συμπέρασμα μου.

Ἀνεγνωρίσθησαν τὰ πρωτεῖα τοῦ Πάπα

Ἄρα, δὲν ἀνεγνώριζον τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πάπα ἐφ' ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας, ἥ, ὅπερ ἐστὶ τὸ αὐτὸ, δὲν ἀνεγνώριζον τὸν Πάπαν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐρ. Ἀλλ' ἡ σημερινὴ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία, ἀποκαλοῦσα τὸν Πάπαν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἀληθῶς ἄρα ἀποδίδει αὐτῷ οὐ μόνον τὰ πρωτεῖα ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἐπισκόπων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξουσίαν ἐφ' ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας;

Πεπ. Ταῦτα ἡδύνασο νὰ ἴδῃς ἐκ τῶν δογμάτων τοῦ Παπικοῦ ἐν Τριδέντῳ Συμβόλου, ὅπερ ἐξέθηκά σοι. Ἐν τῷ συμβόλῳ τούτῳ, ὁ Πάπας προσαγορεύεται τοποτηρητὴς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπιτάττεται ὁρκος ὑπακοῆς τῷ Πάπα. Ταῦτα δὲ, δὲν εἶνε ἀπλὰ πρωτεῖα, ὅποια ἀποδίδουσιν οἱ Ἀνατολικοὶ Πατριάρχαι τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ προνόμιον ἐξουσίας, καὶ ἐξουσίας Αὐτοκρατορικῆς.

Ἐρ. Οὕτως, ἄρα καὶ ὁ Γάλλος συγγραφεὺς ἐνδύει, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν πρωτείων, τὸ προνόμιον τῆς ἐξουσίας ἐφ' ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας;

Πεπ. Ἀλλὰ, διὰ τί δὲν εἶπεν οὗτος εὐκρινέστερον, τὸ, *Ἀνεγνωρίσθη ἡ ἐξουσία τοῦ Πάπα ἐφ' ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας* ἀλλ' εἶπε μόνον, *Ἀνεγνωρίσθησαν τὰ πρωτεῖα τοῦ Πάπα*;

Μὴ σημαίνει, ὅτι αὐτὸς ἡλπιζε ν' ἀποδείξῃ ταύτην μόνην τὴν ὑπόθεσιν, καὶ οὐχὶ τὴν πρώτην;

Ἐρ. Τοῦτο βεβαίως παρετηρήθη ἐκ τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς ἀποδείξεως αὐτοῦ.

Πεπ. Αὐτὸς, καὶ ἐξακολουθῶν τὴν ἀπόδειξιν αὐτοῦ, λέγει μόνον περὶ τῶν πρωτείων· ἀλλ' ἐκ τούτου ἐξάγει πάλιν τὸ συμπέρασμα περὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα, ὡς κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐρ. Ἐν τούτοις, ὁ συγγραφεὺς διαμαρτυρεται, διὰ τῶν ἐπὶ τὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων περὶ τοῦ, ὅτι τότε οἱ Ἕλληνες ἀνεγνώριζον τὸν Πάπαν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας.

Πεπ. Ἀλλ' ὁ αὐτὸς καὶ ἐξαφανίζει τὴν ματοσίαν ταύτην,

λέγων, ὅτι ἐπὶ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀνεγνωρίσθησαν τὰ πρωτεῖα μόνον τοῦ Πάπᾶ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐφ' ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας, ὡς κεφαλῆς αὐτῆς. — Ἀλλ' εἰν θέλης, καὶ ἐγὼ διαμυρτύρομαι, διὰ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, περὶ τοῦ, ὅτι τότε οἱ Ἕλληνες δὲν ἀνεγνώριζον τὸν Πάπαν ὡς κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας. Σοὶ δὲ ἀπόκειται τὸ ἀκοῦσαι τῆς μαρτυρίας ταύτης, καὶ κρίναι, ποῦ ῥέπει ἡ ἀλήθεια.

Τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὁ ἕκτος κανὼν λέγει.

«Τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρατεῖτω τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ, καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπον πάντων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ῥώμῃ Ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀρτιοχείαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σῶζεσθαι ταῖς Ἐκκλησίαις».

Βλέπεις οὖν, ὅτι ἡ αὐτὴ ἐξουσία, ἣν εἶχεν ὁ τῆς Ῥώμης Ἐπίσκοπος, δίδεται τῷ Ἀλεξανδρείας, προσέτι δὲ καὶ ἄλλοις τισὶν Ἐπισκόποις· ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτὴ δὲν δίδεται ἐκ νέου τοῖς Ἐπισκόποις τούτοις, ἀλλὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθνη ἐπικυροῦνται μόνον ὑπὸ τῆς Συνόδου· ὅτι, κατὰ τὰ ἀρχαῖα ταῦτα ἔθνη, ἀνῆκε τῷ ἐπισκόπῳ Ἀλεξανδρείας ἡ ἐξουσία ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου, Λιβύης καὶ Πενταπόλεως· καθὼς καὶ τῷ Ῥώμης Ἐπισκόπῳ ἐδόθη ἡ ἐξουσία ἐπὶ τινων, οὐχὶ ὁμοίως ἐπὶ πολλῶν (Rust Hist eccles. L. I. C. VI). Δυτικῶν ἐκκλησιῶν, καὶ οὐδαμῶς ἐφ' ἀπάσης τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Ἐκ τούτων κρίνε, πόσον ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀπεῖχε, τοῦ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Πάπαν ὡς κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας.

Τῆς δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὁ τρίτος κανὼν ὀρίζει ὡς ἐξῆς.

«Τὸν μὲν τοι Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς, μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης Ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην».

Ἔο. Καὶ ἐν τῇδε τῇ περιπτώσει, εἰ μὲν προὑπῆρθεταί προνό-

μὴν τι τοῦ Ῥώμης Ἐπισκόπου, τοῦτο εἶνε μόνον τὰ πρῶτα πρεσβεῖα τῆς τιμῆς· οὐδαμῶς δὲ τὰ γενικά πρεσβεῖα τῆς ἐξουσίας.

Πεπ. Ἀλλὰ παρατηρήσωμεν, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ τὴν βᾶσιν τοῦ κανόνος τούτου. Διὰ τί ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπος μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης;—διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν *ρεῖαν* Ῥώμην. ἂν στρέψωμεν τὴν σκέψιν ταύτην ἐπὶ τοῦ Ῥώμης Ἐπισκόπου, τότε λέγομεν ἀμοιβαίως· διὰ τί ὁ Ἐπίσκοπος Ῥώμης πρὸ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐπισκόπου;—διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν *πρεσβυτέραν* Ῥώμην. Ἴδού ὅποιον προνόμιον δίδει τῷ Πάπᾳ ἡ δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, οὐχὶ ὁμως καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς Κεφαλῆς τῆς ἐκκλησίας.

Ἡ τρίτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἐπικυροῦσα τοῖς Ἐπισκόποις Κύπρου, καὶ ἐνεκα τῆς περιστάσεως ταύτης, καὶ ταῖς ἄλλαις Ἐπαρχίαις ἐν γένει, τὰ ἀρχαῖα δικαιώματα τῆς ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τῶν ὑπερορίων Ἐπισκόπων, καὶ περιορίζουσα τὴν ἐξουσίαν ἐκάστου τῶν Μητροπολιτῶν διὰ τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων, ἐφ' ὧν αὐτὴ ἐκπαλαί ἐξηπλοῦτο, δεικνύει ἐν ταυτῷ καὶ τὴν προφύλαξιν, ὡς ἐξῆς.

«ἵνα μὴ τῶν Πατέρων οἱ κανόνες παραβαίνωνται, μηδὲ ἐν ἱερουργίᾳ προσχέματι, ἐξουσίας τύπος κοσμικῆς παρεισδύηται, μηδὲ λάθωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν ἀπολέσαντες, ἣν ἡμῖν ἐδωρήσατο τῷ ἰδίῳ Αἵματι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ πάντων ἡμῶν Ἐλευθερωτὴς. (Καν. Η.)

Ἄρα, ἡ Σύνοδος αὕτη δὲν ἀνεγνώριζε τοιοῦτον μονοκράτορα, οἷος εἶνε σήμερον ὁ Πάπας τῆς Ῥωμαιοῦς ἐκκλησίας, ἀλλὰ προσεφυλάττετο, ἵνα μὴ ποτε φανῇ τοιοῦτος.

Μεταξὺ τῶν κανόνων τῆς τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὑπάρχει καὶ ὁ ΚΗ'. ὅστις ἔχει ὡς ἐξῆς

«Πανταχοῦ τοῖς τῶν Ἀγίων Πατέρων ὁροις ἐπόμενοι, καὶ τὸν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα κανόνα τῶν ἐκατὸν πεντήκοντα θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων (τοῦτ' ἐστὶ τρίτον κανόνα τῆς δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου) τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὀρίζομεν

»τε καὶ ψηφίζομεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς Ἀγιοτάτης Ἐκ-
 »κλησίας, τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης.
 »Καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ Βασι-
 »λεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκα-
 »σι τὰ πρεσβεῖα. Καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν
 »πεντήκοντα θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπέ-
 »νειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἁγιοτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρι-
 »ναντες, τὴν Βασιλεία καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ
 »τῶν ἰσῶν ἀπολάβουσιν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ Βασιλίδι
 »Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκείνων μεγαλύνεσθαι
 »πράγματι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσιν.»

Ἐνταῦθα ἀξιοπαράκλητόν ἐστι.

Πρῶτον, ὅτι ἡ Σύνοδος ἀναγνωρίζει τὰ πρεσβεῖα τοῦ Ῥώμης
 Ἐπισκόπου ἕνεκα τῆς Βασιλευούσης πόλεως Ῥώμης, οὐχὶ
 ὁ ἕνεκα τῆς προνομιοῦχου ἐξουσίας αὐτοῦ τοῦ Ἐπισκόπου, ὡς
 διαδόχου τοῦ Πέτρου, τοποτηρητοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ κεφαλῆς τῆς
 Ἐκκλησίας, καθὼς ὁμολογοῦσιν οἱ σήμερον θιασῶται τοῦ Πάπα.

Δεύτερον, ὅτι καθὼς ἡ Σύνοδος αὕτη, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς
 ἐξήγησιν, τῷ θρόνῳ τῆς νέας Ῥώμης, οὕτω καὶ ἡ δευτέρα οἰ-
 κουμενική, ἀπένειμε τὰ ἴσα πρεσβεῖα, μετὰ τὸν τῆς πρεσβυ-
 τέρας Ῥώμης θρόνον· ὥστε εἰρὲν, ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος εἶχε τὰ
 πρεσβεῖα ἐνώπιον τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦτο ἐγένετο
 ἰδίως διὰ τὸν λόγον, ὅτι ἀδύνατον ἐστὶ νὰ ὑπάρχωσι δύο πρῶ-
 τοι, καὶ οὐχὶ διότι εἶχεν ἰδιαιτέραν τινὰ ἐξουσίαν, ἢ ἀνωτέραν
 ἀξίαν. Ὁ Ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ἐν Κωνσταν-
 τινουπόλει, ὅτι ὁ Ῥώμης ἐν Ῥώμῃ. Ἡ τῆς Κωνσταντινουπό-
 λεως Ἐκκλησία ἐζητάτο τόσον ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώ-
 μης, ὅσον ἡ τῆς Ῥώμης ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινου-
 πόλεως. Το αὐτὸ πρέπει νὰ ἐννοῶμεν καὶ περὶ τῶν ἄλλων Ἀνα-
 τολικῶν Πατριαρχῶν, οἵτινες ὥφειλον μόνον νὰ ἀποδίδωσι,
 τοῖς Πατριάρχεις Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως, τὰ πρε-
 σβεῖα τῆς θέσεως ἐν ταῖς Συνόδοις.

Ἡ ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος, ἥτις ὀνομάζεται *Πενθέκμη*, διότι ἐγένετο εἰς συμπλήρωσιν τῶν πράξεων τῆς πέμπτης καὶ τῆς ἑκτῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, αἵτινες δὲν ἐξέδωκαν ἐκκλησιαστικούς κανόνας, καὶ ἥτις εἶχεν ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ἀξίαν τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, διότι συνεδρίαζον ἐν αὐτῇ καὶ ὑπεγράψαν τὰς πράξεις οἱ πέντε Ἀνατολικοὶ Πατριάρχαι, οἱ πρέσβεις τοῦ Ῥώμης Ἐπισκόπου καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Συνόδου, καὶ πλείονες τῶν διακονούντων λοιπῶν Ἐπισκόπων, ἀνακαίνοσι διὰ τοῦ Δς' αὐτῆς κανόνος τὰ πρόηεν ψηφίσματα περὶ τῶν θρόνων τῶν Πατριαρχῶν ὡς ἐφεξῆς.

« Ἀνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἀγίων Πατέρων, τῶν ἐν τῇ Θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ Βασιλίδι Πόλει »
 « συνελθόντων (τῆς δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου) καὶ τῶν »
 « ἐξακοσίων τριάκοντα, τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων »
 « (τῆς τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου) νομοθετηθέντα, ὀρί- »
 « ζομεν, ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, τῶν ἰσῶν »
 « ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου, »
 « καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκείνον μεγαλύνεσθαι πράγ- »
 « μασι, δεύτερον μετ' ἐκείνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλε- »
 « ξανδρείων μεγαλοπόλεως, ἀριθμείσθω θρόνος. Εἴτα ὁ Ἀντιο- »
 « χείας, καὶ μετὰ τοῦτον, ὁ τῆς τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως. »

Ἐκτὸς τῶν σαφῶν τούτων μαρτυριῶν, περὶ τῆς ἀρχαίας ἰσότητος τῶν Ἀνατολικῶν Πατριαρχῶν μετὰ τοῦ Πατριάρχου ἢ Πάπα Ῥώμης, δυνάμεθα νὰ εἰδῶμεν, ἐκ τῶν Συνοδικῶν πράξεων, ὅτι αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι συνεκαλοῦντο συνήθως δι' ἐπιταγῆς καὶ τῆς ἐξουσίας τῶν Αυτοκρατόρων, οὐχὶ δὲ τῶν Παπῶν· ὅτι ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, ὠνόμαζε τὸν Πάπαν, ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργόν, καθὼς καὶ ὁ Πάπας ὠνόμαζε τὸν Πατριάρχην· ὅτι οἱ τῶν Ἰταλικῶν μάλιστα ἐκκλησιῶν Ἐπίσκοποι, ὑπεγράφοντο μετὰ τῆς προσθήκης μόνον τῶν λέξεων, *Θεῶ ἐλέει*, καὶ οὐχὶ, ὡς οἱ νῦν, *Θεῶ, καὶ τῷ Ἀποστολικῷ θρόνῳ ἐλέει*· ὅτι ἡ πέμ-

πτη Οἰκουμενικῇ Σύνοδος, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ Πάπας Βυγίλιος διαμένων τότε ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει, δὲν ᾔθελε νὰ συνεδριάξῃ, προφασιζόμενος ὅτε μὲν ἀσθένειαν, ὅτε δὲ τὸ εὐάριθμον τῶν Δυτικῶν Ἐπισκόπων, ἐπεραίωσε τὸ ἑαυτῆς ἔργον ἄνευ τῆς συναινέσεως αὐτοῦ ὥστε ὁ Πάπας, εἰ καὶ δηλώσας ἔπειτα τὴν πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνόδου ἐναντίαν γνώμην αὐτοῦ, ἀπεσύρθη καὶ πάλιν ἀπ' αὐτῆς ὅτι ἡ ἑκτὴ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, μεταξὺ τῶν ἄλλων Μονοελητῶν, ἀνεθεμάτισε τὸν Πάπαρ *Ὁρώριον* ὅτι, ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτῆς τῆς Συνόδου ἀποδίδονται τῷ τῆς *Ῥώμης* Ἐπισκόπῳ αἱ αὐταὶ ἐπίτιμοι προσηγορίαι, καθὼς καὶ τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡγουν, *Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Οἰκουμενικός* μόνον δὲ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν Ἀνατολικῶν Ἀρχιεπισκόπων προσαγορεύεται *Πατριάρχης* ὁ δὲ τῆς *Ῥώμης* κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν Δυτικῶν (καθὼς καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας) Πάπας.

Ἐκ τούτων οὖν τῶν μαρτυριῶν κρίνε, κατὰ πόσον εἶνε ἀληθές, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀρεγνωρίζον τὸν Πάπαρ ὡς κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐὰν ἀποδεικνύηται τοῦτο ἐκ τῶν πρώτων ἐπὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Ἐρ. Ἀλλ' ὁ Γάλλος συγγραφεὺς λέγων ταῦτα, ἐστηρίχθη, βεβαίως, ἐπὶ πράγματος.

Πεπ. Ἰσως διότι ἐνόει τοὺς Συνοδικοὺς κανόνας κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐπιθυμίαν, καὶ οὐχὶ ὡς οὗτοι ἔχουσι διὰ τὸν ἀμερόληπτον. Ἐν τοσούτῳ, ἐγὼ δὲν εὕρισκω, ἀληθῶς, ἄλλους Οἰκουμενικοὺς κανόνας, ἵνα προτείνω αὐτοὺς ὑπὲρ τοῦ Γάλλου Διδασκάλου· ἐκ δὲ τῆς ἐξεκολουθήσεως τῆς ἀποδείξεως αὐτοῦ, ἀποδεικνύεται, ὅτι καὶ οὗτος ἐστηρίζετο ἐπὶ αὐτῶν ἐκείνων, οὓς μέχρι τοῦδε προέβαλον. Ἰσως χρυσιμεύουσιν ὑπὲρ τῆς γνώμης αὐτοῦ ὁ Γ', Δ', καὶ ὁ Ε', κανὼν τῆς Σαρδικῆς Συνόδου, δι' ὧν ἐδίδετο ἡ ἀδεια τῷ Ἐπισκόπῳ *Ῥώμης* *Ιουλίῳ*, τοῦ ἐπιτάττειν τὴν ἀναθεώρησιν τῶν ὑποθέσεων περὶ καθαιρέσεως τῶν *Ἐπισκόπων* ἀλλὰ παρατηρητέα τὰ ἑξῆς.

Πρῶτον, ὅτι, εἰ καὶ σκοπὸς προϋτίθετο τὸ νὰ κατασταθῇ ἡ Σαρδικὴ Σύνοδος, Οἰκουμενικὴ, ἐν τοσούτῳ, κατ' αὐτὴν τὴν ἔναρξιν αὐτῆς, οἱ Ἀνατολικοὶ Ἐπίσκοποι ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τῶν Δυτικῶν, καὶ δὲν παρευρίσκοντο· ὅθεν, ἡ Σύνοδος αὕτη ἦτο μερικὴ μόνον, ἢ τοπικὴ, καὶ ὡς τοιαύτη ἀνεγνωρίζετο πάντοτε καὶ ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Δεύτερον, ὅτι οἱ κανόνες οὗτοι ἐπὶ μακρὸν χρόνον δὲν ἦσαν γνωστοί, οὔτε ταῖς κατὰ τὴν Ἀνατολὴν, οὔτε ταῖς κατὰ τὴν Ἀφρικὴν, τῇ Δυτικῇ ὑποκειμέναις ἐκκλησίαις, καὶ ἄρα δὲν ἐνῆργουν ἐπὶ αὐτῶν· ὁ δὲ τέταρτος Σαρδικὸς κανὼν, ἐπὶ Πάπᾳ Ζωσιμᾷ, ἐπαρουσιάσθη μετὰ ἀριδμήλου δόλου, ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν Ἀρχιερέων τοῖς Ἀφρικανοῖς Ἐπισκόποις ὡσεὶ Οἰκουμενικὸς τῆς Νικαίας· ὁ δὲ δόλος οὗτος, ἐλέγχεται ὑπὸ τῆς ἐν Καρθαγένη Συνόδου ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτῆς πρὸς τοὺς Πάπας, Βοριφάτιον καὶ Κελεστίνον.

Τρίτον, ὅτι οἱ τῆς Σαρδικῆς κανόνες, ὡς κανόνες μερικῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, παρέχουσι τῷ Πάπᾳ τὸ δικαίωμα ἐπὶ μόνων τῶν Ἐπισκόπων τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας· καθὼς παρεχωρεῖτο τοιοῦτον δικαίωμα, διὰ τοῦ Θ'. καὶ ΙΖ'. κανόνος τῆς τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν, ὑποκειμένων ὑπὸ τὴν Πατριαρχίαν αὐτοῦ.

Ἐρ. Εἶδωμεν, τί ἄλλο εὗρήσεις κατὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν σκέψεων τοῦ Γάλλου συγγραφέως;

Πεπ. Οὗτος λέγει κατωτέρω.

«Αὐτὸς ὁ Φώτιος, ὅστις ἐσπείρε τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ χωρισμοῦ, δὲν ἠγαντιοῦτο κατὰ τούτων (τοῦτ' ἐστὶν κατὰ τῶν πρωτείων τοῦ Πάπᾳ)»

Ἐν τῇ δε τῇ περιπτώσει, ἐξετάσωμεν πρῶτον τὸ θέμα τοῦτο· ὁ Φώτιος ἐσπείρε τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ χωρισμοῦ.

Ἐρ. Μοὶ φαίνεται, ὅτι τὸ θέμα τοῦτο εἶνε καὶ εὐκρινὲς καὶ πιστόν.

Πεπ. εἰς πρὸς ἐμὲ δέ, οὐχὶ ἐντελῶς πιστόν.

Ἐρ. Πῶς δὲ φρονεῖς;

Πεπ. Ἐπειδὴ δύνασαι νὰ ἐρωτήσης με, μὴ πνευμά τι ἀντιπαθείας διεγείρῃ με ἐναντίον πάσης γνώμης τῶν Λατικῶν συγγραφέων, προτείνω σοι ἀντὶ τῆς ἐμῆς, γνώμην συγγραφέως Λατικοῦ ἐν τῇ βίβλῳ, *Dictionnaire raisonné du Gouvernement, des Lois, des usages, et de la discipline del' Eglise* par Antoine Etienne Nicolas des Odoards Fantit Vicairre Général d'Embrum, ὑπὸ τὴν λέξιν· Constantinople, εὗρίσκεις κατὰ λέξιν τὴν ὑπ' ἐμοῦ μεθερμηνευθεῖσαν ἐξῆς γνώμην.

«Φαίνεται, ὅτι ἡ ἡ προσηγορία Πατριάρχης Οἰκουμενικός, ἣν προσέλαβον οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοποι, ἐστὶν ἀληθὴς ἀρχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχίσματος, ἥτις ἐφανερώθη κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας τοῦ Φωτίου».

Τῷ ὄντι, τὸ πρῶτον σπέρμα τῆς διαιρέσεως ὑπῆρξεν ἡ προσηγορία Οἰκουμενικός, ἣν ἀπὸ τῆς τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου οἱ Αὐτοκράτορες, αἱ Σύνοδοι καὶ ὁ Κλήρος ἤρχισαν νὰ προσαρτῶσι πρὸς τὰ ὀνόματα τοῦ Ῥώμης καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἐπισκόπων. Ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 536 ἔτους Σύνοδος, εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ὑποίας πολλάκις ἐγένετο χρῆσις τῆς προσηγορίας Πατριάρχης Οἰκουμενικός, ἐγένετο παραδεκτὴ καὶ ἐπεδοκιμάσθη ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Ἀλλ' ὅτε, μετὰ ταῦτα, ἡ αὐτὴ προσηγορία ἀπεδόθη τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννῃ τῷ Νηστευτῇ, τότε ὁ Πάπας Ῥώμης Γρηγόριος ὁ Μέγας ἠγέρθη σφοδρῶς κατὰ τῆς προσηγορίας ταύτης, ἀποκαλὼν αὐτὴν ἀντιχριστιανικὴν. (Ἐρ. L. IV. Ep. XXXII. XXXIV. L. VI. Ep. IV. XXIV. XXX. XXXVI. XXXVIII). Ἐντοσοῦτι, οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχαι, πρῶτον, δὲν προσηγόρευον μὲν αὐτοὶ ἑαυτοὺς, μέχρι τοῦ ὀγδόου αἰῶνος Οἰκουμενικοὺς, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπηγόρευον εἰς ἄλλους τὸ νὰ πράττωσι τοῦτο· Δεύτερον, ἀπεδέχοντο τὴν προσηγορίαν Οἰκουμενικοῦ μόνον ὡς ἐπὶ τιμῇ, καθὼς ἀπεδίδε-

το τισι, ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ἡ προσηγορία τοῦ *Οἰκουμενικοῦ Διδασκάλου*· ἀλλ' ὑπὸ ταύτην τὴν προσηγορίαν δὲν ἐνόουν καὶ τὴν παγκόσμιον ἐξουσίαν· τρίτον ἀπέδιδον οὗτοι τὴν αὐτὴν ἐπίσης ἐπὶ τιμῇ προσηγορίαν καὶ τοῖς Ῥωμαίοις Ἐπισκόποις. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 606 ἔτους, ἡ, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Πάπα Γρηγορίου, ἀντιχριστιανικὴ αὕτη προσηγορία, ἐνεκαθιδρύθη ἐπὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Θρόνου μετὰ τοῦ Πάπα Βονιφατίου τοῦ Γ'. τόσον στερεῶς, ὥστε καὶ οἱ μετὰ ταῦτα Πάπαι ἔτεινον, καθ' ὅσον συνεχωρεῖτο ὑπὸ τῶν περιστάσεων, παντὶ σθένει πρῶτον εἰς τὸ νὰ σφετερισθῶσι τὴν προσηγορίαν ταύτην μόνον ὑπὲρ ἑαυτῶν· δευτέρου εἰς τὸ νὰ ἐνώσωσι μετ' αὐτῆς καὶ τὴν παγκόσμιον ἐξουσίαν.

Ἡ περίστασις, ἣτις τοσοῦτον ἀνύψωσε τὸν Βονιφάτιον, ἦτο ἡ ἐξῆς. Ὁ Φωκάς, ἐπιτυχὼν, διὰ τῆς δολοφονίας τοῦ Αὐτοκράτορος Μαυρικίου, τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Αὐτοκρατορικοῦ θρόνου, ἤθελεν ἐπίσης νὰ φονεύσῃ τὴν χήραν αὐτοῦ καὶ τὰς τρεῖς θυγατέρας. Κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθιμον, αὗται ἐζήτουν ἄσυλον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἤθελε νὰ λάβῃ αὐτὰς ἐκείθεν· ἀλλ' ὁ Πατριάρχης Κυριακὸς ἠναντιώθη κατὰ τούτου. Διό, λέγει ὁ Ῥωμαῖος συγγραφεὺς (*Binius in not. ad uitam Bon. III.*), ὁ Φωκάς ἤρχισε νὰ ἐχθρεύηται τὸν Κυριακόν, καὶ νὰ ἐννοῇ τὴν τῆς Ῥώμης ἐκκλησίαν. Ὁ Βονιφάτιος, μαθὼν ταῦτα, ὠφελήθη τοῦ πρὸς τὸν Κυριακὸν μίσους. Ὁ Βονιφάτιος, λέγει ἕτερος, Ῥωμαῖος ἐπίσης συγγραφεὺς (*Baronius ad au. 606*), ζῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τῆς ἀποθιώσεως τοῦ Γρηγορίου, προσείλκυσε τὴν εὐνοίαν τοῦ Φωκά, καὶ ἐπέτυχε τῆς φιλίας αὐτοῦ. "Ερεκα δὲ τῆς περιστάσεως ταύτης, καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν Κυριακὸν ἀπέχθειαν, ὁ Αὐτοκράτωρ κατ' αἶτησιν (λέγει πάλιν ὁ Δυτικὸς συγγραφεὺς *Paulus Uarnefridi de gestis Longobard. L. IV. C. XXXIII*). τοῦ Πάπα Βονιφατίου, ἐψηφίσατο, ἵνα ὁ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἀποστολικῆς ἐκκλησίας θρόνος, ἔσται ἡ κεφαλὴ ἀπασῶν τῶν ἐκκλησιῶν.

Προϊόντος τοῦ χρόνου, οἱ Πάπαι ἐσμίκρυνον τὸ πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ αὐτὰς τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους σέβας· μὴ σεβόμενοι δὲ τοὺς ἀρχαίους κανόνας, εἰσήγαγον ἀλλεπαλλήλως καινοτομίας. Ἡ ἐν Τροσέλλῳ Σύνοδος, εἰς πολλοὺς κανόνας αὐτῆς, ἐλέγχει τέως πασιφανῶς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν. Παραδείγματος χάριν, ὁ ΙΓ'. κανὼν τῆς Συνόδου ταύτης ἀρχεται οὕτως.

»Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παρὰδεδύσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας Διακόνους, ἢ Πρεσβυτέρου χειροτονίας ἀξιούσθαι καθομολογεῖν, ὡς οὐκ ἔτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς· ἡμεῖς τῷ ἀρχαίῳ ἐξακολουθοῦντες κανόνι τῆς Ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως (τοῦτ' ἔστι τοῦ ΝΑ. Ἀποστολικοῦ κανόνος,) τὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐρρῶσθαι βουλόμεθα».

Ἐπίσης ὁ ΝΕ. κανὼν λέγει οὕτως.

»Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν τοὺς ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει, ἐν τῇ Ἀγίᾳ τῆς Τεσσαρακοστῆς νηστείᾳ, τοῖς ταύτης Σαββάσι νηστεύειν, παρὰ τὴν παραδοθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν ἔδοξε τῇ Ἀγίᾳ Συνόδῳ, ὥστε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἀπαρασταλεύτως τὸν κανόνα, (ΞΔ'. τὸν Ἀποστολικόν) τὸν λέγοντα· Εἴ τις κληρικὸς εὐρεθῇ τὴν ἁγίαν Κυριακὴν νηστεύων, ἢ τὸ Σάββατον, πληρ τοῦ ἐνός καὶ μέρου, καθαιρεσθῶ· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω».

Ἀλλὰ, ὡς προεῖπον, εἰ καὶ κυρωθέντων τῶν κανόνων τούτων ὑπὸ τε τῶν πέντε Πατριαρχῶν καὶ τῶν Πρέσβειων τοῦ Πάπα Ῥώμης, καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Συνόδου, ἢ τῆς Ῥώμης ὁμῶς ἐκκλησίας δὲν ὑπετάχθη ὑπὸ αὐτοὺς, οὔτε ὑποτάσσεται ἄχρι τοῦ νῦν· καὶ οὕτως, ἡ ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος εἶδε, τέλος, ἀναφυόμενα τὰ ὑπὸ Φωκά καὶ Βονιφατίου σπαρέντα σπέρματα τοῦ χωρισμοῦ.

Εἶδωμεν νῦν, τί ἐπραξεν ὁ Φώτιος, ἢ μάλλον εἰπεῖν, τί συνέβη αὐτῷ.

Ὁ Γάλλος συγγραφεὺς (*Dict. rais. Photius*), ὃν ἀνωτέρω ἀναφέρω, λέγει περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς.

«Αὐτὸς ἦτο ὑψηλῆς καταγωγῆς καὶ θαυτάτων γνώσεων. Ἡ ἀξία αὐτοῦ ὑπῆρξεν αἰτία, τοῦ ὅτι τῷ 857 (858) ἔπει, καὶ τοι κοσμικῶς, ἐξελέχθη διάδοχος τοῦ Ἰγνατίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὃν μὲν ὁ Αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ἀπέπεμψεν, ἀλλ' ἐντοσούτῳ ἡ καθαίρεσις αὐτοῦ δὲν ἐκρίνετο νόμιμος. Ὁ Φώτιος, ἐν διαστήματι ἑξ ἡμερῶν διήνυσε πάντας τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς. Τὴν πρώτην ἡμέραν ἐγένετο μοναχὸς, τὴν δευτέραν ἀναγνώστης, τὴν τρίτην υποδιάκονος, τὴν τετάρτην διάκονος, τὴν πέμπτην πρεσβύτερος, τὴν δὲ ἕκτην ἐχειροτονήθη Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Οὐ πολὺ μετὰ τὸν ἀναβιβασμὸν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, ἐπρόεδρευσε τῆς Συνόδου ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ Ἰγνάτιος καθηρέθη. Μετὰ ταῦτα, οἱ Πάπαι ἐθεώρησαν τὴν χειροτονίαν τοῦ Φωτίου παράνομον· ἀλλ' αὐτὴ ἠδύνατο νὰ δικαιολογηθῇ διὰ τῶν παραδειγμάτων τοῦ Νεκταρίου, τοῦ Ταρσαίου (καὶ τοῦ Νικηφόρου), Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοῦ Ἀγίου Ἀμβροσίου Μεδιολάνων. Ἐκηρύχθη δὲ νόμιμος τῷ 861^ψ εἰς, ἐπὶ Συνόδου πλέον ἢ τριακοσίων Ἐπισκόπων, ἂν οἷς ἐπρότερον οἱ πρέσβεις τοῦ Πάπα Νικολάου τοῦ Α'. Ὁ δὲ Ἰγνάτιος αὖθις καθηρέθη.»

Συμπληρώσωμεν τὴν ἀπόδειξιν ταύτην τοῦ Αὐτικοῦ Συγγραφέως διὰ τινων περιστατικῶν, ἀπαιτούντων ἰδιάζουσαν προσοχὴν. Ὁ Φώτιος, ὢν ἐκ τῶν πρώτων μεγιστάνων τοῦ κράτους πρωτομικρήτης, δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ ὑπηρετῇ τὴν Πατριαρχεῖαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλὰ, προβλέπων τὰς δυστυχίας αὐτοῦ ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ, ἔγραψε πρὸς τὸν Πάπαν Νικόλαον τὸν Α'. (*Epis. III, VI.*), ὅτι ἐπεθύμει μᾶλλον τὸν θάνατον παρὰ τὴν πατριαρχεῖαν. Ὁ δὲ Ἰγνάτιος, πρὶν ἐτι τῆς ἐκλογῆς τοῦ Φωτίου, ὑπέγραψε τὴν ἀρνησιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου. — Ὁ Φώτιος προσῆλθεν εἰς τὴν Συναδικὴν καθαίρεσιν

τοῦ Ἰγνατίου· διότι οἱ ἀφωσιωμένοι τούτου, συνελθόντες ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, ἤθελον νὰ καθαιρέσωσι τὸν ἀθῶον Φώτιον. Ἀλλὰ, καὶ μετὰ τὴν πρώτην Σύνοδον, ὁ Φώτιος, ὑποχωρῶν εἰς τοὺς ἀφωσιωμένους τοῦ Ἰγνατίου, ἦτο ἕτοιμος νὰ ἀποτινάξῃ τὴν κόνιν ἐπὶ τῶν διωκτῶν αὐτοῦ, καὶ παραιτήσῃ τὸν θρόνον (Epis. III, VI, VIII), εἰὰν ἤθελε συγχωρηθῇ αὐτῷ τοῦτο. Ἐπὶ τῆς δευτέρας Συνόδου, ὁ Ἰγνάτιος ὁδηγηθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, εὗρέθη ὡς μὴ ἔχων δικαίωμα ἐπὶ τῆς αὐτῷ ἀποδόσεως τοῦ θρόνου· ὁ δὲ Φώτιος εἰσηκούσθη καὶ ἐκηρύχθη ἀθῶος, καὶ οἱ τῆς Ῥώμης πρέσβεις ὑπέγραψαν τὴν πράξιν ταύτην. Τὴν Σύνοδον ταύτην προσαγορεύουσιν *Οἰκουμένην*, ὁ Γεμιστός, ὁ Βριένιος, ὁ Βαλσαμών, ὁ Ζωναρας, ὁ Ἀρισθένης, ὁ Θεσσαλονίκης Νεῖλος, ὁ Νεῖλος, Μητροπολίτης Ρόδου, ὁ Ματθαῖος Βλάσταρις, ὁ Μακάριος Ἀγκύρας, καὶ ἕτεροι.

Ἀλλ' ὁ Πάπας Νικόλαος δὲν ἀνεγνώρισε τὴν περὶ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου ἀπόφασιν τῆς Συνόδου ταύτης, καὶ ὑπεχρέωσε— τοὺς Ῥωμαίους συγγραφεῖς νὰ αἰτιῶνται μέχρι τοῦδε,— οἱ μὲν τὰς κατὰ τῶν πρέσβων τοῦ Πάπα καταπιέσεις, οἱ δὲ τὴν εὐγλωττίαν τοῦ Φωτίου. (Dict. rais. Photius. *Elémens de l'histoire Ecclésiastique par l'auteur du nouveau dictionnaire des Hommes illustres*. 1782 pag. 172). Ὁ Ἰγνάτιος καθαιρεθεὶς τῇ συνοδικῇ ἀποφάσει· τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνεβιβάσθη ἰδανικῶς ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ἐν Ῥώμῃ ὁ Φώτιος, ὅστις αὐτοπροσώπως ἀπέδειξε τὴν ἀθωότητα αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, κατεδικάσθη ἐρήμην ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Συνόδου τοῦ 863 ἔτους. Αὐτοὶ οἱ πρέσβεις τοῦ Πάπα ὑπέκυψαν εἰς τὴν ὀργὴν αὐτῆς, διότι ὑπέγραψαν τοιαύτην ἀπόφασιν τοῦ ζητήματος, ὅποια ἐφάνη ἐκ τῆς Συνοδικῆς ἐξετάσεως· καὶ δὲν ὑπέσαλον τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον καὶ τὸν Πατριάρχην, ὑπὸ τοὺς πόδας Πατριάρχου ἑτέρας ἐκκλησίας.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἠλεγξε δι' ἐπιστολῆς τὴν ὑπεροφίαν ταύτην

τοῦ Πάπα. Ἀλλ' ὁ Πάπας κατέστη ἐτι μᾶλλον ἐπιχειρηματίας, καί, διὰ δηκτικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα (Epis. VIII), παρήγγειλεν ὅπως πέμψωσι τὸν Ἰγνάτιον καὶ τὸν Φώτιον εἰς Ῥώμην.

Τῷ 866 ἔτει, ὁ Πάπας Νικόλαος ἔπεμψε πρὸς τὴν ὑπὸ Χριστιανισμοῦ νεοφώτιστον Βουλγαρίαν Ἐπισκόπους αὐτοῦ, ἐπιχειρήσας τοῦ ἀποσπᾶσαι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου, καὶ ὑποτάξαι ὑφ' αὐτόν. Αὕτη ἀνῆκε τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πρῶτον ὡς ἀνήκουσα ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ ἀποτελοῦσα ἄλλῳῳ μέρει τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, κατὰ τε τὸν νόμον τοῦ Θεοδοσίου καὶ ὡς πρὸς τὴν θέσιν αὐτῆς· δεύτερον, ὡς βαπτισθέντος, πρὸ μικροῦ, τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Μιχαὴλ ἐν Κωνσταντινουπόλει· τρίτον, ὡς ὑπαρξάντων καὶ πρότερον Ἑλλήνων ἱερέων ἐν τῇ χώρᾳ ἐν ἣ κατώκουν τότε οἱ Βούλγαροι. Εἰς τὴν ἀρχαίαν ταύτην κληρονομίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, οἱ τῆς Δύσεως διδάσκαλοι ἤγαγον μεθ' αὐτῶν καὶ νέαν ἐξουσίαν, καὶ νέαν διδασκαλίαν· ὡς τὴν περὶ ἐκπαρέυσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὴν περὶ τοῦ ἀγίου τοῦ ὑπὸ τῶν ἱερέων τελουμένου χρίσματος, καὶ τὴν περὶ τῆς ἀγαμίας τῶν ἱερέων.

Τί ἔμενε τῷ Φωτίῳ νὰ πράξῃ ἐν ταῖς περιστάσεσι ταύταις;— Ἡ νὰ ὑποδουλώσῃ, παρὰ τὸν Ἡ. κανόνα τῆς τρίτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, σὺν αὐτῷ καὶ τὴν ἄχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἀνεξάρτητον τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἄπασαν τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ὑπὸ τὴν ἀπειρίριστον φιλαρχίαν τοῦ Πάπα, καὶ νὰ ὑποβάλλῃ αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἀναπόφευκτον ἐπιρροὴν τῆς γνώμης καὶ τῶν ἐθίμων τῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαίων κανόνων καθ' ἑκάστην ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀποχωρούσης Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας· ἢ ν' ἀντιτάξῃ κατὰ τῶν ἀδίκων ἀπαιτήσεων σταθερότητα· καί, εἰμὲν ἀδύνατος ἢ ἡ περαιτέρω τήρησις τῆς εἰρήνης, ν' ἀποκαλύψῃ ἀπάσας,

τας ἕως τότε δι' ὑπομονῆς καλυφθείσας, ἀλλὰ συγχρόνως ν' ἀποκαλύψῃ οὐ μόνον τοῦ Πάπα, ἀλλὰ καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ εἰς Βουλγαρίαν σταλέντων Ἐπισκόπων, διὰ σκανδαλωδεστάτου τρόπου φανερούμενας, καινοτομίας καὶ ἀδίκους ἀπαιτήσεις. Τὸ μὲν πρῶτον, ἤθελεν ἴσως ἐκλέξειν ἀργυρώνητός τις· ἀλλ' ὁ Ποιμὴν ἔπρεπε νὰ προτιμήσῃ τὸ δεύτερον. Ὁ Φώτιος ἐξεπλήρωσε τοῦτο διὰ τε τῆς πρὸς τοὺς Πατριάρχας ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς, καὶ τῆς Συνόδου, καὶ τῆς βίβλου, ἣν ὑπέγραψαν χίλιοι Ἀνατολικοὶ Ἐπίσκοποι.

Τί δὲ ἔπρεπε νὰ πράξῃ ὁ Πάπας; Ἐπρεπε πρῶτον νὰ καταβάλλῃ τὸν ἐλέγχοντα, καὶ ἔπειτα νὰ διαμελίσῃ τὴν Πατριαρχίαν αὐτοῦ. Ἡ δὲ περίστασις δὲν ἐβράδυνε.

Τῷ 867 ἔτει, ὁ Αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βασιλείου· οὗτος δὲ ὁ βασιλοκτόνος τε καὶ πατροκτόνος ἀνέβη τὸν θρόνον. Ὁ Φώτιος δὲν συνεχώρησεν αὐτῷ τὴν Ἀγίαν Μετάληψιν (*Sym. Log. in Ras. n. v. Zonar. ann. t. III Georg. Men, Georg. Hamart. apud. Leon. Allat. de synodo Photiana C. XII*). Ὁ Αὐτοκράτωρ, μὴ θελήσας νὰ ταπεινωθῇ διὰ τῆς μετανοίας, ἣν ὁ Πατριάρχης ἀπῆτει, ἐξώσεν αὐτόν· ἀποκατέστησε δὲ συνοδικῶς τὸν καθαιρεθέντα Ἰγνάτιον, καὶ, ἵνα κοσμήσῃ τὴν βιάαν ταύτην πράξιν, παρεκάλεσε τὸν Πάπαν νὰ περικαλύψῃ αὐτὴν διὰ Συνόδου.

Τότε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ Παπικοῦ θρόνου Ἀδριανὸς ὁ Β', οὗτος ἀπέστειλε πρέσβεις εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτῶν ἤνοιχθη τῷ 869 ἔτει ἡ Σύνοδος τῶν δύο καὶ ἑκατὸν μόνον Ἐπισκόπων, ἣν ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία θεωρεῖ ὁμόθυνη *Οἰκουμένη*. Ἡ ἔγθρα τοῦ Αὐτοκράτορος, τοῦ Πάπα, καὶ τῶν ἀφωσιωμένων τοῦ Ἰγνατίου, ἠνώθησαν ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ κατὰ τοῦ Φωτίου. Οὗτος εἰσηχθὴ ἐνώπιον τῆς Συνόδου οὐχὶ πρὶν τῆς πέμπτης συνεδριάσεως. Μαρτυρῶν κατὰ τῆς βίας, ἀπεφάσισε νὰ σιωπῇ, ὑπερασπίζων τὴν ἀπόφασιν ταύτην διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ

Σωτήρος. Κατὰ τὴν ἐβδόμην συνεδρίασιν ὁ Φώτιος καθηρέθη, ἀνθεματίσθη, καὶ ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ Νικήτας (ὁ Παφλαγών) (T. VIII. Cooc). *τὴν καθαίρεισιν αὐτοῦ υπέγραψαν, οὐχὶ δι' ἁπλοῦ μελανίου, ἀλλ' ὡς τῆς φρίκης! διὰ καλάμου, βεθαμμένου εἰς αὐτὸ τὸ αἷμα τοῦ Σωτήρος.* (1) Ἐκτὸς τῆς θλιβεράς εἰρκτῆς, ἡ ἔχθρα ἐπενόησε τὴν ὡς πρὸς σοφὸν ἐπαχθεστέραν βράσανον, — ἐστέρησαν αὐτὸν βιβλίων.

Ὅποια δὲ ἦτο ἡ Σύνοδος αὕτη, δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, μετὰ τοῦ ἄλλων, ἐκ τοῦ ΚΑ. κανόνος αὐτῆς, δι' οὗ καὶ ἀπαγορεύεται τῇ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ νὰ κατηγορῇ ἢ νὰ κρίνῃ τὸν Ἀγιώτατον Πάπαν τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης, ἥτε τὴν Ἀγίαν Ῥωμαίικην ἐκκλησίαν. Τί δ' ἐμελλε νὰ γείνῃ, κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον, παραδείγματος χάριν μετὰ τοῦ Πάπα Λιθερίου, ὅστις κοινωνήσας μετὰ τῶν Ἡμερικανῶν, υπέγραψε τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν καὶ κατεδίκησε τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον; Κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον, δὲν ἔπρεπεν ἄρα νὰ δικάσῃ καὶ καταδικάσῃ ἡ ἔκτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ τὸν Πάπαν Ὁνώριον, διὰ τὴν τῶν Μονοθελητῶν αἵρεσιν!

Ὅσω πλείότεραι ἐγένοντο παραχωρήσεις τοῖς Πάπαις, τοσούτω μᾶλλον καθίσταντο οὗτοι ἀπαιτητικώτεροι. Ἰωάννης ὁ Η', ἀποφασίσας μετὰ πάσης θυσίας, νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάκτησιν τῆς Βουλγαρίας, ἐπηπείλει ν' ἀφορίσῃ αὐτὸν τὸν Ἱγνάτιον, ἐὰν μὴ ἀποβάλλῃ ἐξ αὐτῆς τοὺς Ἕλληνας ἱερεῖς, ἐν διαστήματι τριάκοντα ἡμερῶν. (Ep. LXXVIII. Bar. ad. an. 877). Ἀλλ' ὁ Ἱγνάτιος ἔσπευσεν ἀπὸ τῆς κρίσεως τοῦ Πάπα πρὸς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ.

(1) «Τὴν καθαίρεισιν τοῦ Φωτίου οὐ φεῖσθαι τῷ μέλει τὰ χειρόγραφα ποιούμενας» ἀλλὰ τὸ φρικτωδέστατον καὶ ἐν αὐτῷ τοῦ Σωτήρος τὸ αἷματι βιβιπόντες τοὺς κάλαμους. Μηνιάτης Πέτρα Σκανδάλου, σελ. 30.

«Ils souscrivirent, non avec l'encre simple, mais ce qui me fait trembler, trimpant le roseau dont ils écrivaient dans le sang du Sauveur.» Fleury. Livre LI C. XLVI. p. 298.

Τότε ὁ Αὐτοκράτωρ, προτροπυθεὶς ὑπὸ τῆς ἀποτόμου διαγωγῆς τοῦ Πάπα, καὶ μνησθεὶς τῆς ἀξίας καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Φωτίου, καθὰ μαρτυροῦσι Λέων ὁ Γραμματικὸς, Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, ὁ Ζωναρᾶς καὶ ἑτεροί, ἐπα- νήγαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον.

Κατὰ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Βασιλείου, τοῦ Φωτίου καὶ ἄλλων Ἀνατολικῶν, Ἰωάννης ὁ Ἡ' ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρέσβεις, δούς αὐτοῖς πληρεξουσιότητα τοῦ ἀποκαταστήσαι αὐτὸν Φώτιον τὸν Ἀγιώτατον Πατριάρχην, ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργόν τοῦ Πάπα, εἰρηνεῦσαι τοὺς Ἀνατολικούς μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἀποσδέσσαι τὴν καθαιρέσαν τὸν Φώτιον Σύνοδον, καὶ τέλος, μὴ λησμονήσαντος τοῦ Πάπα τὸ κύριον ἑαυτοῦ σκοπούμενον! τοῦ ἐπιμεῖναι ἐπὶ τῆς παραχωρήσεως τῆς Βουλγαρίας πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν θρόνον. Ὦθεν, τῷ 879 ἔτει, τριακόσιοι ὀγδοήκοντα καὶ τρεῖς Ἐπίσκοποι, ἐν οἷς οἱ πρέσβεις τῆς Ῥώμης καὶ πάντων τῶν Ἀνατολικῶν Πατριαρχῶν, συνεκρότησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον, ἣν πλείστοι Ἀνατολικοὶ συγγραφεῖς ἀναγνωρίζουσιν ὀγδόην Οἰκουμένην. Ἡ Σύνοδος αὕτη, ἀκυρώσασα τὰς πράξεις τῆς προηγουμένης, ἐπέκύρωσε τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Φωτίου, καὶ ἀνεγνώρισε τὸ ἀσθικτον τοῦ ἐν Νικαίᾳ καὶ Κωνσταντινουπόλει Συμβόλου ἐπὶ ἀπειλῇ ἀναθέματος· οὕτω δέ, δὲν συνεχώρησε τὴν ὑπὸ τοῦ Φωτίου ἐλεγχθεῖσαν προσθήκην τῆς λέξεως καὶ Υἱοῦ. Ἦρσε διὰ τοῦ Ἄ αὐτῆς κανόνος, ἵνα οἱ δεδεμένοι παρὰ τοῦ Ἰωάννου ὡσι δεδεμένοι παρὰ τοῦ Φωτίου· οἱ δὲ δεδεμένοι παρὰ τοῦ Φωτίου, ὡσι δεδεμένοι παρὰ τοῦ Ἰωάννου, ἀνευ μηδεμιᾶς καινοτομίας ἀποβλεπούσης τὰ πρεσβεῖα τοῦ Πάπα καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. (1). Ἄρα, ἀνεγνώρισε τὸ ἀνεξάρτητον καὶ τὸ ἱερότιμον

(1) ὁ Ἦρσειν ὧστε εἴτινες ὑπὸ δεσμόν ἢ καθάρσειν ἢ ἀναθεματισμῶν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα Ἰωάννου ἐγίνοντο, ἵνα ὧσιν οἱ τοιοῦτοι καὶ παρὰ Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἰπτικμίας ἔτει . . . ὧς μὲν τι Φώτιος ὁ ἁγιώτατος τῶν Πατριαρχῶν . . . ὑπὸ ἐφορισμῶν

ἀμφοτέρων τῶν θρόνων καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐκκλησιῶν. Τὸ δὲ περὶ τῆς Βουλγαρίας ζήτημα, ὡς ἀφορῶν τὰ ὅρια τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀνέθηκε τῷ Αὐτοκράτορι. Δυνάμεθα δὲ εἰπεῖν, ὅτι ἐν τῇδε τῇ περιστάσει, ὁ Φώτιος, σὺν τῇ Συνόδῳ, κατεπάτησε καὶ ἠράτισε τὴν ἀναφυεῖσαν ἤδη ἀκανθὰν τῆς ἐριδος.

Ἀλλ' ὁ Ῥωμαϊκὸς θρόνος, μὴ λαθὼν τὰ δῶα ἐπιθυμητά, ἤγουν τὰ πρεσβεῖα τῆς Οἰκουμενικῆς ἐξουσίας, καὶ τὴν Βουλγαρίαν, ἐκινήθη μετὰ νέας ὀργῆς, καὶ ὠπλίσθη μετὰ νέων ἀναθεματισμῶν κατὰ τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Φώτιος, ὁ ἐκ νέου διὰ ῥαδιοργάνων τῶν Παπῶν ἀποβλήθεις τοῦ θρόνου, ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Λέοντος, καὶ τελευτήσας, περιωρισμένος ἐν μοναστηρίῳ, ἐπέτυχε τὸν τελευταῖον τῶν ἐνέα μακαρισμῶν, τῶν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἀπαριθμηθέντων, «*Μακάριόν ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἰπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἔρεκεν Ἐμοῦ. Ματθ. Ε', 41—42.*

Ἀλλὰ, χάρις εἰς τὸν φωτισμὸν τῶν Ἀνατολικῶν Χριστιανῶν ἐν τῇ πίστει, καὶ τῇ σταθερότητι αὐτῶν εἰς τοὺς ἀρχαίους κανόνας τῆς ἐκκλησίας! Οὗτοι δὲν ἐθεώρουν μετὰ τοῦ αὐτοῦ ὁμματος τοὺς ἀναθεματισμοὺς τῶν Παπῶν, ὡς οἱ Δυτικοὶ λαοί, ὅτε ὁ Ἐπισκοπικὸς θρόνος, διὰ τῶν ὀπλῶν τῶν ἀναθεματισμῶν, ὑπέταττεν ὑφ' ἑαυτὸν τοὺς θρόνους τῶν Βασιλέων.

Τὴν δὲ διήγησίν μου ταύτην, περαίνω αὖθις διὰ τῆς ἐξῆς μαρτυρίας τοῦ ἀνωτέρου Γάλλου συγγραφέως (ἐν τῷ Λεξικῷ ὑπὸ τὴν λέξιν Photius).

«Ὁ Πάπας ἀπῆτει παρὰ τῆς Συνόδου, τῆς ἐγκαταστησάσης τὸν Φώτιον, ἵνα ἡ Βουλγαρία ὑποταχθῇ ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν

* Ἡ καθύπευθε ἡ ἀναθεματισμὸν ποίησι, ἵνα ἔχη αὐτοὺς καὶ ὁ ἀγιώτατος Πάπας ὡς ἱερεῖς καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ἀγία τοῦ Θεοῦ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησία ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας κρίματι, μὴδὲν τῶν πρεσβείων τῶν προσόντων τῷ ἁγιωτάτῳ θρόνῳ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν τῷ ταύτης προσέδρῳ (ἢ Πάπᾳ) τὸν εὐλόγῳ κατεστασμένον,

»Πατριαρχίαν. Μὴ ἱκανοποιηθεὶς δὲ, ὡς πρὸς τὴν ἀπαίτησιν
 »ταύτην, καὶ μαθὼν, ὅτι ὁ Φώτιος προχειρίσατο ἐν τῇ χώρᾳ
 »ταύτῃ Μητροπολίτας, καὶ ἐστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν μανδύαν,
 »δὲν ἐκρατήθη ἐπὶ πλέον ἐν τῶν ὁρίων τῆς μετριότητος.
 »Αὐτὸς καθήρесе τοὺς πρέσβεις τοὺς ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Κων-
 »σταντινουπόλεως παρευρεθέντας, ἠκύρωσε πᾶν ὅ,τι ἐγένετο ἐπὶ
 »τῆς Συνόδου ταύτης, καὶ ἀφώρισε τὸν Φώτιον, ὅστις ἀπε-
 »χωρίσθη, ἐπίσης, ἐκ νέου ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας».

Ἴδου τί λέγει, περὶ τοῦ χωρισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς
 Δυτικῆς Ἐκκλησίας κληρικὸς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας! Κρίνον
 τοῦλάχιστον ἐκ ταύτης τῆς μαρτυρίας· μὴ γὰρ ἡ φιλαρχία μό-
 νη δὲν ὑπεχρέωσε τὸν Πάπαν νὰ περιφρονήσῃ τὴν νόμιμον Σύ-
 νοδον, νὰ ἀναθεματίσῃ τὸν οὐδόλως λυπήσαντα τὴν πίστιν Πα-
 τριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, καὶ διὰ τούτων νὰ τελέσῃ τὸν
 χωρισμὸν τῶν Ἐκκλησιῶν; Λέγω, νὰ τελέσῃ· διότι μετὰ τοῦ-
 το ὑπῆρξαν μόνον καιροὶ σωπῆς, οἱ δὲ καιροὶ ὁμοφωνίας ἐξέ-
 πνευσαν.

Εἰ μὲν θέλεις νὰ γνωρίσῃς ἔτι λεπτομερείας τινὰς περὶ τοῦ
 Φωτίου καὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀνάγνωθι τὸ σύγ-
 γραμμα τοῦ Ἡλιοῦ Μηνιάτη· τὸ ἐπιγραφόμενον *Πέτρα σκαλ-*
οῦ.

Ἐρ. Τί εἶπες περὶ τοῦ ἑτέρου ζητήματος τοῦ Γάλλου συγ-
 γραφέως, τοῦ ἐξεταζομένου παρ' ἡμῶν, καὶ τοῦ ἀφορώντος τὸν
 Φώτιον, τοῦτ' ἐστὶ, περὶ τοῦ ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὁ
 Φώτιος δὲν ἠναντιοῦτο εἰς τὰ πρωτεῖα τοῦ Πάπα;

Πεπ. Καὶ ἐγὼ δὲν ἀντιλέγω εἰς τὸ, ὅτι ὁ Φώτιος ἀπέδιδε
 τῷ Πάπᾳ τὰ πρωτεῖα τῆς θέσεως καὶ τιμῆς· ἀλλὰ τα πρε-
 σβεῖα τῆς Οἰκουμενικῆς ἐξουσίας ἀπέδωκεν τῷ Πάπᾳ πρὸς
 ὧρον μόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἐγκα-
 τάστασιν τοῦ Ἱγνατίου, καὶ οἱ διώκται τοῦ Φωτίου.

Ἐρ. Εἰσακολούθησον τὰς παρατηρήσεις σου ἐπὶ τῆς ἐξετά-
 σεως τοῦ Γάλλου συγγραφέως.

Πεπ. Λέγει ἔπειτα.

«Ἐπὶ τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῆς Λουγδούνου καὶ τῆς Φλωρεντίας, ὅτε συνεζήτειτο ἡ ἑνωτικὴ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἡ ἀλήθεια αὕτη (τοῦτ' ἐστὶ, τὰ πρωτεῖα τοῦ Πάπα) ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων».

Ἦδη ἐρωτῶ σε, τίνος ἕνεκεν ὁ Γάλλος διδάσκαλος μνημονεύει περὶ τῶν δύο τούτων, κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐν ᾧ ἡ Ρωματικὴ ἐκκλησία ἀριθμεῖ τοιαύτας, ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ αὐτῆς ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς μέχρις ἑνδεκα καὶ δεκατεσσάρων;

Ἐρ. Βεβαίως, διότι εἰς ἀμφοτέρας παρευρίσκοντο καὶ οἱ Ἀνατολικοὶ Χριστιανοί.

Πεπ. Ἐκ τούτων οὖν ὁμολογεῖ αὐτός, ὅτι ἡ μαρτυρία τῶν Συνόδων ἐκείνων, εἰς ἃς παρευρίσκοντο καὶ οἱ Ἀνατολικοὶ Χριστιανοί, εἶνε σπουδαιότερα τῶν λοιπῶν, καὶ σπουδαιότερα οὐ μόνον διὰ τοὺς Ἀνατολικούς, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς Δυτικούς, δι' οὓς αὐτὸς γράφει;

Ἐρ. Τοῦτο καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ.

Πεπ. Παρατήρουν δ' ἐν παρόδῳ, πόσον εἶνε ἀληθὲς τὸ κατὰ τὴν ἀκούσιον ὁμολογίαν αὐτοῦ τοῦ Γαλλοῦ διδασκάλου, τὸ ὑπ' ἐμοῦ εἰρημένον, τὸ ὅτι ἡ ἐν Τριδέντῳ, καὶ αἱ ὅμοιαι ταύτης Σύνοδοι ἀμοιροῦσι τῆς ἀξίας τῶν Οἰκουμενικῶν.

Ἐρ. Ἀλλ' αἱ Λουγδούνου καὶ Φλωρεντίας;

Πεπ. Ἐξετάσας περιστατικὰ τινὰ τῶν Συνόδων τούτων, ἴδης, ὅτι καὶ αὗται στεροῦνται τῆς Οἰκουμενικῆς ἀξίας.

Εἰς τὴν ἐν Λουγδούνῳ Σύνοδον συνέδρευον, ἀπὸ μὲν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ Ι', ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀρβηγώνος, οἱ μεγάλοι Ἀρμοσταὶ τῶν Ἱπποτῶν τοῦ Ναοῦ καὶ τῆς φιλοξενίας, οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας, Γερμανίας, Σικελίας, καὶ ἄλλων Βασιλείων, τετρακόσιοι μέχρι πεντακοσίων Ἐπίσκοποι, καὶ χίλιοι κατωτέρου βαθμοῦ Κληρικοί· ἀπὸ δὲ τῆς Ἀνατολικῆς, ὁ Γερμανός, πρῶτον Πατριάρχης, ὁ Νι-

καίας Θεοφάνης, καὶ ὁ Γεώργιος Ἀκροπολίτης, μέγας λογοθέτης, μετὰ τινων, ἄνευ ψήφου, κληρικῶν. Ὅποια ἡ ἰσότης, ὁποία ἡ ἐλευθερία;

Ἐρ. Ἀλλὰ τίνας ἔνεκεν ἦσαν τόσον ὀλίγοι οἱ Ἀνατολικοί;

Πεπ. Διότι ὁ Αὐτοκράτωρ, Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, εἶχεν ὑπ' ὄψιν οὐχὶ τὴν Συνοδικὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν νόμιμον εἰρήνευσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ ἐζήτει μόνον παρὰ τοῦ Πάπα ὑπεράσπισιν· πρῶτον, κατὰ τῆς ἀντιπαθείας τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηκόων, οὓς παρώξυνε, τυφλώσας τὸν νόμιμον διάδοχον τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ θρόνου, καὶ ἀποβαλὼν τὸν ἐλέγξαντα τὸ κακούργημα τοῦτο Πατριάρχην Ἀρσένιον δεύτερον, κατὰ τῶν ὀπλῶν τῆς Δύσεως.

Ἐρ. Ὅποιον δὲ ἦτο τὸ ἀποτελεσμα τῆς Συνόδου ταύτης, ὡς πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς Χριστιανούς;

Πεπ. Δυστυχῇ ὄργανα ἀκαθάρτου πολιτικῆς, ὑπέγραψαν τὴν ὑποθετικὴν ἑνώσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἦσαν τόσον ὀλίγον πρὸς τοῦτο σύμφωνοι, ὥστε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παχυμέρου οὐδ' αὐτὸν τὸν Αὐτοκράτορα ἠξίωσαν ταφῆς, καθὼς προδότην τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐρ. Ἐντοσούτῳ, ὁποῖαι ἦσαν αἱ συνθήκαι τῆς ἐνώσεως ταύτης;

Πεπ. Πιστεύεις;— Ὁ Πάπας ἐπέμενε σταθερῶς ἐπὶ τοῦ περὶ Πάπα ἰδίου δόγματος αὐτοῦ· ὡς πρὸς δὲ τὸ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δόγμα, ὑπῆρξεν ἡττον ἀπαιτητικός. Τῇ Γερμανῷ συνεχωρήθη, ὡς ἀναγνώση ἐπὶ αὐτῆς τῆς Συνόδου τὸ Ἑλληνικὸν Σύμβολον, ἄνευ τῆς προσθήκης τῶν λέξεων καὶ Υἱοῦ (Dict. rais. Lyon).

Ἐρ. Τί εἶπες περὶ τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου;

Πεπ. Ἀδύνατον εἶνε νὰ λαλήσῃ τις περὶ αὐτῆς κάλλιον, παρὰ ὡς εἶπεν αὐτὸς ὁ δημιουργὸς τῆς Συνόδου ταύτης, Πάπας Εὐγένιος ὁ Δ'.

Ἐρ. Τί;

Πεπ. Ὁ Πάπας ἀκούσας, ὅτι ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου Μάρκος ὁ μάλα ζηλωτὴς τῆς ὀρθοδοξίας, ἐπὶ τῆς Συνόδου ταύτης, δὲν ὑπέγραψε τὸν ὅρον περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, εἶπε, *λοιπὸν, ἐποιήσαμεν οὐδέν.*

Ἐρ. Ἀλλὰ τί ἐσήμκινεν εἰς μόνος ἄνθρωπος;

Πεπ. Τὰ μέγιστα. Διότι οὗτος ἦτο ἀληθὴς Ἐπίτροπος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἕλλην *Αὐτοκράτωρ* ἐζήτει, οὐχὶ τὸ πνευματικὸν ἀγαθὸν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὴν βοήθειαν κατὰ τῶν Τούρκων· ὁ δὲ Ἰσίδωρος, Μητροπολίτης Κιέβου, καὶ ὁ Βισσαρίων, Ἀρχιεπίσκοπος Νικαίας, ἐζήτουν οὐχὶ τὸ ἀγαθὸν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τοὺς τῶν Καρδιναλίων στολισμούς· οὗς ἔπειτα καὶ ἔλαβον· ὁ δὲ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐτελεύτησε διαρκούσης τῆς Συνόδου. Τινὲς ὑπεχρεώθησαν νὰ ὑπογράψωσι τὴν ἔνωσιν δι' ἀπειλῶν καὶ λιμοῦ· τινὲς δὲ ὑπέγραψαν ἀγνοοῦντες τι.

Ἐρ. Πῶς παρεδέχθη τὴν Σύνοδον ταύτην ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία;

Πεπ. Ἀκριβῶς, ὡς προεῖδεν ὁ Πάπας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει οὐδεὶς ᾔθελε νὰ συγκοινωνήσῃ μετὰ τοῦ προσκολληθέντος πρὸς τοὺς Λατίνους. Ἐκ Κιέβου ὁ Ἰσίδωρος ἀπεδιώχθη, ἐν δὲ τῇ Μόσχᾳ κατεδικάσθη εἰς κατὰκχυσιν· αὐτὸς δὲ ἐδραπέτευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετὰ τὴν τρίτην ἐνταῦθα ἀποτυχίαν, εἰς Ῥώμην. Ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἡ Σύνοδος τριῶν Πατριαρχῶν ἀπέριψε τὴν Φλωρεντινὴν ἔνωσιν· κατεδίκασε τὸν λατινίζοντα Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνην, καὶ ἀπῆται παρ' αὐτοῦ τοῦ *Αὐτοκράτορος* μετάνοιαν. Ἐτέρα Σύνοδος, συγκροτηθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τεσσάρων Πατριαρχῶν, ἐξέτασεν ἐκ νέου τὰ ἐν τῇ φλωρεντινῇ γενόμενα, καὶ ἀνῆρσε τὰ πάντα, καθαιρέσασα καὶ τὸν λατινίζοντα Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον. Μάρτυρες τῶν συμβάντων τούτων ἦσαν, οἱ αὐτόπται τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου, Σίλβιςτρος, Συρόπουλος, Λαόνικος ὁ Χαλκονδύλης, Γεώρ-

γιος ὁ Φαρανζας, ὁ Κωνσταντινουπόλεως Γεννάδιος, Γεώργιος ὁ Γεμιστός, ὁ Ἀλλάτιος καὶ ἄλλοι. Περὶ δὲ τούτων παραπέμπεται ὁ ἀναγνώστης, εἰς τὴν Ῥωσσιτὶ γεγραμμένην βίβλον περὶ Οὐνίας.

Ἐρ. Ἀναγνώσωμεν καὶ περαιτέρω τὰς διασκέψεις τοῦ Γαλλοῦ συγγραφέως.

Πεπ. Οὗτος ἐξακολουθεῖ, λέγων τὰδε.

«Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως οὐδέποτε ἀπῆται ὑπὲρ ἑαυτῆς πλείονερν τι, ἢ τοῦ ἔσεσθαι δευτέρα Ῥώμη, καὶ τὸ κατέχειν, μετὰ ταύτην, τὴν πρώτην θέσιν».

Ἐρ. Εἰς τοὺς λόγους τούτους δὲν βλέπω σπουδαῖόν τι ἐκ τῶν ὑπὸ σοῦ μνημονευθέντων Συνοδικῶν κανόνων, εἶδον, ὅτι τῷ Πατριάρχῃ Ῥώμης ἀπεδίδοντο τὰ πρωτεῖα τῆς θέσεως.

Πεπ. Ἀναγνώσωμεν περαιτέρω.

«Ἐπίσης βέβαιον εἶνε, ὅτι ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, μόλις ἐπὶ τῆς τετάρτης, οὐδέποτε δὲ πρὸ τῆς δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἔλαβε τὴν δευτέραν θέσιν, ὅπερ καὶ ἐγένετο, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀνευ ἐναντιότητος.»

Τί δὲ βλέπετε ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ; τὴν πανουργίαν, ἢ τὸ ἀπερίσκεπτον τοῦ συγγραφέως;

Ἐρ. Ὅποια;

Πεπ. Κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς διασκέψεως ταύτης, ἤρχισε καὶ λαλῇ περὶ *Ἑλλήνων* ἐν δὲ τῷ ἐπιλόγῳ λέγει καὶ περὶ τῶν *Ἀνατολικῶν Χριστιανῶν* ἐνταῦθα δὲ λέγει περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐρ. Ὅποια διαφορὰ ὑπάρχει εἰς τὰς ὀνομασίας ταύτας;

Πεπ. Τὸ νοεῖν, ἐκ τῶν λέξεων *Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως*, ἀπασαν τὴν *Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν* ἢ μαλλον εἰπεῖν, ἀπασαν τὴν *Ἀνατολικήν*, σημαίνει, ἐπιστημονικῶς, τὸ νοεῖν ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὅλον.

Ἐρ. Αὐτὸς θεαζόμενος προὑποτίθῃσιν, ὅτι ἐὰν ἡ κυριώτερα τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπεχώρει

τῇ Ῥωμαϊκῇ ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσωσιν ὡσαύτως καὶ αἱ λοιπαὶ Ἀνατολικαί.

Πεπ. Ἐνταῦθα, ἄρα, καὶ κρύπτεται ἡ ἀπάτη. Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, λέγει αὐτὸς, ἔλαβε καὶ δευτέραν θέσιν, οὐχὶ πρὶν τῆς δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου. τί ἐκ τούτου; — Πρὶν τούτου, ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐκκλησία καὶ ἡ τῆς Ἀντιοχείας, ἐπίσης Ἀνατολικαί, ἰσοτιμῶντο πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν, ὡς ἀπέδειξα ἐκ τοῦ 5. κανόνος τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Εἰ μὲν ἀνάγκη ὑπάρχει, ἀντιπαράτιθμι τῷ Δυτικῷ συγγραφεῖ, ἄλλον, Δυτικὸν ἐπίσης συγγραφεῖα· ἰδοὺ τί γράφει οὗτος (Dict. rais. Constantinople).

Ἔως τότε (ὅτε δὲν ἀνεφαίνετο ἡ Κωνσταντινούπολις), τρεῖς διάσχημοι Ἐκκλησίαι ὡμολογοῦντο κρυφαῖαι ἐφ' ἀπασῶν τῶν λοιπῶν, καὶ ἐκυριάρχουν ἐπὶ τῶν τριῶν μερῶν τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Αἱ τρεῖς αὗται Ἐκκλησίαι, ἦσαν, ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐν τῇ Δύσει, ἡ Ἀλεξανδρινὴ πρὸς Νότον, καὶ ἡ τῆς Ἀντιοχείας ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἐν τούτοις, οὐχὶ ἅπανα ἡ Εὐρώπη ἐθεώρει τὸν Ῥώμης Ἐπίσκοπον, ὡς Πατριάρχην· οὐχὶ ἅπανα ἡ Ἀφρικὴ ὑπετάσσετο τῷ Ἀλεξανδρείας, καὶ οὐχὶ ἅπανα ἡ Ἀσία τῷ Ἀντιοχείας. Ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος, ἐν τῇ ιδιότητι τοῦ Πατριάρχου, ἐπεξέτεινε τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ μόνον ἐπὶ τῶν γειτνιαζουσῶν ἐπαρχιῶν.»

Ἐρ. Εἶδωμεν, τί λέγει ἔπειτα ὁ Γάλλος συγγραφεὺς.

«Ὅθεν, ἡδυνάμεθα τότε εἰπεῖν δικαίως, ὅτι ὁ Πάπας ἦτο «ἡ ὁρατὴ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας»»

Πεπ. Ἰδε, ὅποιον ἐκ τούτων ἐξάγεις συμπέρασμα.

«Ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία κατεῖχε τὴν δευτέραν θέσιν.»

«Ἄρα, ὁ Πάπας ἦτο ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας.»

Ἐρ. Σὺ ἐξήγαγες καὶ προλαβόντως τὸ αὐτὸ σχεδὸν συμπέρασμα. Εἶδωμεν, καὶ κατωτέρω·

«Ἡ Ῥώμη ἦτο τὸ κέντρον τῆς ἐνότητος, ὡς λέγει ὁ Ἕλληνας
τὸ γένος Εἰρηνάιος, Ἐπίσκοπος Λουγδούνου, ζήσας κατὰ
τὸν δεύτερον αἰῶνα.»

Πεπ. Πρὶν ἔτι ἐξετάσωμεν τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Εἰρηνά-
κιου, συγχώρησόν μοι νὰ ἐρωτήσω σε, ἵνα τί ὁ Γάλλος συγ-
γραφεὺς, λέγων περὶ αὐτοῦ, παρετήρησε τὴν περίστασιν ταύτην,
Ἐλλήνων τὸ γένος;

Ἐρ. Διότι, ἀναμφιβόλως, ἡ μικροτυρία Ἑλλήνων κατὰ Ἑλλήνων,
ἔπρεπε νὰ ἦνε ἔτι ἰσχυρωτέρη.

Πεπ. Ἀλλ' ἐγὼ ἀπορῶ, πῶς αὐτὸς δὲν παρετήρησεν, ὅτι
ἡ περίστασις αὕτη ἀφανίζεται δι' ἄλλης, ὡς αὐτὸς ἐποίησεν
ἡδη μνείαν· τοῦτ' ἐστίν, ὅτι ἐκεῖνος ἦτο Ἐπίσκοπος Λουγδούνου.
Ἡ Λουγδούνου, ἡ ἐν γένει, ἡ Γαλλικανικὴ ἐκκλησία, κατὰ τὰς
περίστάσεις τῆς θέσεως καὶ τοῦ λαοῦ, ἔκπαλαι ἀνεφέρετο πρὸς
τὴν Δυτικὴν· διὸ, ὁ Εἰρηνάιος καὶ ἔπρεπε νὰ λαλήσῃ περὶ τῆς
Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, οὐχὶ ὡς Ἐλλήνων, ἦτοι ἀδιαφόρως, ἀλλ'
ὡς Λατίνος, τοῦτ' ἐστίν, ὡς ἀνήκων τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ.

Ἐρ. Ἀλλ' ἐπεθύμουν ν' ἀκούσω τοὺς γνησίους λόγους τοῦ
Εἰρηνάιου.

Πεπ. Τὸ χωρίον, ἐφ' οὗ στηρίζεται ὁ Γάλλος συγγραφεὺς,
καταδεικνύει ὁ αὐτὸς, ἐν τῷ περὶ τῶν αἵρέσεων συγγραμμάτι.
Βίβλ. Γ'. κεφ. Γ'. Ἰδοὺ δὲ οἱ λόγοι τοῦ Εἰρηνάιου.

«Πᾶσα Ἐκκλησία, τοῦτ' ἐστίν, οἱ ἀπανταχοῦ ὑπάρχοντες
πιστοί, πρέπει νὰ στρέψωσι, διὰ τὸ ἐξάίρετον πρωτεῖον,
(*propter potentiores principalitatem*) πρὸς τὴν ἐκκλησίαν
ταύτην (ἦτοι, ὡς ὁ συγγραφεὺς ἀνωτέρω λέγει, πρὸς Ἐκκλη-
σίαν, θεμελιωθεῖσαν καὶ παγιωθεῖσαν ἐν Ῥώμῃ, ὑπὸ τῶν δύο
ἐνδοξοτέρων Ἀποστόλων, Πέτρου καὶ Παύλου) ἐν ᾗ, ὑπὸ τῶν
ἀπανταχοῦ Χριστιανῶν ἐφυλάττετο πάντοτε ἡ Ἀνατολικὴ πα-
ράδοσις.»

Ἐρ. Τί, κατὰ τὴν γνώμην, σημαίνει ἐξάίρετον πρωτεῖον
τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας;

Πεπ. Πρὸς τίνα σκοπὸν ἡ γνώμη μου; Σὺ ἤκουσας ἤδη τὴν περὶ τούτου κρίσιν τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνησθέντι ΚΗ'. κανόνι τῆς τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, διαλαμβάνοντι. Καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες ειδικῶς ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα. Ἐπὶ τῆς τοῦ Εἰρηναίου, ὅτι ἑτέρα βασιλεύουσα πόλις, ἡ νέα Ῥώμη, δὲν ὑπῆρχεν, ἡ Ἐκκλησία τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, ὡς πόλεως βασιλευούσης, εἶχε βεβαίως τὸ ἐξαιρέτον πρωτεῖον πρὸ πάντων, οὐ εἰς τὴν ἰδέαν τῶν μικροτέρων, Δυτικῶν ἐπίσης Ἐκκλησιῶν.

Ἐρ. Πῶς δὲ νὰ νοήσωμεν, ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Εἰρηναίου, πᾶσα Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ στρέφεται πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν;

Πεπ. Αὐτὸς, ἐπέδειξεν ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον, τὰ πρωτεῖα αὐτῆς, ὡς Ἐκκλησίας πόλεως βασιλευούσης· δευτέρον, τὴν τήρησιν τῆς Αποστολικῆς παραδόσεως· διὸ, δὲν εἶνε παράδοξον, ὅτι καὶ ἀπαιτεῖ οὗτος, παρὰ τῶν πιστῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἰδιαζόντα πρὸς αὐτὴν σεβασμόν.

Ἐντοσούτῳ, νομίζω ὅτι ματαίως ἴσως προσπαθῶ νὰ συμφωνήσω μετὰ τῶν νεωτέρων Δυτικῶν συγγραφέων, εἰς τὸ νὰ νοήσω τοῦς περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας λόγους τοῦ Εἰρηναίου· διότι, ἐν τῷ Λατινικῷ κειμένῳ ἀπαντῶ τὰ ἑξῆς.

«*Ad hanc enim Ecclesia propter potentiores principatitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique fideles: in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quae est ab Apostolis traditio*».

Ἐρ. Οἱ λόγοι οὗτοι παρίστανται οὐ μόνον ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ἐκείνην, ὑφ' ἣν ἐξέφρασα αὐτοὺς πρότερον, ἀλλ' ἐρμηνεύονται καὶ ὡς ἑξῆς.

«Πᾶσα Ἐκκλησία, καὶ οἱ ἀπανταχοῦ ὑπάρχοντες πιστοί, διὰ τὸ ἐξαιρέτον πρωτεῖον, πρέπει νὰ στρέφωσι πρὸς τὴν Ἐκ-»

ἐκκλησίαν ἐκείνην ἐν ᾗ ὑπὸ τῶν ἀπανταχοῦ Χριστιανῶν ἐφυλάττετο πάντοτε ἡ Ἀποστολικὴ παράδοσις.»

Ἡ τοιαύτη ἔννοια τῶν λόγων τοῦ Εἰρηναίου δικαιοῦται διὰ τοῦ, ὅτι ἡ Ἀποστολικὴ παράδοσις ἐφυλάττετο οὐχὶ ὑπὸ μόνῃς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Κατὰ δὲ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ λόγους, λαλῶν περὶ τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως, περιορίζεται εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι ἡ ἀπαρίθμησις τῶν διαδοχῶν τῶν Ἐπισκόπων, καθ' ἀπάσας τὰς ἐκκλησίας, χρήζει χρόνου μακροῦ.

Ἐρ. Ἐγὼ ἀπέχω πάσης ἐπεμβάσεως εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ταύτας ἐρεῦνας, διότι στεροῦμαι καὶ δυνάμεων καὶ χρόνου.

Πεπ. Θες τὴν γνώμην μου ὑπὸ τὴν κρίσιν πεπαιδευμένων· ἀλλ' ἐκλεξοῦν ἄνδρας ἀμερολήπτους.

Ἐρ. Εἰπας, ὡς φαίνεται μοι, ὅτι κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Εἰρηναίου, περὶ οὗ τῆς μαρτυρίας ἤδη πρόκειται, ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐθεμελιώθη καὶ ἐπαγιάθη ὑπὸ τῶν δύο ἐνδοξοτέρων Ἀποστόλων, Πέτρου καὶ Παύλου.

Πεπ. Αὐτὸς ἀληθῶς λέγει τοῦτο.

Ἐρ. Ἐν τούτῳ ὑπάρχει ἀξιοπαρατήρητόν τι.

Πεπ. Ὅποιον;

Ἐρ. Ὅτι τὸ μεγαλεῖον τοῦ Πρωθιεράρχου Ῥώμης, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὑπὸ σοῦ παρατεθέντος ἁρθροῦ τοῦ Τριδεντείου Συμβόλου εἶδον, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ, ὅτι ὁ Πρωθιεράρχης οὗτος, ἐστὶ διάδοχος τοῦ μακαρίου Πέτρου, Ἡγεμόνος τῶν Ἀποστόλων.

Πεπ. Ναί, ἀληθῶς.

Ἐρ. Ἀλλ' ἐκ τῶν λόγων τοῦ Εἰρηναίου, βλέπω·

Πρῶτον ὅτι τὸν τε Πέτρον καὶ τὸν Παῦλον προσαγορεύει αὐτὸς ἐπίσης ἐνδοξοτάτους Ἀποστόλους, καθὼς καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία προσαγορεύει ἀμφοτέρους αὐτοὺς πάντοτε Κορυφαίους. Πού λοιπὸν εἶνε ὁ Ἡγεμὼν τῶν Ἀποστόλων;

Δεύτερον, βλέπω, ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐθεμελιώθη ὑπὸ τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου ὁμοῦ. Διὰ τί λοιπὸν ὁ Ἐπίσκο-

πος Ῥώμης ἐστὶ διάδοχος τοῦ Πέτρου, καὶ οὐχὶ τοῦ Παύλου, ἢ τοῦ τε Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου;

Πεπ. Αἱ παρατηρήσεις σου εἰσὶ τοιαῦται, ὥς τε ἀπορῶ τί ἀντιτάξει ὁ ζηλωτὴς τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας. Ἀλλὰ δείξω σοι πάλιν τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀντιφάσκοντος συγγραφέως. Ἀμέσως μετὰ τὰς λέξεις, αἱ ἔδειξεν ἡμῖν ὁ Γάλλος διδάσκαλος, ἀπαντῶνται εἰς τὸν Εἰρηναῖον τὰ ἑξῆς·

«Μακάριοι οἱ Ἀπόστολοι, οἵτινες θεμελιεύοντες καὶ συνιστῶντες Ἐκκλησίαν, ἐνεχείρισαν τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Διοικησεως τῆς Ἐκκλησίας τῷ Αἰνῷ. Περὶ τοῦ Αἰνὸς τούτου μνημονεύει ὁ Παῦλος, ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῇ. Διάδοχος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Ἀνάκλητος. Μετὰ δὲ τοῦτον, τρίτος ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων, ὁ Κλήμης ἀναδέχεται τὴν ἐπισκοπὴν».

Ἐρωτῶ ἤδη τὸν Εἰρηναῖον, ἐὰν διάδοχος Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου ὑπῆρξε πρῶτος ὁ Ἐπίσκοπος Ῥώμης Αἰνός; Οὐχί, ἀποκρίνεται αὐτός· ἀλλ' ὁ Ἀνάκλητος ὑπῆρξε διάδοχος τοῦ Αἰνός, ὁ δὲ Αἰνός δὲν ἦτο διάδοχος τοῦ Πέτρου· διότι Πρῶτον, οὐχὶ ὁ Πέτρος κατέλιπε τῷ Αἰνῷ τὴν ἐπισκοπὴν, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀλλ' ἔδωκεν αὐτῷ αὐτὴν ὅτε Πέτρος καὶ Παῦλος, ζῶντες, ἐτι.

Δεύτερον, οὗτοι, ἐξουσιάζοντες ἤδη, ἐνεχείρισαν αὐτῷ τὴν ἐπισκοπὴν, καὶ δὲν κατέλιπον αὐτὴν κατὰ διαδοχὴν.

Τρίτον, οὐχὶ ὁ Πέτρος ὑπῆρξε πρῶτος Ἐπίσκοπος Ῥώμης, ἀλλ' ὁ Αἰνός· δεύτερος δὲ ὁ Ἀνάκλητος· τρίτος δὲ, ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων, ὁ Κλήμης.

Εἰ μὲν ὁ Αἰνός δὲν εἶνε διάδοχος, ἀλλ' ἀπλῶς προχειρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Πέτρου, τότε ἐτι ὀλιγώτερον δύνανται νὰ θεωρῶνται οἱ διάδοχοι τοῦ Αἰνός, διάδοχοι τοῦ Πέτρου.

Δυνάμεθα ἐτι ν' ἀποκριθῶμεν τῷ Γάλλῳ διδασκάλῳ, ἐπὶ τῇ περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου ἀναφερομένη μαρτυρίᾳ τοῦ Ἑλληνος, διὰ μαρτυρίας τοῦ Λατίνου συγγραφέως. Ὁ Τερωνῆμος, ἐν τῇ πρὸς τὸν Εὐάγριον ἐπιστολῇ, λέγει·

«Ἐάν κρίνωμεν περὶ τῆς σπουδαιότητος (auctoritas), τότε ὁ κόσμος ἐστὶ μείζων τῆς Ῥώμης. Ὅπου καὶ ἂν ᾖ ὁ Ἐπίσκοπος, εἴτε ἐν Ῥώμῃ, εἴτε ἐπὶ τοῦ Ταράντος, εἴτε ἐν τῇ Εὐγροβία, τὴν αὐτὴν πάντοτε ἀξίαν ἔχει, τὴν αὐτὴν ἱερωσύνην ἢ δὲ μεγυλοπρέπεια, τὰ πλούτη, καὶ ἡ διὰ τῆς πενήτας ταπεινώσις, οὔτε ἀνώτερον, οὔτε κατώτερον καθιστῶσι τὸν Ἐπίσκοπον. Διὰ τί ἀναφέρεις τὰ ἔθιμα τῆς πόλεως; Διὰ τί λέγεις, ὅτι τοιοῦτοι ὀλίγοι εἰσιν; Ἡ σπάνις αὕτη ἐγέννησε τὴν ὑπερηφάν».

Προσθέσωμεν καὶ τὰς Συνοδικὰς μαρτυρίας τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας, περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Ἡ τῆς Καρθαγένης Σύνοδος λέγει:

« Τὸν τῆς πρώτης καθέδρας Ἐπίσκοπον μὴ λέγεσθαι *εἰσαρχα* τῶν Ἱερῶν (*princeps sacerdotum*), ἢ ἄκρον Ἱερέα, ἢ τοιουτότροπον τίποτε, ἀλλὰ μόνον Ἐπίσκοπον τῆς πρώτης καθέδρας.» (III. Carthag. can. 26. ap. Beur. 42.)

«Πρὸς δὲ τὰ πέραν τῆς θαλάσσης (τοῦτ' ἐστὶ, πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν θρόνον), δὲ βουλόμενος ἐκκαλεῖσθαι, ὑπὸ μηδενὸς ἐν Ἀφρικῇ δεχθεῖν εἰς κοινωνίαν». (Ap. Beur. can. 31.)

Ἰδοὺ πόσοι φανερώς ἐναντιοῦται κατὰ τῶν κανόνων τούτων ἡ σημερινή Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία, ὀνομάζουσα τὸν Ἐπίσκοπον Ῥώμης τοιοτήρη τὸν Χριστοῦ, καὶ τιμῶσα τὸν Ῥωμαϊκὸν θρόνον, ὡς γρηγορὸν ὑπερτατον κριτήριον τῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐρ. Ἀλλ' ἔπρεπε, φαίνεται μοι, νὰ ὑπάρχῃ ποῦ κέντρον ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας.

Πεπ. Αὐτὸ πάντοτε ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Χριστοῦ. Διὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐντέλλεται, *τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδήσμῳ τῆς εἰρήνης. Ἐν σῶμα, ἐξακολουθεῖ οὕτως, καὶ ἐν Πνεύμα, καθὼς ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ἡμῶν. Εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα. Εἰς θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων. Ἐφ. Δ'. 3, 4, 5, 6. Εἰ μὲν ὑπάρχει ἀνάγκη καὶ ἄλλου κέντρου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνό-*

τητος, διὰ τί ὁ Ἀπόστολος δὲν προσέθηκεν, *Εἰς ἡγμένων Ἀποστόλων ὁ Πέτρος, καὶ εἰς Ἐπίσκοπος Ῥώμης, κεφαλὴ ἀνδρῶν τῶν Ἐπισκόπων;*

Ἐρ. Ἐξετάσωμεν τί ὑπολείπεται ἐκ τῆς διασκέψεως τοῦ Γάλλου συγγραφέως.

Πεπ. Οἱ συμπερασμοί, οἱ ἐξαγόμενοι ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τῶν προηγουμένων ὑποθέσεων αὐτοῦ, ἄς θεωρεῖ ἀδιαφιλονεικήτους· ἀλλ' ὦν τὸ ἀβάσιμον, εἶδες, ὡς νομίζω, ἐκ τῆς παρουσίας ὁμιλίας.

Ὁ Γάλλος διδάσκαλος λέγει.

«Ἐάν Ἐκκλησία, ἡ ἀναγνωρίζουσα τὸν Πάπαν ὡς κεφαλὴν ὁρατὴν, ἥτο ἀναντιρρήτως ἀληθὴς Ἐκκλησία ἐν διαστήματι πῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων, τότε ἔσεται τοιαύτη καὶ πάντοτε· διότι, ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, οὐδέποτε δύναται νὰ συμβῇ μεταβολὴ τις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ».

Ἐν πρώτῃν ὑπόθεσιν τοῦ συμπεράσματος τούτου, ἦτοι, Ἐκκλησία, ἡ ἀναγνωρίζουσα τὸν Πάπαν ὡς κεφαλὴν ὁρατὴν, ἥτο ἀναντιρρήτως ἀληθὴς Ἐκκλησία ἐν διαστήματι τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων, τοῦ μὲν ἂν ἀποκαλέσω ψευδῆ· διότι οἱ ὑπ' ἐμοῦ παρατεθέντες κανόνες τῶν Συνόδων, καὶ αἱ μαρτυρίαι τῶν συγγραφέων ἀποδεικνύουσιν ἐναργῶς, ὅτι ἡ Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, δὲν ἀνεγνώριζε τὸν Πάπαν ὁρατὴν κεφαλὴν αὐτῆς. Ἀλλὰ, σὺν τῇ ψευδεὶ ἀρχῇ πίπτουσιν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ ἅπαντα τὰ ἐπακόλουθα, ἅπερ θέλουσι νὰ ἐξαγάγωσιν ἐξ αὐτῆς.

Ὅθεν φαίνεται μοι, ὅτι ἔχω ἀσφαλὲς δικαίωμα τοῦ στρέφαι τὴν κρίσιν τοῦ Γάλλου συγγραφέως ὑπὲρ ἐμοῦ, ὡς ἔπεται.

Ἐὰν Ἐκκλησία, ἡ μὴ ἀναγνωρίζουσα τὸν Πάπαν ὡς ὁρατὴν κεφαλὴν, ἥτο ἀναντιρρήτως ἀληθὴς Ἐκκλησία ἐν διαστήματι τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων, τοιαύτη ἔσεται καὶ πάντοτε· διότι, ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, οὐδέποτε δύναται νὰ συμβῇ μεταβολὴ τις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἀλλ' ἐγὼ δὲν κρύπτω ἀπὸ σοῦ, ὅτι ἡ τελευταία ὑπόθεσις

τοῦ συγγραφέως μοι φαίνεται ἐπιζητοῦσα προσεκτικὴν ἐξέτασιν.

Ἐρ. Ὅποια ὑπόθεσις;

Πεπ. Ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, λέγει αὐτός, οὐδέποτε δύναται γὰρ συμβῆ μεταβολὴ τις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀλλ' ὡς φαίνεται μοι, αὐτὸς ἤθελε νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ἦτο ἀληθής, δὲν δύναται νὰ μὴ ᾔνε τοιαύτη καὶ διὰ παντός.

Ἐρ. Τί λοιπόν; Μήπως αὐτός ὁ Σωτὴρ δὲν εἶπεν· ὅτι πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς; Ματθ. ις', 18.

Πεπ. Οὕτως ἔχει· ἀλλ' ὁ Σωτὴρ δὲν εἶπεν ὅτι, Πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύουσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας· εἶπε δὲ μόνον, οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς. Ὁ δὲ Γάλλος διδάσκαλος, ἐάν μὴ ἀπατώμαι, ἤθελε νὰ εἴπῃ, ὅτι εἰ μὲν ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐθεωρεῖτο ἀπὸ ἀληθῆς ἔπρεπε νὰ θεωρῇται τοιαύτη καὶ διὰ παντός.

Ἐρ. Καὶ βεβαίως, δύσκολον ἦτο νὰ φαντασθῇ τις, ὅτι ἡ πρώτη τῶν ἐκκλησιῶν ἤθελε κλονηθῇ.

Πεπ. Τὸ πρωτεῖον τῆς ἀνθρωπίνης τιμῆς, δὲν εἶνε προαπισμὸς κατὰ τῶν πειρασμῶν, καὶ κατ' αὐτῆς τῆς πτώσεως.

Ἐρ. Εἰ μὲν οὕτως ἔχει, τότε προκύπτει φόβος, μήπως καὶ ἀπασαι αἱ ἐκκλησίαι πέσωσιν ἀλλεπαλλήλως.

Πεπ. Ἀπὸ τοῦ φόβου τούτου ἐξάγει ἡμᾶς ὁ λόγος τοῦ Σωτῆρος περὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς. Αἱ μερικαὶ ἐκκλησίαι, καὶ κλονοῦνται καὶ πίπτουσιν ἱσως. Ἐν τῇ Ἀποκαλύψει Α'. 20, αὗται παραβάλλονται ταῖς λυχνίαις, ἐν αἷς οὐ μόνον δύναται νὰ πτωχεύῃ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ τὸ εἶλαϊν τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ γὰρ κινήθωσιν ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτῶν, Ἀποκαλ. Β'. 5, ἥτοι νὰ ἀνατραπῶσιν. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ, καθόσον ἐξ αὐτῶν τινες σθενύνονται καὶ πίπτουσιν, ὁ περιπατῶν ἐν μέσφ τῶν ἐπὶ λυχνιῶν, τῶν χρυσῶν, Ἀποκ. Β', 1, μεταφέρει αὐτὰς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καὶ ἀνάπτει αὐτὰς ἐκ νέου λαμπρότερον. Ὅθεν, πᾶσα μερικὴ ἐκκλησία, οὐ μόνον νὰ κλονηθῇ, ἀλλὰ καὶ ν' ἀπολε-

σθῇ δύναται· ἀλλὰ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας οὐδεποτε, οὐδὲμία κακὴ δύναμις δύναται νὰ κατισχύσῃ.

Ἐρ. Ἐν ὁποίᾳ λοιπὸν καταστάσει, νομίζεις ὑπάρχουσιν σημερον τὴν λυχνίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας;

Πεπ. Τοῦτο βλέπει καὶ γινώσκει ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἐπὶ τὰ λυχνίων τῶν γρουῶν. Αὐτὸς καὶ ἐν τῇ ἐν Θυατείροις ἐκκλησίᾳ, ἧς οἶδε τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν διακονίαν, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὑπομονήν, καὶ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων, εὐρίσκει τι ἄξιον ἐλέγχσεως· τὸ, ἀλλ' ἔγω κατὰ σοῦ ὀλέγα. Ἀποκ. Β'. 19, 20. Ἐκ τοῦναντίου δὲ, ἐν τῇ ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίᾳ, ὁνόματι μόνον ζῶσθ, ἔργῳ δὲ νεκρὰ, εὐρίσκει, εἰ καὶ ὀλίγα ὀνόματα, ἃ ὅμως, οὐκ ἐμύθωνται τὰ ἱμάτια αὐτῶν· καὶ ἃ περιπατήσουσιν ἐν λευκοῖς, οἱ ἀξιοὶ εἰσιν. Ἀποκ. Γ', 1, 4. Αἱ' ἐμὲ ἀρκεῖ, ὅτι ἐν τῇ λυχνίᾳ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκω καθαρὸν φῶς, δυνάμενον νὰ φωταγωγήσῃ τὸ σκότος μου.

Ἐρ. Ἀλλὰ σὺ, δικαίων τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τούτου αὐτοῦ κατακρίνεις τὴν Δυτικὴν.

Πεπ. Ἀποφεύγω μόνον τὰς ἰδιαιτέρας δοξασίας ἐκείνας, αἱ, ἐξετασθείσας ἀκριβῶς, κρίνω ἢ ἀναποδείκτους, ἢ ἐντελῶς ψευδεῖς. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀγνοῶ, ἂν πολλοὶ τῶν Δυτικῶν Χριστιανῶν ἐπέστησαν ἐνδομύχως ὑπὸ τῶν ἰδιαιτέρων τούτων δοξασίων, τῶν αναφανειῶν ἐν τῇ Δυτικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ τίς αὐτῶν, καὶ πόσω σταθερῶς διατηρεῖται ὑπὸ τῆς πίστεως τοῦ ἀκρογωναίου λίθου τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, διὰ ταῦτα τὸ δίκαιον σέβας μου πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δὲν πρέπει νὰ λογισθῇ ὡς κρίσις καὶ κατὰκρίσις τῶν Δυτικῶν Χριστιανῶν καὶ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας. Κατὰ τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς νόμους αὐτοὺς παραδίδω τὴν μερικὴν Δυτικὴν ἐκκλησίαν τῇ κρίσει τῆς Οἰκουμενικῆς· τὰς δὲ Χριστιανικὰς ψυχὰς, τῇ κρίσει ἢ μάλλον τῇ εὐσπλαγχνίᾳ τοῦ θεοῦ. Ἡ μὲν πίστις καὶ ἡ ἀγάπη προτρέπουσί με πρὸς τὸν

ζῆλον ὑπὲρ τῆς ἁγίας Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ δὲ ἀγάπη, ἡ ταπείνωσις καὶ ἡ ἐλπίς διδάσκουσί με τὸ ἀνέχεσθαι τοὺς διαφωνοῦντας. Νομίζω, ὅτι ὡς πρὸς τοῦτο ἀκολουθῶ ἀκριβῶς τὸ πνεῦμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις, κατὰ τὴν ἀρχὴν πάσης ἱερᾶς Ἀκολουθίας, δέεται οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς ἐνήμερας τῶν Ἀγίων τοῦ θεοῦ Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐνώσεως ἀπασῶν.

Ἐρ. Ἀλλ' ὁ Γάλλος ἐλεγκτὴς διέφυγε τὰ ὅμματα ἡμῶν.

Πεπ. Παρ' αὐτῷ οὐδὲν ἄλλο βλέπομεν, εἰμὴ κατάκρισιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

« Ἄρα, λέγει αὐτός, χωρισμὸς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, τῆς ἀναγνωρίζουσης τὸν Πάπαν κεφαλὴν, σημαίνει, χωρισμὸν ἀπὸ τῆς » ἀληθινῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ » σημαίνει τὸ ἐσσεθαι » σχισματικὸς. ἄρα, οἱ Ἀνατολικοὶ, ἀποχωρισθέντες ἀπὸ αὐτῆς » εἰσὶ σχισματικοί. »

Ἐρ. Τί δ' ἐπὶ τέλους εἶποις πρὸς τοῦτο;

Πεπ. Παρ' ὅσα εἶπον περὶ τῶν ἀποδείξεων τῶν συλλογισμῶν τούτων, δὲν ἔχω πλέον ἀνάγκην νὰ εἶπω τι, ὡς ὄντων ἀερίδῃως ψευδῶν.

Ἡ Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, εἶθε ἀξιῶσθαι ἡμᾶς νὰ τύχωμεν τῆς ἐνώσεως τῆς πλίστης, καὶ εἶθε εἰσαγάγῃ πάντας εἰς τὴν ἐνδοξον ἐκείνην Ἐκκλησίαν ἐν ἡ οὐδεμία πρὸς ἀλλήλους ὑποψία σχίσματος ὑπάρχει.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ.

Ἐρ. Εἰ καὶ πολλὰ λαλήσαντες περὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης ἐξεταζομένου, ὡς ὁρατῆς κεφαλῆς τῆς ἐκκλησίας, ἐν τοσούτῳ προτείνω σοι, καὶ τινὰς ἄλλας ἀπορίας καὶ ἐρωτήματα.

Πεπ. Προθύμως λέγω σοι ὅ,τι γινώσκω, καὶ ὅ,τι ἔρθόν κρίνω.
 Ἐρ. Ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία φρονεῖ, ὅτι τὸ δόγμα περὶ τῆς
 ὁρατῆς κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, παράγεται παρ' αὐτοῦ τοῦ
 Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Πεπ. Δεῖξόν μοι τὰς βάσεις τοῦ φρονήματος τούτου.

Ἐρ. Λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέστησε τὸν Πέ-
 τρον ἡγεμόνα τῶν Ἀποστόλων, καὶ, μετὰ τῶν διαδόχων
 αὐτοῦ, τοποτηρητὴν αὐτοῦ καὶ ὁρατὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλη-
 σίας· ὁ διαδόχος δὲ τῆς ἀξίας ταύτης τοῦ Πέτρου ἐστὶν ὁ Ῥώ-
 μης Ἐπίσκοπος.

Πεπ. Ἐξετάσωμεν ἀμφοτέραις τὰς ὑποθέσεις ταύτας. Πόθεν
 ἀποδεικνύεται, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέστησε τὸν Πέτρον
 ἡγεμόνα τῶν Ἀποστόλων, τοποτηρητὴν αὐτοῦ καὶ ὁρατὴν
 κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας;

Ἐρ. Τὴν κυρίαν ἀπόδειξιν τοῦ δόγματος τούτου ἀνευρίσκου-
 σιν ἐν τοῖς ἑξῆς λόγοις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Σὺ εἰ Πέτρος, καὶ
 ἐπὶ ταύτῃ τῇ Πέτρᾳ οἰκοδομήσω Μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ
 πύλαι ᾧδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Καὶ δώσω σοι τὰς κλείς
 τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς,
 ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς
 γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ματθ. ιϚ', 18, 19.

Πεπ. Τὸ αὐτὸ ἐλέγχῃ καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἀποστόλους.

Ἐρ. Πῶς;

Πεπ. Ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ
 οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν
 τῷ οὐρανῷ. Ματθ. ιη', 18.

Ἐρ. Ἀλλὰ δὲν εἶπεν, ὅτι ἐπὶ πάντων τῶν Ἀποστόλων, ὡς ἐπὶ
 θεμελίων λίθων οἰκοδομηθήσεται ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Πεπ. Δὲν εἶνε ἀληθές. Εἶπε δὲ καὶ τοῦτο περὶ πάντων τῶν
 Ἀποστόλων, καὶ περὶ τῶν Προφητῶν· οἰκοδομηθῆντες ἐπὶ
 τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν Ἐφεσ. β'. 20.
 Προσέτι τὸ μέλος τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ, καταβαινοῦσης ἐκ

τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐχούσης θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐν αὐτοῖς ὀνόματα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων τοῦ Ἀγρίου. Ἀποκ. ΚΑ'. 10, 14.

Ἐρ. Ἀλλ' ὁ Πέτρος ἐστὶν ὁ πρῶτος θεμελιος λίθος τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων.

Πεπ. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές. Ὁ πρῶτος θεμελιος λίθος, καθὼς τῶν Ἀποστόλων, οὕτω καὶ ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας, ἐστὶν εἷς, ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ὅστις ἀκρογωνιαίου Αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐφεσ. Β'. 20. θεμελίον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν καίμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Α'. Κορ. Γ'. II.

Ἐρ. Διὰ τί τῷ Πέτρῳ ἰδίως εἶπε; Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω Μου τὴν Ἐκκλησίαν;

Πεπ. Διότι, ἐρωτήσαντος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοὺς Ἀποστόλους· ὑμεῖς δὲ τίνα Με λέγετε εἶναι; Ὁ Πέτρος, προλαβὼν τοὺς λοιποὺς, ὡμολόγησεν ὀριστικῶς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ματθ. ις'. 15, 16.

Ἐρ. Ὅποια δὲ ἐστὶ, κατὰ τὴν σὴν γνώμην ἢ ἔννοιαν τῶν λόγων; ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω Μου τὴν Ἐκκλησίαν.

Πεπ. Ὁ Αὐγουστίνος (Serm. 13. de verb. et retract. L. I. C, 21.) ἐξηγεῖ ταῦτα ὡς ἐξῆς, Σὺ εἶ Πέτρος, λέγει ὁ Χριστός καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ, ἢν σὺ ὡμολόγησας ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ, ἢν σὺ ἔγνως, ὡμολογῶν—Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος—οἰκοδομήσω Μου τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπ' Ἐμοὶ οἰκοδομήσω σε, οὐχὶ ἐπὶ σοὶ οἰκοδομήσω Ἐμέ (τοῦ ἔστιν, τὸ Σῶμά Μου, τὴν Ἐκκλησίαν Μου). Διότι οἱ θέλοντες νὰ οἰκοδομήσωσιν ἀνθρώπους ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀνθρώπων, ἔλεγον· Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, (τοῦτ' ἐστὶ, τοῦ Πέτρου, Α'. Κορ. Α', 12).

Ἐκ τῆς διασκέψεως ταύτης τοῦ μακ. Αὐγουστίνου βλέπεις· Πρῶτον, ὅτι ἡ πέτρα, ἐφ' ἧς οἰκοδομεῖται ἡ Ἐκκλησία, δὲν εἶναι ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ἀλλὰ ἡ τοῦ Πέτρου σταθερὰ ὡμολογία τοῦ Χριστοῦ, καὶ Αὐτοῦ ὁ Χριστός.

Δεύτερον, ὅτι οἱ λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι τοῦ Κηφᾶ, ἢ τοῦ Πέτρου τοῦτ' ἐστίν, ἐγὼ ἀποκλειστικῶς ἀνῆκω τῷ Πέτρῳ· ἐγὼ γινώσκω τὸν Πέτρον κεφαλὴν πάντων τῶν διδασκάλων καὶ αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας, — κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Μακ. Αὐγουστίνου, θέλουσι γὰρ θεμελιώσωσι τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ θεμελίου ἀνθρώπων. Καὶ ἰδοὺ τί θέλουσιν οἱ σημερινοὶ Ῥωμαῖοι Χριστιανοί!

Ἐρ. Οὗτοι φέρουσιν ἔτι εἰς ἀπόδειξιν τοῦ δόγματος αὐτῶν τοὺς πρὸς τὸν Πέτρον ἐπομένους λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· Ἐγὼ δὲ ἐδέηθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου. Λουκ. ΚΒ', 32.

Πεπ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐν τῇ δεήσει περὶ πάντων τῶν Ἀποστόλων, καὶ πάντων τῶν εἰς Αὐτὸν πιστευσάντων, εἶδετο περὶ ἀσυχρίτω τῷ λόγῳ μεζονος, ἢ περὶ ὧσων δέεται ἐν τῇδε τῇ περιπτώσει ὑπὲρ τοῦ Πέτρου.

Ἐρ. Ἐν ὁποίᾳ δεήσει;

Πεπ. Ἐν ἐκείνῃ τῇ θαυμαστῇ δεήσει, ἣτις ὑπάρχει εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην. Κερ. ΙΖ'. 11, 12 καὶ 23. Ἐκεῖ ἀναβοᾷ αὐτός· Πάτερ Ἄγιε! τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί Σου· ἵνα ὦσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς Πάτερ! οὐκ δέδωκάς Μοι, θέλω, ἵνα ὅπου εἰμι Ἐγὼ, καθεῖνοι ὦσι μετ' Ἐμοῦ.

Ἐρ. Ἀλλὰ διὰ τί ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐξ ὧσων τῶν Ἀποστόλων ἰδίως εἶδετο περὶ Πέτρου;

Πεπ. Διότι, προεῖδε τὴν ἰδιαιτέραν ἔκπτωσιν τοῦ Πέτρου.

Ἐρ. Ἀλλὰ πρὸς τὸν Πέτρον εἶπε· καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου.

Πεπ. Τοῦτ' ἐστὶ «Σὺ κλονηθήσῃ ἐν τῇ πίστει καὶ πεσῇ· ἀλλ' ἐπιστρέψας αὐθις πρὸς αὐτήν, καὶ ἐγερθεῖς, φρόντισον περὶ τῆς ἐκλείψεως τοῦ πταίσματός σου· διὰ δὲ θερμῆς μετανόιας, ζήλου, καὶ ἀκλονήτου ὁμολογίας τῆς ἀληθείας, δειξὼν τὸ σωτήριον παράδειγμα καὶ τοῖς ἄλλοις, τοῖς κλονουμένοις ἐν τῇ πίστει».

Ἐρ. Οἱ Ῥωμαῖοι Χριστιανοὶ, λαμβάνουσιν ἐτι πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ δόγματος αὐτῶν, τὴν τριττὴν ἐντολὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὴν τριττὴν ἐρώτησιν. *Ἀγαπᾶς Με;* τὴν δοθεῖσαν τῷ Πέτρῳ *ποιμαίνει* (ἀκριβέστερον δὲ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς — *βόσκει*) *τὰ ἀρνία Μου, ποιμαίνει τὰ πρόβατά Μου.* — *ποιμαίνει* (βόσκει) *τὰ πρόβατά Μου Ἰωάν. ΚΑ'. 15, 17.*

Πεπ. Σὺ αὐτὸς λέγεις, ὅτι ἐν τοῖς λόγοις τούτοις ἐμπεριέχεται ἡ ἐντολὴ. Καὶ ἀληθῶς οὕτως, — ἐντολὴ, καὶ οὐχὶ τιμὴ καὶ οὐχὶ τόσον ἡ ἐξουσίαι, ὅσον τὸ καθήκον. Τοιοῦτον δὲ καθήκον, ὃ ἐπιβάλλει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς διακόνοις τῆς Πίστεως. *Ποιμάνετε τὸ (ἐν ὑμῖν) Ποίμνιον τοῦ Θεοῦ, Α'. Πιερ. Ε'. 2.*

Ἐρ. Ἀλλ' ἡ ἐντολὴ, ἡ δοθεῖσα τῷ Πέτρῳ ἔχει ἰδιαίτερόν τι ἐπίσημον καὶ σημαῖνον.

Πεπ. Ἐκ τίνος φαίνεται τοῦτο;

Ἐρ. Τὸ ἐπίσημον τῆς ἐντολῆς ταύτης φαίνεται ἐκ τῆς προηγθεῖσης ἐρωτήσεως περὶ τῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων ἐξεχούσης ἀγάπης πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τῆς τριττῆς ἐπαναλήψεως, τόσον τῆς ἐρωτήσεως, ὅσον καὶ αὐτῆς τῆς ἐντολῆς.

Πεπ. Ἐγὼ δὲν τολμῶ εἰπεῖν σοὶ τὴν γνώμην μου περὶ τοῦ τί ἐσημαίνει τὸ ἐπίσημον τοῦτο, ἀλλ' εἶπω σοὶ τί ἐφρόνουν περὶ τούτου ὁ Αὐγουστίνος, ὁ Ἀμβρόσιος, ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ἐπιφάνειος καὶ ὁ Κύριλλος. Ἀντὶ τῶν πολλῶν τούτων, ἰδοὺ οἱ λόγοι τοῦ τελευταίου.

«Διὰ τριττῆς ὁμολογίας τοῦ Πέτρου (ἦτοι τῆς *Ναὶ Κύριε, Σὺ οἶδας, ὅτι φιλῶ Σε*), ἐξηλείφθη τὸ πταῖσμα τῆς τριττῆς ἀπαρνήσεως, Ματθ. Κς'. 69—75). *Ποιμαίνει τὰ πρόβατά Μου*, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἀποδίδων αὐτῷ τὴν Ἀποστολικὴν ἀξίαν, ἵνα αὕτη μὴ φανῇ παραβεβιασμένη ἐνεκα τῆς ἀπαρνήσεως, τῆς κατὰ ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν συμβάσης».

Σὺν τῇ παρατηρήσει ταύτῃ τῶν ἀρχαίων Ἐκκλησιαστικῶν

Διδασκάλων, ἀναγνώσωμεν καὶ τοὺς ἐξῆς Εὐαγγελικοὺς λόγους· λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, Σίμων Ἰωᾶ, ἀγαπᾷς Με πλεῖον τούτων; τοῦτ' ἐστὶ, σὺ, ὅστις ποτὲ καυχώμενος, εἶπες· Εἰ καὶ πάντες σκαρδαλισθήσονται ἐν Σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκαρδαλισθήσομαι! (Ματθ. Κς', 33). Εἰπέ μοι νῦν, ἀληθῶς ἄρα ἀγαπᾷς Με πλεῖον, ἢ πάντες οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι; — Καὶ ἐκ θλιβερᾶς δοκιμασίας διδαχθεὶς ὁ Πέτρος, δὲν τολμᾷ πλέον νὰ εἴπῃ, ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πλεῖον, ἢ πάντες οἱ λοιποὶ· ἀλλὰ λέγει μόνον, ὅτι ἀγαπᾷ Αὐτόν. *Ναὶ Κύριε, Σὺ οἶδας, ὅτι φιλῶ Σε.* Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐπιδοκιμάζων τὴν ταπεινὴν ταύτην ἀπόκρισιν, ἐρωτᾷ αὐτὸν, οὐχὶ πλέον περὶ τῆς παρὰ πάντας τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους ἐξεχούσης ἀγάπης ἐφ' ἣ ἐκαυχᾶτο ποτὲ ὁ Πέτρος, ἀλλὰ περὶ ἀγάπης ἀπλῶς· Σίμων Ἰωᾶ, ἀγαπᾷς Με; — Μετὰ τῆς αὐτῆς ταπεινώσεως ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ ἀπόκρισις. Ἀλλ' ὅταν ὁ Πέτρος ἡρωτήθη καὶ τρίτον, τότε ἡ τρίτῃ ἀπάντησις ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ· τοῦτο δὲ ὑπῆρξεν ἡ αἰτία, ὅτι ἡ ἐπερώτησις περὶ τῆς ἀγάπης προξένησεν αὐτῷ λύπην. Ἐλυπήθη ὁ Πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτὸ τὸ τρίτον φιλεῖς Με. Ἄρα, ἐκ τούτων θρίαμβος, ἢ μᾶλλον ταπεινώσις τοῦ Πέτρου φαίνεται;

Ἐρ. Εἰπόν σοι ἐτι, ὅτι ἡ ἐντολὴ ἡ δοθεῖσα τῷ Πέτρῳ, ἔχει ἰδίαν σημασίαν. Νομίζουν δὲ ὅτι, ποιμαίνειν τὰ ἀρρία, δηλοῖ τὸ χειραγωγεῖν τὸν Χριστιανικὸν λαόν· τὸ δὲ, ποιμαίνειν τὰ πρόβατα, τὸ κυβερνᾶν αὐτοὺς τοὺς Ποιμένας.

Πεπ. Ἡ ἐρμηνεία αὐτῇ, λαλεῖ περὶ τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀξίας.

Ἐρ. Πῶς;

Πεπ. Ποιμαίνειν τὰ πρόβατα, δηλοῖ λέγεις, τὸ κυβερνᾶν αὐτοὺς τοὺς Ποιμένας. Ἄρα πρόβατα, δηλοῖ Ποιμένας;

Ἐρ. Ναί. Ὁ Πέτρος ἐστὶ τοιοῦτος ποιμὴν, οὗ ἐνώπιον καὶ οἱ ποιμένες ὥσεὶ πρόβατά εἰσιν.

Πεπ. Εἰ μὲν περὶ τῆς ἐνδομύχου τελειότητος λαλεῖς, τότε ὑπάρχουσι καὶ τοιαῦτα πρόβατα, δυνάμενα νὰ ὧσι ποιμένες

τῶν ἰδίων αὐτῶν ποιμένων· ἀλλ' εἰ μὲν, περὶ τῆς φαινομένης ἐξουσίας ὁ λόγος ἐστὶ, τότε καὶ τῷ Πέτρῳ δὲν ἐρρέθη, ποιμαίνει τοὺς ποιμένας, ὥσει τὰ πρόβατα.

Ἐρ. Εἶπον ἤδη, ὅτι δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ ὀνόματος πρόβατα, ἐγνωσῶσι τοὺς Ποιμένας.

Πεπ. Ἐγὼ δεῖξω σοι ἄλλως τὸ ἐσφαλμένον τῆς ἐρμηνείας ταύτης.— Εἰπέ μοι· μὴ γὰρ ἐν τῇ ποιμνῇ δὲν συμπεριλαμβάνονται καθὼς τὰ πρόβατα οὕτω καὶ τὰ ἀρνία;

Ἐρ. Ναί, οὕτως ἔχει.

Πεπ. Ὅθεν δὲν σημαίνουσι τὸ αὐτὸ ἀμφότερα ταῦτα, ἡγουν Ποιμαίνει τὰ πρόβατα καὶ τὰ ἀρνία, ἢ ποιμαίνει τὸ ποιμνιον;

Ἐρ. Ναί!

Πεπ. Ἄρα, τὸ ποιμαίνειν τὸ ποιμνιον τοῦ Χριστοῦ, σημαίνει τὸ ποιμαίνειν τοὺς ποιμένας καὶ τὸν λαόν;

Ἐρ. Ναί!

Πεπ. Ἀλλὰ πᾶσι τοῖς Πρεσβυτέροις ἐρρέθη. Ποιμάνετε τὸ ποιμνιον τοῦ Θεοῦ. Α. Πέτ. Ε. 2. Ἄρα, ἕκαστοι τοῖς πρεσβυτέροις ἐδόθη ἡ ἐξουσία τοῦ ποιμαίνειν τοὺς ποιμένας καὶ τὸν λαόν. Ἰδοὺ τί προέρχεται ἐκ τῆς σῆς ἐρμηνείας!

Ἐρ. Τί δὲ σημαίνουσιν, ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀρνία καὶ πρόβατα;

Πεπ. Ἄκουσεν τὴν περὶ τούτου ἐξήγησιν τοῦ Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας.

«Δυνάμεσθ' ἀνάθεσθαι τὴν διαφορὰν μεταξὺ ἀρνίων καὶ προβάτων καὶ μεταξὺ τῶν λέξεων βόσκειν, καὶ ποιμαίνειν· τοῦτ' ἐστὶ, δίδειν τροφὴν τῷ ποιμνίῳ καὶ κυβερνᾶν αὐτό. Ἀρνία μὲν δύνανται ἀνομασθῶσιν οἱ ἀπλούστεροι, οἵτινες εὐκόλως καθοδογούνται· πρόβατα δὲ, οἱ ἐντελέστεροι. Ὅθεν, ὁ ἀγαπῶν τὸν Χριστὸν ἐπιμελεῖται τῶν τε ἀρνίων καὶ τὸν προβάτων. Τρέφειν τὰ ἀρνία, δηλοῖ μεταχειρίζεσθαι πραῦς ἐπιτήρησιν αὐτῶν· κυβερνᾶν δὲ τὰ πρόβατα, ἐμφαίνει ἀνώτερόν τι καὶ ἐντελέστερον».

Ἐρ. Αἰτί τί δέ, ὀνομαστί τῷ Πέτρῳ ἐντέλλεται ὁ Ἰησοῦς Χριστός τὸ ποιμαίνειν τὰ ἀρνία καὶ τὰ πρόβατα;

Πεπ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων τοῦ Κυρίλλου, ἠδύνασο νὰ ἴδῃς, ὅτι τοῦτο ἦτο ἀναγκαῖον, ἵνα αὐθις ἐγκατασταθῇ ἐν τῷ Ἀποστολικῷ αὐτοῦ ἀξιώματι, ὁ Πέτρος, ὅστις ἐκλονήθη ἀπαρνησάμενος τὸν Χριστόν.

Ἐρ. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ δὲν δύνασαι ν' ἀμφισβητήσῃς, ὅτι, ἐν τοῖς πλείστοις τῶν χωρίων τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὁ Πέτρος ἀναφαίνεται ὁ μεταξὺ τῶν Ἀποστόλων πρωτεύων.

Πεπ. Τοῦτο οὐδεμίας ἀμφισβητήσεως χρήζει. Ἀλλ' ἐξηγήσά σοι ἤδη, ὅτι ὁ πρωτεύων τῶν ἄλλων δὲν εἶνε καὶ κεφαλὴ πάντων. Ἐκτὸς τούτου, παρατηρητέον, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, οὐχὶ μόνῳ τῷ Πέτρῳ, ἀλλὰ τρισὶν Ἀποστόλοις ἀποδίδει τὰ πρεσβεῖα ἀπέναντι τῶν λοιπῶν. *Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς, (Πέτρος) καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι.* Γαλάτ. Β', 9. Καὶ βεβαίως, οἱ δὲ τελευταῖοι Ἀπόστολοι ἠξιώθησαν ἰδιαζούσης οἰκειότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐξελέξατο δ' αὐτοὺς, ἵνα γίνωσι μάρτυρες τῆς ἐνδόξου Αὐτοῦ μεταμορφώσεως ἐπὶ τοῦ Θαβώρ, Ματθ. ΙΖ', 4, καὶ τοῦ δεινοῦ παθήματος ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεθσημανῆς, Ματθ. Κς', 37. Ὁ δὲ Ἀπόστολος Ἰάκωβος ἐσεβάζετο ἰδίως ὡς ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου, καὶ προϊστάμενος τῆς ἐν Σιών Ἐκκλησίας, μητρὸς ἀπασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν (Liturg. Iacob). Ἀλλ' ἐντοσούτῳ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος προσομοιοῖ ἑαυτὸν τοῖς στύλοις τούτοις τῆς Ἐκκλησίας. *Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναι τι, ὅποιοι ποτε ἦσαν, οὐδὲν μοι διαφέρει.* Γαλάτ. Β', 6. Τὸν δὲ Πέτρον ἠλεγξέ ποτε διὰ τὴν παρὰ κανόνα πράξιν αὐτοῦ· *ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν.* Γαλάτ. Β', 11.

Ἐρ. Ὅπως δὴποτε, ὁ Ρώμης Ἐπίσκοπος ὑπάρχει καὶ ἤδη ἀρχοῦντως διάσημος, διαδεξάμενος τὰ πρωτεῖα τοῦ Πέτρου.

Πεπ. Ἐξετάσωμεν καὶ τοῦτο. Ἀληθῶς ἄρα ὁ Ρώμης Ἐπί-

σκοπος ἐστὶ διάδοχος τοῦ Πέτρου; καὶ πῶς νοεῖται τοῦτο; ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος ἐστὶν ἀρα Ἀπόστολος;

Ἐρ. Ὁ θρόνος αὐτοῦ ἐπωνομάζεται Ἀποστολικός.

Πεπ. Τὸ πάλαι, πάντες οἱ Ἐπισκοπικοὶ θρόνοι, οἱ θεμελιωθέντες ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, ἐπωνομάζοντο Ἀποστολικοί.

Ἐρ. Ἀκριβῶς δ' ἐννοούμενου τοῦ πράγματος, ὁ Ῥωμαϊκὸς Ἐπίσκοπος δὲν εἶνε, βεβαίως Ἀπόστολος.

Πεπ. Ὁ δὲ Πέτρος ἦτο Ἀπόστολος. Ἀρα ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος δὲν εἶνε διάδοχος τοῦ Πέτρου.

Ἐρ. Ὡς Ἀποστόλου μὲν οὐχί. Ἀλλ' ὡς Ἐπισκόπου;

Πεπ. Περὶ τοῦτου, ἀρκούντως ἐλαλήσαμεν ἤδη ὅτε ἤρσυνησαμεν τοὺς λόγους τοῦ Εἰρηναίου περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ περὶ τῆς διαδοχῆς τῶν Ἐπισκόπων αὐτῆς. — Ὁ Ἐπίσκοπος Ῥώμης εἶνε τοπικὸς Ἐπίσκοπος· ὁ δὲ Πέτρος, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἀπόστολοι, ἦτο Ἐπίσκοπος Οἰκουμενικός, ἐν τῇ πληρυστάτῃ σημασίᾳ τῆς λέξεως ταύτης. Ἀρα, ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος δὲν εἶνε διάδοχος τῆς Ἐπισκοπῆς τοῦ Πέτρου.

Ἐρ. Λέγουσιν, ὅτι ὁ Πέτρος ἵδρυσε τὸν πρωτεύοντα θρόνον τῆς Ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ.

Πεπ. Τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές. Ὁ πρῶτος καὶ κύριος τόπος τῆς διακονίας τοῦ Πέτρου ἦσαν τὰ Ἱεροσόλυμα. Ὅ,τι ἀναφέρεται ἐν ταῖς Ἀποστολικαῖς πράξεσι περὶ τοῦ Πέτρου ἐγένετο κατὰ τὴν Ἀνατολήν. Ἀμφότεραι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Πέτρου ἀποτείνονται μᾶλλον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους (Α. Πέτρ. Α', 1. 2. Πέτρ. Γ', 1.). Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει εὐκρινῶς, ὅτι τῷ Πέτρῳ ἐνεπιστεύθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, καθὼς ὁμολογεῖται καὶ ὑπ' ἄλλων Ἀποστόλων ἰδόντες, ὅτι πεπίστευμαι τὰ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροθυστίας (τοῦτ' ἐστὶ τῶν ἐθνικῶν), καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς, (τοῦτ' ἐστὶ τῶν Ἰουδαίων) Γαλάτ. Β', 7.

Ἐρ. Ἀλλ' ὁ Πέτρος ἐτελεύτησεν ἐν Ῥώμῃ, καὶ τοῦτου ἐνεκα, ἔμεινεν ἐκεῖ ὁ πρωτεύων θρόνος τῆς Ἐπισκοπῆς αὐτοῦ.

Πεπ. Καὶ ὁ Παῦλος ἐτελεύτησεν ἐν Ῥώμῃ διὰ τοῦτο οὖν

ἔμεινεν ἐκεῖ ὁ πρωτεύων θρόνος τῆς Ἐπισκοπῆς καὶ αὐτοῦ. Πόσοι λοιπὸν θρόνοι ὑπάρχουσιν ἐν Ῥώμῃ;

Ἐρ. Ὁ Παῦλος δὲν ἦτο ὁ πρῶτος θεμελιωτὴς τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἐκκλησίας.

Πεπ. Ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος λέγει, ἀδιακρίτως, ὅτι οἱ ἐνδοξότεροι Ἀπόστολοι, Πέτρος καὶ Παῦλος, ἐθεμελίωσαν καὶ ἐστερέωσαν τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐρ. Λέγουσιν, ὅτι ὁ Πέτρος ἐδιόκει τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη.

Πεπ. Τοῦτο λέγεται ἐν τῇ νῦν Ῥώμῃ. Ἐν δὲ τῇ ἀρχαίᾳ, ἔγραφεν ὁ Λακτάκιος, ὅτι ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς Ῥώμην βασιλεύοντος ἤδη τοῦ Νέρωνος. (De mor. persec. C. 2). Εἶνε δὲ γνωστὸν, ὅτι τῷ δεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Νέρωνος, ὁ Πέτρος ἔλαβε θάνατον ματυρικόν.

Ἐρ. Εἰπέ μοι δὴ, τίνας, κατὰ σὴν γνώμην, ἦτο διάδοχος ὁ πρῶτος Ῥωμαϊκὸς Ἐπίσκοπος;

Πεπ. Οὐδενός.

Ἐρ. Πῶς τοῦτο;

Πεπ. Καθὼ πρῶτος.

Ἐρ. Ἀλλὰ, πρὶν αὐτοῦ, ὁ Πέτρος, ἢ, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Εἰρηναίου, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος διέταττον τὰ τῆς Ἐπισκοπῆς, ἃ ἔπειτα ἐνεπιστεύθησαν αὐτῷ. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶνε διάδοχος αὐτῶν;

Πεπ. Κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην, πᾶς Ἐπίσκοπος τῆς ἀρχετύπου ἐκκλησίας τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἦτο καὶ διάδοχος Ἀποστόλου τίνος. Ὁ Τερτυλλιανὸς λέγει.

«Δηλωσάτωσαν οἱ αἱρετικοὶ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ αὐτῶν· δεῖξάτωσαν τὴν διαδοχικὴν τάξιν τῶν Ἐπισκόπων καὶ αὐτῶν, ἀνιῶσαν διὰ διηγενοῦς διαδοχῆς μέχρις Ἐπισκόπου, διαδόχου Ἀποστόλου τινός, ἢ Ἀποστολικῷ ἀνδρὶ, ἠτήσαντος μετὰ τῶν Ἀποστόλων· ὡς παραδείγματος χάριν, ἢ Σμύρνης Ἐκκλησία ἔχει τὸν Πολύκαρπον, ἐγκαταστηθέντα

«ὕπο τοῦ Ἰωάννου» ὡς ἡ Ἐκκλησία Ῥώμης, τὸν Κλημεντα, «χειροτονηθέντα ὑπὸ τοῦ Πέτρου» ὡς πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἐκκλη-
 «σῖαι ἔχουσιν Ἐπισκόπους, ἀναβιβασθέντας εἰς τὴν Ἐπισκο-
 «πὴν διὰ τινος Ἀποστόλου, καὶ παραδόντας τοῖς διαδόχοις
 «αὐτῶν τὸ Ἀποστολικὸν σπέρμα». (Praescrip. contra Haer.
 C. 20, 32, 36).

Κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην, καὶ πάντες οἱ νῦν, νομίμως
 προχειρισθέντες, ἐν τινὶ Ἐκκλησίᾳ, Ἐπίσκοποι, εἰσὶ διαδοχοὶ
 τοῦ Ἀποστολικοῦ σπέρματος.

Ερ. Συμφωνεῖς τοῦλάχιστον, ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία,
 καὶ ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος, εἶχον πάντοτε τὰ πρωτεῖα.

Πεπ. Οὐδὲ τὴν γνώμην ταύτην βλέπω σύμφωνον πρὸς τὴν
 ἀλήθειαν.

Μήτηρ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν (κατὰ τοὺς λόγους τῶν
 Πατέρων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου Epis. Synod.
 ad Damas.) Μήτηρ τοῦ Χριστιανικοῦ ὀνόματος (κατὰ τοὺς
 λόγους τοῦ Αὐτοκράτορος Ιουστίνου. Ep. ad Hormisd), κα-
 τέχουσα τὴν πρώτην τάξιν ἐν τῇ Οἰκουμένῃ Ἐκκλησίᾳ
 καὶ τὰ πρωτεῖα (κατὰ τοὺς λόγους Αὐγύστου, Epis. 23), ἐστὶν
 ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων, θεμελιωθεῖσα παρ' αὐτοῦ
 τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἦτο ἀόρατός τε καὶ ὁρατὴ κεφαλὴ
 αὐτῆς· ἐπικυρωθεῖσα διὰ τῆς καταβάσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύμα-
 τος· διαδοθεῖσα ὑπὸ πάντων τῶν Ἀποστόλων· διαμείνασα πλει-
 ότερον πασῶν τῶν λοιπῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν Ἀποστό-
 λων· πρὶν πασῶν ἀνῆλθαι διὰ μαρτυριῶν, καὶ οὕσα μεγά-
 λη ἀποθήκη, ἐξ ἧς τὰ σπέρματα τῆς σωτηρίου διδασκαλίας
 μετεβιβάσθησαν ἐπὶ τοῦ προσώπου ἀπάσης τῆς γῆς.

Ερ. Ἀληθῶς, τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα εἰσὶ λίαν σπουδαῖα.
 Ἀλλὰ διὰ τί ὁ Πέτρος, ὡς πρωτεύων τῶν Ἀποστόλων, δὲν ἔ-
 μείνει διὰ παντός ἐν Ἱεροσολύμοις;

Πεπ. Ἰδε ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Πέτρος δὲν ἐμερίμνα νὰ ἐγείρῃ
 πρωτεύουσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς ἄλλοι ἔπειτα ἐσκέψαντο·

ἤθελε δὲ καὶ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολὴν τοῦ Διδασκάλου αὐτοῦ· Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Μάρκ. Ις', 15. Ἡ ἐντολὴ δὲ αὕτη ἔφερεν αὐτὸν ἐπὶ τέλους μέχρι Ρώμης.

Ἐρ. Καὶ δὲν ἔφερεν οὗτος μεθ' ἑαυτοῦ τὰ πρωτεῖα τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας;

Πεπ. Ὑπόθεσ, ὅτι Κυβερνήτης, ἐπισκεπτόμενος τὰς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ἔρχεται εἰς τινα ἀπὸ τῆς Πρωτεύουσας ἀφισταμένην πόλιν, καὶ ἐκεῖ θνήσκει· γίνεται, τούτου ἕνεκα, ἡ πόλις αὕτη Πρωτεύουσα;

Ἐρ. οὐχὶ βεβαίως.

Πεπ. Ὁ Πέτρος, οὐχὶ μὲν Κυβερνήτης, ἀλλὰ ὑπηρετῆς τῆς Ἐκκλησίας, διερχόμενος ἅπαντα τὸν κόσμον καὶ κηρύττων τὸ Εὐαγγέλιον, ἔρχεται εἰς Ρώμην, καὶ ἐκεῖ ἀποθνήσκει. Ἄρα, ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐγένετο ἐκ τούτου Πρωτεύουσα τῆς Οἰκουμένης Ἐκκλησίας;

Ὑποθέσωμεν πρὸς στιγμήν, ὅτι ἡμεῖς διατελοῦμεν ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Ἐκκλησίας. Τὸ ἐξηκοστὸν τέταρτον ἔτος, μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ Πέτρος θνήσκει ἐν Ρώμῃ. Τὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης καθιστῶμεν διάδοχον τοῦ Πέτρου, πρῶτον ἐν τῷ κόσμῳ Ἐπίσκοπον, καὶ, ἐὰν θέλῃς, καὶ ὁρατὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας.— Ἴδε δὲ τί πράττομεν! Μέχρι τέλους τοῦ πρώτου αἰῶνος μένουσιν ἐν ζωῇ ὁ Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, ἀγαπητὸς μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἰδίως ἐν τῇ τῶν Ἱεροσολύμων Ἐκκλησίᾳ, Ἐπίσκοπος αὐτῆς, (ὁ Ἀπόστολος) Σίμων (ὁ Ζηλωτῆς), συγγενὴς τοῦ Κυρίου. Ὅθεν, πρέπει ν' ἀποδώσωμεν τὰ πρωτεῖα τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης καὶ ἐπὶ αὐτῶν;— Πέποιθα, ὅτι εἰς τοῦτο δὲν στέργεις. Ἀλλ' ἐὰν μέχρι τέλους τοῦ πρώτου αἰῶνος, ὅτε ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ μένουσιν ἐν ζωῇ οἱ Ἀπόστολοι, οἱ Ρώμης Ἐπίσκοποι δὲν ἔχουσι τὰ πρωτεῖα, τότε οὗτοι ποῦ εὐρίσκουσιν αὐτὰ κατὰ τὸν δευτέρου αἰῶνα;

Ἐρ. Ἀλλ' ἀνωτέρω εἶπας, καὶ ἀπέδειξας, ὅτι αὐταὶ αἱ Σύνοδοι ἀπέδιδον τῷ Ῥώμῃς Ἐπισκόπῳ τὰ πρωτεῖα τῆς θέσεως· πόθεν δὲ πηγάζουσιν αὐτά;

Πεπ. Παρ' αὐτῶν τῶν Συνόδων.

Ἐρ. Πῶς δὲ τοῦτο;

Πεπ. Οἱ Ἐπίσκοποι τῆς ἀρχετύπου Ἐκκλησίας, ἐνθυμούμενοι τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ, *Καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δούλος.* Ματθ. Κ', 27, ἀναμφιβόλως ἐνόμιζον, ἕκαστος ἑαυτὸν, δούλον ἑσχατον. Ὅθεν εἰκάζεται, ὅτι οὐδεὶς ἐφαντάζετο νὰ ἐρωτήσῃ, τίνι αὐτῶν ἀνήκουσι τὰ πρωτεῖα, ἐν ὧσιν ὑπῆρχον ἐν ζωῇ οἱ Ἀπόστολοι, καὶ πρὶν ἢ ἀρχίσωσι νὰ συναθροίζωνται πολυάριθμοι σύνοδοι. Ὅτε δὲ ἤρξαντο σύνοδοι, τότε αἱ Ἐκκλησίαι τῶν ἐπισημοτέρων πόλεων, ἐνθα πλείοτερον πλῆθος συρρέει, καὶ ἄρα καὶ Χριστιανοὶ, καὶ μάλιστα αἱ Ἐκκλησίαι, ἐν αἷς ἦτο μᾶλλον γνωστὸν, ὅτι Ἐπίσκοποι διεδέχθησαν Ἀποστόλους, ἔλαβον τὰ πρωτεῖα ἐνώπιον τῶν περικειμένων καὶ μὴ τοσοῦτον διασήμεων Ἐκκλησιῶν, καὶ ἐγένοντο τὸ καταφύγιον αὐτῶν. Τοιαῦται Ἐκκλησίαι ἦσαν ἡ τῆς Ἀρμενίας, ἥς οἱ Ἐπίσκοποι προήρχοντο ἀπὸ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Πέτρου· ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἥς οἱ Ἐπίσκοποι ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ, ἥς οἱ Ἐπίσκοποι ἀνεβίβαζον τὴν καταγωγὴν αὐτῶν πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Παῦλον. Ἡ τάξις ἀπῆται, ἵνα, καὶ ἐκ τῶν τριῶν Ἐπισκόπων, τῶν διασημοτέρων Ἐκκλησιῶν, δοθῶσι τινι τὰ πρωτεῖα, καὶ κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Οἰκουμενικοῦ κανόνος, οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασιν τὰ πρεσβεῖα τῷ Ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεῦσιν τὴν πόλιν. Σημείωσαι δὲ τὴν ἐκφρασιν ταύτην τοῦ Συνοδικοῦ κανόνος· οἱ πατέρες ἀποδεδώκασιν τὰ πρωτεῖα· ἄρα, οὐχὶ οἱ Ἀπόστολοι, οὐδὲ ὁ Χριστὸς ἀποδεδώκασιν αὐτά.

Οὐχί! ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ οὐδεμίαν ἐννοίαν ἐστὶ σῶμα τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης· διὸ, ἀμοιβαίως, οὔτε ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος, ὑπὸ οὐδεμίαν ἐννοίαν ἐστὶ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Προφῆται εἰσὶ διάκονοι τῆς Ἐκκλησίας οὐδείς, πλην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καλεῖται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, κεφαλὴ αὐτῆς. Καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν Ἀποστόλους, τοὺς δὲ Προφῆτας, τοὺς δὲ Εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν Ἀγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ· μέχρι καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυθείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν παρουσίᾳ πρὸς τὴν μεθοδεῖαν τῆς πληρῆς· ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς Αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ, ὁ Χριστός. Ἐφεσ. Δ', 11—15.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ.

Ἐρ. Ἐστὶ μίαν ἐρώτησιν περὶ τῆς ἱεραρχίας τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας.

Πεπ. Ὅποια ἐστὶν αὕτη;

Ἐρ. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἐξηρτάτο πρότερον ἀπὸ τοῦ Πατριαρχοῦ Κωνσταντινουπόλεως· ἔπειτα δὲ, συγκατατεθέντων τῶν Ἀνατολικῶν Πατριαρχῶν, εἶχεν ἴδιον Πατριάρχην, ὅπερ ἐστὶ, βεβαίως, τὸ αὐτό. Μετὰ ταῦτα, τὸν Πατριάρχην διεδέχθη ἡ Ἀγιωτάτη Σύνοδος. Ἐκ τούτων οὖν, μὴ ἐγένετο μεταβολὴ τις ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας;

Πεπ. Οὐδαμῶς. Ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ ἐν πάσαις ταῖς Ἐκκλησιαῖς ἰδρύθησαν Σύνοδοι, καταλαβοῦσαι τὰς θέσεις τῶν Πατριαρχῶν.

Ἐρ. Τί λέγεις;

Πεπ. Ὅσακις ἐν τινι Ἐκκλησίᾳ ἀπέθνησκε Πατριάρχης, συνεκροτεῖτο ἐν αὐτῇ Συνάθροισις (Ἑλληνιστὶ δὲ Σύνοδος), ἥ τις καὶ κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ Πατριάρχου.

Ἐρ. Ἀπασαν ἄρα τὴν πατριαρχικὴν ἐξουσίαν εἶχεν ἡ τοιαύτη Συνάθροισις, ἡ Σύνοδος;

Πεπ. Ἀναμφιδόλως.

Ἐρ. Ἡδύνατο ἄρα νὰ ἐκλέξῃ καὶ χειροτονήσῃ Ἐπίσκοπον;

Πεπ. Ἐκλέγουσα καὶ χειροτονοῦσα Πατριάρχην, πῶς δὲν ἔδύνατο νὰ ἐκλέξῃ καὶ χειροτονήσῃ Ἐπίσκοπον;

Ἐρ. Ὑπάρχουσι περὶ τοῦτου Ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες;

Πεπ. Ὁ πρῶτος Ἀποστολικὸς κανὼν λέγει· Ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθω ὑπὸ Ἐπισκόπων δύω ἢ τριῶν. Οἱ Συνοδικοὶ κανόνες ὀρίζουσιν ὅπως κατὰ τὴν προχείρισιν Ἐπισκόπου μέτεχουσιν οἱ Ἐπίσκοποι ἀπάσης τῆς ἐπαρχίας· ἐν ἀνάγκῃ δὲ, τρεῖς Ἐπίσκοποι, συναίνεσει τῶν λοιπῶν. (Α. Νικ. Σύν. καν. Δ'. Καρθ. καν. ΙΓ'. Ἀντιοχ. καν. ΙΘ'). Οὕτως ἐνηργεῖτο ἐκ παλαι καὶ αἱ ἄλλαι, σπουδαιότεραι ἐκκλησιαστικαὶ ὑποθέσεις· πρὸς δὲ τοῦτο τὸ τέλος, ὁ τριακαστὸς ἔβδομος Ἀποστολικὸς κανὼν ὀρίζει· Δεύτερον τοῦ ἔτους Σύνοδος γινέσθω τῶν Ἐπισκόπων. Τὸ αὐτὸ ἐπεκύρωσε καὶ ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (καν. ε'). Ἀλλ' ἡ ἑκτὴ, ἰδοῦσα, ὅτι αἱ τοσοῦτω συνεχεῖς συναθροίσεις ἐπισκόπων εἰς δύσκολοι τε καὶ ὀχληραὶ πρὸς αὐτοὺς, ἔδοξεν αὐτῇ (καν. Η') ἀπαξ τοῦ ἔτους γίνεσθαι Σύνοδον. Ἐν τοσοῦτω, τὸ πλεῖστον τῶν ὑποθέσεων τῶν ἐκπαλαι ὑπὸ τὰς Συνόδους ὑποκειμένων, περιῆλθον εἰς τοὺς Πατριάρχας καὶ τοὺς Μητροπολίτας.

Ἐρ. Ὅθεν, ἡ Ῥωσικὴ Ἐκκλησία, διὰ τῆς συστάσεως τῆς Συνόδου, ἐπλησίασεν ἐτι μᾶλλον πρὸς τὸν ἀρχαῖον τρόπον τῆς Ἱεραρχίας, καὶ δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτῆς;

Πεπ. Ναι βεβαίως. Ἀλλὰ, διὰ τὴν ἑκτασιν τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ τὸν ἐτι καὶ νῦν πρόπον τῆς διεξαγωγῆς τῶν ὑποθέσεων, ἀδύνατον ἦτο, ἐν τῇ Ῥωσσίᾳ, νὰ συνέρχεται

Σύνοδος ἀπαξ ἢ δις τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἀνάγκη δὲ ἦτο νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε. Διό, συνεστήθη ἡ διαρκὲς Σύνοδος.

Ἐρ. Τίνα πρέπει νὰ τιμῶμεν ἀνώτερον ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ; τὸν Πατριάρχην, ἢ τὴν Σύνοδον;

Πεπ. Ἡ γενικὴ Σύνοδος ἀπάσης τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας ἠδύνατο νὰ κρίνῃ αὐτὸν τὸν Πατριάρχην. Ἡ μερικὴ Σύνοδος τῶν ἐκλεκτῶν Ἐπισκόπων, ἐν τῇ ἐνότητι αὐτῆς, κέκτηται δικαιωμάτων ἴσων τοῖς τοῦ Πατριάρχου διὸ προσαγορεύεται Ἀγιωτάτη, ὥς καὶ ὁ Πατριάρχης. Ὁ Πατριάρχης ἐστὶ Σύνοδος, ἐν ἐνὶ προσώπῳ ἢ δὲ Σύνοδος, Πατριάρχης ἐν τισιν ἐκλεκτοῖς ἱεροῖς προσώποις. Οὕτως ἔκριναν οἱ Ἀνατολικοὶ ὀρθόδοξοι Πατριάρχαι, ὅτε συνήνεσαν εἰς τὴν σύστασιν τῆς ἐν τῇ Ῥωσικῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀγιωτάτης Συνόδου, καὶ ἔδωκαν αὐτῇ τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἐξουσίαν, ἣν πρὸ αὐτῆς εἶχεν ὁ τῶν ἀπασῶν τῶν Ῥωσσιῶν Πατριάρχης.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ΕΚ ΤΗΣ ΕΓΚΥΚΛΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

ΤΟΥ ΦΩΤΙΟΥ

Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς Πατριαρχικοὺς θρόνους, τοῦτ' ἐστὶ, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ λοιποῦς.

Βουλγάρων ἔθνος βαρβαρικόν, καὶ μισόχριστον εἰς τοιαύτην μετέκλινεν ἡμερότητα καὶ Θεογνωσίαν, ὥστε τῆς ἐθνικῆς δεισιδαιμονίας, ἀποσκευασάμενοι τὴν πλάνην εἰς τὴν τῶν Χριστιανῶν παραδόξῳ μετενεκενετρίσθησαν πίστιν.

* * *

Οὕτω γὰρ ἐκείνου τοῦ ἔθνους, οὐδ' εἰς δύο ἐνιαυτοὺς τὴν δρθήν τῶν Χριστιανῶν τιμώντος θρησκείαν ἄνδρες ἐκ σκότους ἀναδύντες, τῆς γὰρ Ἐσπερίου μοίρας ὑπῆρχον γεννήματα, ... οὕτοι, πρὸς τὸ νεοπαγὲς εἰς εὐσεβείαν καὶ νεοσύστατον ἔθνος ἐμπηδήσαντες κατανεμησάμενοι ἐλυμήναντο, ἀπὸ γὰρ τῶν ὀρθῶν καὶ καθαρῶν δογμάτων, καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀμωμῆτου πίστεως, παραφθείρειν τούτους, καὶ ὑποσπᾶν, κατεπανουργήσαντο.

Καὶ πρῶτον μὲν αὐτοὺς ἐκθέσμως, εἰς τὴν τῶν Σαββάτων νηστείαν μετέστησαν. Οἶδε δὲ καὶ ἡ μικρὰ τῶν παραδιδόντων ἀθέτησις, καὶ πρὸς ὅλην τοῦ δόγματος ἐπιτρέψαι καταφρόνησιν. Ἐπειτα δὲ τὴν τῶν νηστειῶν (τεσσαρακοστῆς) πρώτην ἐβδόμηδα, τῆς ἄλλης νηστείας περικόψαντες, εἰς ἡλιακτοποιίας.

καὶ τυροῦ τροφήν, καὶ τὴν τῶν ὁμοίων ἀδὸθηφαγίαν καθείλ-
κυσαν. Ἐντεῦθεν αὐτοῖς τὴν ὁδὸν τῶν παραβάσεων ἐμπλα-
τύνοντες, καὶ τῆς εὐθείας τρίβου καὶ Βασιλικῆς διαστρέφον-
τες, καὶ δὴ καὶ τοὺς ἐνθέσμων γάμῳ Πρεσβυτέρους διαπρέπον-
τας..., τοὺς ὡς ἀληθῶς Θεοῦ ἱερεῖς, μυσάττεσθαι τε, καὶ ἀπο-
στρέφεσθαι παρεσκεύασαν. Τῆς Μανοῦ Γεωργίας, ἐν αὐτοῖς,
τὰ σπέρματα κατασπείροντες, καὶ ψυχὰς ἄρτι βλαστάνειν
ἀρχιζέμενας τὸν σπόρον τῆς εὐσεβείας, τῇ τῶν ζιζανίων ἐπισπο-
ρᾷ λυμαινόμενοι.

Ἀλλὰ γε δὴ, καὶ τοὺς ὑπὸ Πρεσβυτέρων μύρῳ χρισθέντας,
ἀναμυρίζειν αὐτοὶ οὐ πεφρίκασιν. Ἐπισκόπους ἑαυτοὺς ἀνα-
γορεύοντες, καὶ τὸ τῶν Πρεσβυτέρων χρίσμα, ἀχρηστον εἶναι,
καὶ εἰς μάτην ἐπιτελεῖσθαι, τεραττεύόμενοι.

Τοὺς ἀπαξ μύρῳ χρισθέντας ἀναχρίοντες, καὶ τὰ τῶν Χρι-
στιανῶν ὑπερφυῇ καὶ θεῖα μυστήρια, εἰς λῆρον μακρὸν καὶ πλα-
τὺν ἐξορχούμενοι γέλωτα. Καὶ τόγχε σοφὸν τῶν ὡς ἀληθῶς ἀ-
μυήτων· οὐ γὰρ ἔξεστι, φασίν, ἱερεῦσιν τοὺς τελουμένους μύ-
ρῳ ἀγιάζειν. Ἀρχιερεῦσι γὰρ μόνοις ἐνομίσθη. — Πόθεν ὁ νό-
μος; τίς δ' ὁ νομοθέτης; ποῖος τῶν Ἀποστόλων; τῶν Πα-
τέρων δέ; ἀλλὰ τῶν Συνόδων; ἢ ποῦ καὶ πότε συστῆσα; τί-
κων δὲ κρατήσασα ψήφοις, — Οὐκ ἔξεστιν ἱερεῖ μύρῳ τοὺς
βαπτιζομένους σφραγίζειν; οὐκοῦν οὐδὲ βαπτίζειν ὅλως, οὐδὲ
ἱεράσθαι! Ἄρα ἵνα σοι μηδὲ ἡμίτομος ἱερεὺς, ἀλλ' ὁλόκληρος,
εἰς ἀνίσκρον εἴη κληρὸν ἀπεληλαμένος. Ἱερουργεῖ τὸ Δεσποτι-
κὸν Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοὺς πάλαι μυσταγω-
γηθέντας, δι' αὐτῶν καθαγιάζει, πῶς οὐχ ἁγιάσει μύρῳ χρίων
τοὺς νῦν τελουμένους; βαπτίζει ὁ ἱερεὺς, καθάρσιον δῶρον τῷ
βαπτιζομένῳ τελεσιουργῶν. πῶς, ἥς τελεσιουργὸς αὐτὸς ὑπάρ-
χει καθάρσεως, ἀφαιρῆσαι αὐτοῦ τὴν φυλακὴν καὶ σφραγι-
δα; Ἀλλ' ἀφαιρεῖς τὴν σφραγίδα, καὶ ὁ ὑπηρετεῖν ἐπιτελεῖς;

τῷ δώρῳ, μὴδ' ἐν αὐτῷ τινὰς τελεσιουργεῖν, ἵνα σε γυμναίς, ὁ
 σοὶ ἱερεὺς, ἐνδιαπρέπων ἐνόμασιν, (διὰ τῆς ἑαυτοῦ μηδαμινό-
 τητος) τῆς αὐτῆς αὐτῷ χοροστασίας κορυφαῖον δεῖξῃ καὶ ἐπί-
 σκοπον.

Ἀλλὰ γὰρ οὐχὶ μόνον εἰς ταῦτα παρανομεῖν ἐζηνέχθησαν,
 ἀλλὰ καὶ εἴτις κακῶν ἐστὶ κορωνίς, εἰς ταύτην ἀνέδραμον.
 Πρὸς γὰρ τοὶ τοῖς εἰρημένοις ἀτοπήμασι, καὶ τὸ ἱερὸν καὶ ἅγιον
 Σύμβολον, ὃ πᾶσι τοῖς Συνοδικαῖς καὶ Οἰκουμενικαῖς ψηφίσμα-
 σιν, ἀμυχον ἔχει τὴν ἰσχὺν, νόθοις λογισμοῖς, καὶ παρεγγρά-
 πταις λόγοις, καὶ θράσους ὑπερβολῇ, κιβδηλευεῖν ἐπεχείρησαν.
 Ὡ τῶν τοῦ πονηροῦ μηχανημάτων, τῶν μεταξὺ τῶν δημοπίστων
 νέαν ἐριδα διασπειρόντων! Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐκ ἐκ τοῦ
 Πατρὸς μόνον, ἀλλὰ γε καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ἐκπορεύεσθαι καὶνα-
 λογήσαντες.

* *

Τίς οὖτως ἀνάσχοιτο, τῶν ἐν Χριστιανῶς τελούντων, ἐπὶ
 τῆς Ἁγίας Τριάδος δύο εἰσαγεῖν αἰτία. Υἱοῦ μὲν καὶ Πνεύμα-
 τος, τὸν Πατέρα· τοῦ Πνεύματος δὲ πάλιν, τὸν Υἱόν· καὶ εἰς
 διθεῖαν τὴν μοναρχίαν λύειν;

Διὰ τί δὲ καὶ ἐκπορευθεῖν τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα; Εἰ γὰρ ἡ
 ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπόρευσις αὐτοῦ τελεία, (τελεία δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς
 τέλειος, ἐκ Θεοῦ τέλειος)· τίς ἡ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπόρευσις, καὶ
 διὰ τί; περιττὸν γὰρ ἂν εἶη τοῦτο, καὶ μάταιον.

* *

Εἰ γὰρ ἐν ᾧ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα, ἡ ἰδιό-
 της ἐπιγινώσκεται αὐτοῦ· ὡσαύτως δὲ, καὶ ἐν ᾧ γεννᾶται ὁ
 Υἱός, ἡ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται δὲ, (ὡς ὁ ἐκείνων λῆρος), καὶ τὸ
 Πνεῦμα ἐκ τοῦ Υἱοῦ· πλείοσιν ἄρα ἰδιότησι διαστέλλεται τὸ
 Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς, ἢ περ ὁ Υἱός. Κοινὸν μὲν γὰρ Πατρί καὶ
 Υἱῷ, ἡ ἐξ αὐτῶν τοῦ Πνεύματος πρόοδος· ἰδίᾳ δὲ τοῦ Πνεύμα-

τος, ἥτε ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπόρευσις, καὶ μὴν καὶ ἡ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Εἰ δὲ πλείοσιν διαφοραῖς διαστέλλεται τὸ Πνεῦμα ἥπερ ὁ Υἱός, ἐγγυτέρω ἂν εἴη τῆς Πατρικῆς οὐσίας ὁ Υἱός, ἥπερ τὸ Πνεῦμα. καὶ οὕτως ἡ Μακεδονίου πάλιν, κατὰ τοῦ Πνεύματος, παρακλύψει τόλμα, τὸ ἐκείνων ὑποδυομένη ὄραμα, καὶ τὴν σκηνήν.

* * *

Ἐκπορεύεται (φρσίν) τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ· πόθεν ἤκουσας τοῦτο; ἐκ ποίων Εὐαγγελιστῶν τὴν φωνὴν ἔχεις ταύτην; ποίας Συνόδου τὸ βλάσφημον τοῦτο ῥῆμα;

Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν φρσίν. Τὸ πνεῦμα, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται· οἱ δὲ τῆς καινῆς ταύτης δυσσεβείας πατέρες, τὸ Πνεῦμα, φασιν, ὃ παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται.

Τίς οὐ κλείσει τὰ ὦτα πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς βλασφημίας ταύτης; Αὕτη κατὰ τῶν Εὐαγγελίων ἴσταται, πρὸς τὰς Ἁγίας παρκατάσταται Συνόδους, τοὺς μακαρίους καὶ Ἁγίους παραγράφεται Πατέρας, τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον, τὸν ἐν Θεολογίᾳ περιβόητον Γρηγόριον, τὴν βασιλείον τῆς Ἐκκλησίας στολήν, τὸν Μέγαν Βασίλειον, τὸ χρυσοῦν τῆς Οἰκουμένης στόμα, τὸ τῆς σοφίας πέλαγος, τὸν Ἰωάννην, τὸν ὡς ἀληθῶς χρυσόστομον. Καὶ τί λέγω τὸν δεῖνα, ἢ τὸν δεῖνα; κατὰ πάντων ὁμοῦ τῶν Ἀγίων Προφητῶν, Ἀποστόλων, Ἱεραρχῶν, Μαρτύρων, καὶ αὐτῶν τῶν Δεσποτικῶν φωνῶν, ἡ βλασφημία αὕτη καὶ θεόμαχος φωνὴ ἐξοπλίζεται.

* * *

Εἰ ἐκ τοῦ Πατρὸς μὲν ὁ Υἱὸς γεγέννηται, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται· ὥς εἰς δύο αἰτίας ἀναφερόμενα, οὐδὲ τὸ σύνθετον εἶναι διαδράσειεν.

* * *

Ὡς εἶπες ὅτι τοῦ Πνεύματος, ἐκ τοῦ Πατρὸς, πρόδος, εἰς ὑ-

παρξιν συντελεῖ· τί συνοίσει τῷ Πνεύματι ἢ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκ-
πόρευσις, τῆς Πατρικῆς ἀκούσης εἰς ὑπαρξιν; Οὐ γάρ τις,
εἰς ἑτερόν τι, τῶν περὶ τὴν οὐσίαν, συντελεῖν, κατατολμή-
σαι λέγειν· πάσης διπλῆς, καὶ συνθέσεως, τῆς μακρυᾶς καὶ
Θείας ἐκείνης φύσεως, ὡς ἀπωτάτω κειμένης.

* *

Ταύτην τὴν ἀσέβειαν οἱ τοῦ Σκότους ἐκείνοι Ἐπίσκοποι
μετὰ τῶν ἀθεμίτων, Βουλγάρων ἔθνος ἐνέσπειραν. Ἦλθεν ἡ
τούτων φήμη εἰς τὰς ἡμετέρας ἀκοάς.— Ἐπλήγηνμεν διὰ μέ-
σων τῶν σπλάγχνων καιρίαν πληγὴν, ὡς εἴτις τὰ ἐκγονα τῆς
κοιλίας αὐτοῦ, κατ' ὀφθαλμοὺς ἴδοι ὑπὸ ἑρπετῶν καὶ θηρίων
παραρασσόμενά τε, καὶ διασπώμενά· καὶ γὰρ οἷς κόποι, καὶ
πόνοι, καὶ ἰδρωτές, εἰς τὴν ἐκείνων ἀναγέννησιν τε καὶ τε-
λειώσιν κατεβλήθησαν· ἀναλόγως αὐτοῖς, συμπεσεῖν ἀφόρητον
τὴν λύπην καὶ τὴν συμφορὰν, τῶν γεννημάτων παραπολλυμέ-
νων, ἐξεγένετο.

Οὕτω γὰρ ἐθρηνήσαμεν ἐπὶ τῷ συνενεχθέντι παθήματι, ὅσον
χαρᾶς ἐπληρώθημεν, τῆς παλαιᾶς πλάνης ἀπαλλαγέντας αὐ-
τοὺς θεασάμενοι.

Ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἐθρηνήσαμεν τε, καὶ θρηνοῦμεν, καὶ ἀ-
νορθωθῆναι τοῦ πτώματος, οὐ δώσομεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν
ὑπνον, οὐδὲ τοῖς βλεφάροις νυσταγμὸν, ἕως ἂν αὐτοὺς εἰς τὸ
τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν, εἰσελάσωμεν σκηνώμα.

Τοὺς δὲ νέους τῆς ἀποστασίας προδρόμους, τοὺς θεραπεύτας
τοῦ ἀντικειμένου, τοὺς μυρίων ἐνόχους θανάτων, τοὺς κοινούς
λυμεῶνας, τοὺς τὸ ἀπλὸν ἐκεῖνο καὶ νεοσύστατον εἰς τὴν
εὐσέβειαν ἔθνος, τοσούτοις καὶ τηλικούτοις σπαραγμοῖς δια-
σπαράξαντας· τούτους τοὺς ἀπατεῶνας καὶ θεομάχους Συνοδικῇ
καὶ Θεῷ κατεκρίναμεν ψήφῳ· οὐ νῦν αὐτῶν τὴν ἀπόφασιν κα-
θορίζοντες, ἀλλ' ἐκ τῶν ἤδη Συνόδων, καὶ Ἀποστολικῶν θε-

σμῶν, τὴν προωρισμένην αὐτοῖς καταδίκην υπεισφαινοντες, καὶ πασι ποιοῦντες ἐπίδηλον.

Καὶ γὰρ καὶ ὁ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων τέταρτος, καὶ ἐξηκοστός κανὼν τοὺς ἐν τοῖς σάββασιν νηστεῖαν ἐπιτηδεύοντας, ὡςδε πῶς ἀπορραπίζων φησὶν.

«Εἴτις Κληρικὸς εὐρεθῇ τὴν Κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων, ἢ τὸ σάββατον, πλην τοῦ ἐνὸς μόνου, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ Λαϊκὸς εἴη, ἀφορίζεσθω».

Ναὶ δὴ καὶ ὁ τῆς Ἀγίας καὶ Οἰκουμένης ἐκτῆς Συνόδου πέμπτος καὶ πεντηκοστός κανὼν οὕτω πῶς ἀποφαινόμενος.

«Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν τοὺς ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει, ἐν ταῖς Ἀγίαις τῆς Τεσσαρακοστῆς νηστεαῖς, τοῖς ταύτης σάββασιν νηστεύειν, παρὰ τὴν παραδοθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν, ἔδωκε τῇ Ἀγίᾳ Συνόδῳ, ὥστε κρατεῖν, καὶ ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν, ἀπαρσκαλεύτως, τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, Εἴτις κληρικὸς εἰρεθῇ τῇ ἁγίᾳ Κυριακῇ νηστεύων, ἢ τὸ σάββατον, πλην τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ Λαϊκὸς εἴη, ἀφορίζεσθω».

Ἀλλὰ γὰρ δὴ καὶ ὁ τῆς ἐν Γάγγρῃ Συνόδου, περὶ τῶν τὸν γάμον βδελυσσομένων, κανὼν τέταρτος, ταῦτα φησιν.

«Εἴτις διακρίνοιτο παρὰ Πρεσβυτέρου γεγαμηκός, ὡς μὴ χρῆναι, λειτουργήσας αὐτοῦ, προσφοράς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω».

Ὡσαύτως δὲ ψῆφον ὁμόφωνον φέρει κατ' αὐτῶν, καὶ ἡ ἐκτὴ Σύνοδος τοῦτον ἀναγράφουσα τὸν τρόπον.

«Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ, ἐντάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας Διακόνου, ἢ Πρεσβυτέρου ἀξιοῦσθαι χειροτονίας, καθομολογεῖν, ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπτοντας γεμεταῖς· ἡμεῖς τῷ ἀρχαίῳ ἐξακολουθοῦντες κανόνι, τῆς Ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως, τὰ τῶν

ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐρ-
 »ῥῶσθαι βουλόμεθα· μηδαμῶς αὐτῶν τὴν πρὸς γαμετάς συ-
 »ναφειαν διαλύοντες, ἢ ἀποστεροῦντες αὐτοὺς τῆς πρὸς ἀλλή-
 »λους, κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα ὁμιλίας. ἵστε εἴ τις ἄξιος
 »εὗρεθῇ πρὸς χειροτονίαν Διακόνου ἢ ὑποδιακόνου, οὗτος μη-
 »δαμῶς κωλυέσθω ἐπὶ τὸν τοιοῦτον βαθμὸν ἐμβιδάζεσθαι.
 »γαμετῇ συνοικῶν νομίμω· μήτε μὲν ἐν τῷ τῆς χειροτονίας
 »καιρῷ ἀπαιτεῖσθω ὁμολογεῖν, ὥς ἀποστήσεται τῆς νομίμου,
 »πρὸς τὴν οἰκείαν γαμετὴν, ὁμιλίας· ἵνα μὴ ἐντεῦθεν, τὸν ἐκ
 »Θεοῦ νομοθετηθέντα καὶ εὐλογηθέντα τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ γά-
 »μου, καθυβρίζειν ἐκβιασθῶμεν, τῆς τοῦ Εὐαγγελίου φωνῆς
 »ἐκδοῶσης, οὗς ὁ Θεὸς ἔλευξεν, ἀνθρώπος μὴ χωρίζεσθαι καὶ
 »τοῦ Ἀποστόλου διδάσκοντος, τίμιον τὸν γάμον ἐν πᾶσι, καὶ
 »τὴν κοίτην ἀμίαντον, καὶ, δέδεσθαι γυναικί· μὴ ζητεῖ λύσιν.
 »Εἴ τις οὖν τολμήσῃ, παρὰ τοὺς Ἀποστολικούς κανόνας κι-
 »νούμενος, τινὰ τῶν ἱερωμένων, Πρεσβυτέρων, φαμέν, ἢ Δια-
 »κόνων ἢ ὑποδιακόνων, ἀποστερεῖν τῆς πρὸς τὴν νόμιμον γυ-
 »ναῖκα συναφείας τε καὶ κοινωνίας, καθαιρεῖσθω ὡσαύτως, καὶ
 »εἴ τις Πρεσβύτερος ἢ Διάκονος τὴν αὐτοῦ γυναῖκα, προφάσει
 »εὐλαθείας ἐκβάλλει, ἀφορίζεσθω ἐπιμένων δὲ καθαιρεῖσθω».

Ἡ δὲ κατάλυσις τῆς πρώτης ἐβδομάδος, καὶ ὁ ἀναμυρισμὸς
 τῶν ἡδὴ βεβαπτισμένων, καὶ μεμυρισμένων, οὐδὲ κανόνων,
 οἶμαι δεῖσεται εἰς κατάγνωσιν, αὐτόθεν καὶ μόνης τῆς διηγῆ-
 σεως πᾶσαν ὑπερβολὴν ἐκνικώσης δυσσεβήματος.

Οὗ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τοῦ Πνεύματος, μᾶλλον δὲ καθ'
 ὅλης τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὑπερβολὴν οὐ λείπουσα βλασφημία,
 καὶ μηδὲν ἕτερον εἴη τῶν προειρημένων τετολμημένον, ἐξαφ-
 κεῖ, καὶ μόνον, μυρίοις αὐτοὺς ὑπαγαγεῖν ἀναθέμασιν.

Τούτων τὴν γνῶσιν καὶ εἰδήσιν, κατὰ τὸ παλαιὸν τῆς ἐκ-
 κλησίας ἔθος, ἀνενεγκεῖν τῇ ὑμετέρᾳ ἐν Κυρίῳ ἀδελφότητι,
 ἐδικαιώσαμεν. Καὶ προθύμως καὶ συναγωνιστάς γενέσθαι, ἐπὶ
 τῇ καθαιρέσει τῶν δυσσεβῶν τούτων καὶ ἀθέων κεφαλῶν,

παραινουμέν τε καὶ δεόμεθα· καὶ μὴ λιπεῖν τὴν πατρώαν τάξιν, ἣν ὑμῖν οἱ πρόγονοι, δι' ὧν ἔπραξαν, κατέχειν παραδεδωκάσιν· ἀλλὰ σπουδῇ πολλῇ καὶ προθυμίᾳ, ἀνθ' ὑμῶν, τοποτηρητάς τινας ἐλέσθαι ἀποστεῖλαι, ἀνδρας τὸ ὑμέτερον ἐπέχοντας πρόσωπον, εὐσεβεῖα δὲ καὶ ἱερωσύνη, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ, κεκοσμημένους· ὥς ἂν τὴν ἀρτιφανῆ τῆς ἀσεβείας ταύτης ἐφερπύσασαν γαγγράϊναν, ἐκ μέσου τῆς ἐκκλησίας ποιησώμεθα· καὶ τοὺς ἐκμανέντας τοσαύτην ἐπισποράν πονηρίας εἰς τὸ νεοπαγῆς καὶ νεοσύστατον ἔθνος εἰσενέγκειν, αὐταῖς ἀνασπᾶσαι ῥίζαις, καὶ τῷ πυρὶ παραδοῦναι, διὰ τῆς κοινῆς ἀποφάσεως· ὃ τοὺς κατατηραμένους ὑποδέχεσθαι, τὰ Κυριακὰ θεσπίζουσι λόγια.

Οὕτω γάρ, τῆς μὲν ἀσεβείας ἐλαυνομένης, καὶ τῆς εὐσεβείας κραταιουμένης, ἐλπίδας ἔχομεν ἀγαθὰς, εἰς τὴν παραδοθεῖσαν αὐτοῖς ἐπαναστρέψαι πίστιν, καὶ τὸ νεοκατήχτητον εἰς Χριστὸν καὶ νεοφώτιστον τῶν Βουλγάρων πλήρωμα· καὶ γὰρ οὐ μόνον τὸ ἔθνος τοῦτο, τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, τῆς προτέρας ἀσεβείας ἠλλάχματο· ἀλλὰ γὰρ δὴ, καὶ τὸ παρὰ πολλοῖς πολλὰκις θρυλούμενον, καὶ εἰς ὠμότητα καὶ μαιφονίαν πάντας δευτέρους ταπτόμενον, τοῦτο δὴ τὸ καλούμενον τὸ Ῥῶς, οἱ δὴ καὶ κατὰ τῆς Ῥωματικῆς ἀρχῆς, τοὺς πέριξ αὐτῶν δουλωσάμενοι, κακείθεν ὑπέρογκα φρονηματισθέντες, χεῖρας ἀντήραν· ἀλλ' ὅμως νῦν καὶ οὗτοι, τὴν τῶν Χριστιανῶν καθαρὰν καὶ ἀκίβδηλον θρησκείαν, τῆς ἐθνικῆς καὶ ἀθέου δόξης, ἐν ᾗ κατήχοντο πρότερον, ἀντηλλάχσαντο, ἐν ὑπηκόων ἑαυτοὺς καὶ προξένων τάξει, ἀντὶ τῆς πρὸ μικροῦ καθ' ἡμῶν λεηλασίας, καὶ τοῦ μεγάλου τολμήματος, ἀγαπητῶς ἐγκαταστήσαντες. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοὺς ὁ τῆς πίστεως πόθος καὶ ζήλος ἀνέφλεξεν, (Παῦλος πάλιν βοᾷ, εὐλογητός ὁ Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας), ὥστε καὶ Ἐπίσκοπον καὶ Ποιμένα δεῖξασθαι, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν θρησκευόμενα διὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας ἀσπάζεσθαι.

Τούτων οὖν οὕτω, τῇ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ χάριτι. Τοὺς

πάντας ἀνθρώπους θέλωτος σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας εἰλθεῖν, τῶν παλαιῶν αὐτοῖς δοξασμάτων μετατιθεμένων, καὶ τὴν εἰλικρινῇ τῶν Χριστιανῶν πίστιν ἐκείνων, ἀλλασσομένων· εἰ διανασταίῃ καὶ ἡ ὑμετέρα ἀδελφότης συμπροθυμηθῆναι, καὶ συγκατεργάσασθαι, εἰς τὴν ἐκκοπὴν καὶ καύσιν τῶν παραφυσίων, ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν πεποιθότες εἶμεν, ὅτι τὸ ποῖμνιον Αὐτοῦ, ἐπὶ πλέον ἔτι μᾶλλον αὐξήθησεται, καὶ πληρωθήσεται τὸ εἰρημένον, ὅτι, εἰδήσουσιν Με πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν, καὶ, εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος, τῶν Ἀποστολικῶν διδασκαλιῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης τὰ ρήματα αὐτῶν.

Δεῖ οὖν τοὺς παρ' ὑμῶν ἀνθ' ὑμῶν στελλομένους, καὶ τὸ ὑμέτερον ὑποδουμένους ἱερὸν καὶ ὁσιον πρόσωπον, τὴν ὑμετέραν αὐθεντίαν, ἣν ὑμεῖς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἐκληρώσασθε, ἐγχειρισθῆναι· ὡς ἂν περὶ τε τούτων τῶν κεφαλαίων, καὶ περὶ ἐτέρων τούτοις περαπλησίων, ἐξ αὐθεντίας ὥσιν Ἀποστολικῷ θρόνῳ, καὶ λέγειν ἱκανοὶ, καὶ πράττειν ἀκώλυτοι. Καὶ γὰρ δὴ, καὶ ἀπὸ τῶν τῆς Ἰταλίας μερῶν, συνοδικῇ τις ἐπιστολὴ πρὸς ἡμᾶς ἀναπεφοίτηκεν ἀρρήτων γέμουσα· ἅτινα κατὰ τοῦ οἰκείου αὐτῶν Ἐπισκόπου, οἱ τὴν Ἰταλίαν οἰκοῦντες, μετὰ πολλῆς κατακρίσεως καὶ ὀρκῶν μυρίων, διεπέμψαντο· μὴ παριδεῖν αὐτοὺς οὕτως οἰκτρῶς ὀλλυμένους, καὶ ὑπὸ τηλικαύτης βαρείας πιεζομένους τυραννίδος, καὶ τοὺς ἱερατικοὺς νόμους ὑβρίζομένους, καὶ πάντας θεσμοὺς ἐκκλησίας ἀνατρεπομένους. Ἄ καὶ πάλαι μὲν διὰ Μοναχῶν καὶ Πρεσβυτέρων ἐκεῖθεν ἀναδραμόντων, εἰς πάντων ἀκοᾶς διεφέροντο, Βασίλειος δ' ἄρα ἦν, καὶ Ζωσιμας, Μητροφάνης τε, καὶ σὺν αὐτοῖς ἕτεροι, οἱ τὴν τοιαύτην τυραννίδα ἀπωδύροντο, καὶ πρὸς ἐκδίκησιν τῶν ἐκκλησιῶν ἐξεκαλοῦντο δακρύοντες. Νῦν δὲ (ὡς ἔφθην εἰπὼν) καὶ γράμματα διάφορα, καὶ ἐκ διαφόρων ἐκεῖθεν ἀναπεφοίτηκεν, τραγωδίας ἀπάσης καὶ μυρίων θρῆνων γέμοντα· ὧν τὰ ἴσα, κατὰ τὴν ἐκείνων ἀξίωσιν τε καὶ ἐξαιτήσιν καὶ γὰρ εἰς πάντας τοὺς

Ἀρχιερατικούς καὶ Ἀποστολικούς θρόνους διαδοθῆναι ταῦτα μετὰ φρικτῶν ὄρκων καὶ παρακλήσεων ἐδυσώπησαν ὥς αὐτὰ ἐκείνα παραστήσει ἀναγινωσκόμενα. Τῷδε ἡμῶν τῷ γραμματίῳ ἐνετάξαμεν, ἵνα καὶ περὶ τούτων, τῆς Ἁγίας καὶ Οἰκουμένης ἐν Κυρίῳ Συνόδου ἀθροισμένης, τὰ τῷ Θεῷ, καὶ τοῖς συνοδικοῖς κανόσι δοκοῦντα, ψήφῳ βεβαιωθείη κοινῇ, καὶ εἰρήνῃ βαθεῖα τὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καταλήψοιτο.

Καὶ γὰρ καὶ οὐ μόνον τὴν ὑμετέραν μακαριότητα ἐπὶ τοῦτο προκαλούμεθα· ἀλλὰ γε δὴ, καὶ τῶν ἄλλων Ἀρχιερατικῶν καὶ Ἀποστολικῶν θρόνων (Ποιμένων), οἱ μὲν ἤδη καὶ παρῆσιν, οἱ δὲ οὐ μετὰ πολὺν χρόνον παρῆναι εἴη προσδόκιμοι.

Μὴ οὖν ἡ ὑμετέρα ἐν Κυρίῳ ἀδελφότης, ἀναβολὴν τινα καὶ παρατάσει χρόνου, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς διατρίβειν ὑπὲρ τὸ δέον, ποιήσει, γινώσκουσα ὥς εἰ τί παρὰ τὴν αὐτῆς ὑστέρησιν, οὐ κατὰ τὸ δέον, ἐλλιπὲς τι διαπραχθεῖη, οὐχ ἑτερός τις, ἀλλ' εἰς ἐαυτὴν αὐτὴ τὸ κατὰκριμα ἐπισκιάσκειτο.

ΤΕΛΟΣ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

	Σελ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ τοῦ Μεταφραστοῦ	» 5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ τοῦ Συγγραφέως	» 9
Διάλογος Α.	» 11
Διάλογος Β.	» 21
Διάλογος Γ.	» 27
Διάλογος Δ.	» 35
Διάλογος Ε.	» 42
Διάλογος Στ.	» 87
Διάλογος Ζ.	» 100
Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἐγκυκλίου Ἐπιστολῆς τοῦ Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς Πατριαρχικοὺς Θρόνους	» 103

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελίς 31, στίχος 24, ἀντὶ τοῦ ἀνάγνωθι τοῦ — σελ. 33.
 στίχ. 8, ἀντ. καὶ ξένοις ἀνάγν. ξένοις — σελ. 51. στίχ. 40,
 ἀντ. ὁ Λέων ἔπραξε τοῦτο ἐκ τῆς πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν
 ἀγάπης, καὶ πρὸς διαφύλαξιν αὐτῆς. ἀνάγν. Ταῦτα Λέων
 ἐθέμην κατὰ ζῆλον καὶ ἐπὶ προφυλακῇ τῆς Ὁρθοδόξου Πί-
 στεως. — σελ. 87, στίχ. 19, ἀντ. ἀριδῆλως ἀνάγν. ἀριδή-
 λως — σελ. 105, στίχ. 11, ἀνάγν. [τῶν μεταξὺ τῶν ὁμο-
 πίστων νέαν ἔριδα διασπειρόντων!] — σελ. 106, στίχ. 11,
 ἀντ. φασίν, ἀνάγν. φησὶν, — σελ. 107. στίχ. 7, ἀντ. τῶν ἀθε-
 μίτων, ἀνάγν. τῶν ἄλλων ἀθεμνίων, — σελ. 108, στίχ. 9,
 ἀντ. Ναὶ δὴ ἀνάγν. Καὶ δὴ — στίχ. 14, ἀντ. καὶ ἐπὶ τῶν
 ἀνάνην. καὶ ἐπὶ τὴν — στίχ. 29, ἀντ. γεμεταῖς ἀνάγν. γα-
 μεταῖς. — σελ. 109, στίχ. 7, ἀντ. μήτε μὲν ἀνάγν. μήτε
 μὴν — στίχ. 10—11, ἀντ. γάμου, ἀνάγν. γάμον, — καὶ
 στίχ. 31, ἀντ. προθύμως ἀνάγν. προθύμους σελ. 110, στίχ.
 2 ἀντ. ἢν ὑμῖν ἀνάγν. ἢν ὑμᾶς — σελ. 111, στίχ. 19, ἀντ.
 ἀρρήτων γέμουσα ἀνάγν. ἀρρήτων ἐγκλημάτων γέμονσα, —
 σελ. 112, στίχ. 3, ἀντ. Τῷδε ἀνάγν. Τῷ δὲ — στίχ. 11, ἀντ.
 εἴη προσδόκιμοι. ἀνάγν. εἰσὶ προσδόκιμοι. — καὶ στίχ. 14,
 ἀντ. ποιήσει, ἀνάγν. ποιήσιν.

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

Τιμᾶται ἀρχαῖος μίχρ καὶ ἡμισίχρ 1 $\frac{1}{2}$
Εὐρίσκειται δὲ παρὰ τῷ Χ. Ν. Φιλιδελεφεί.